

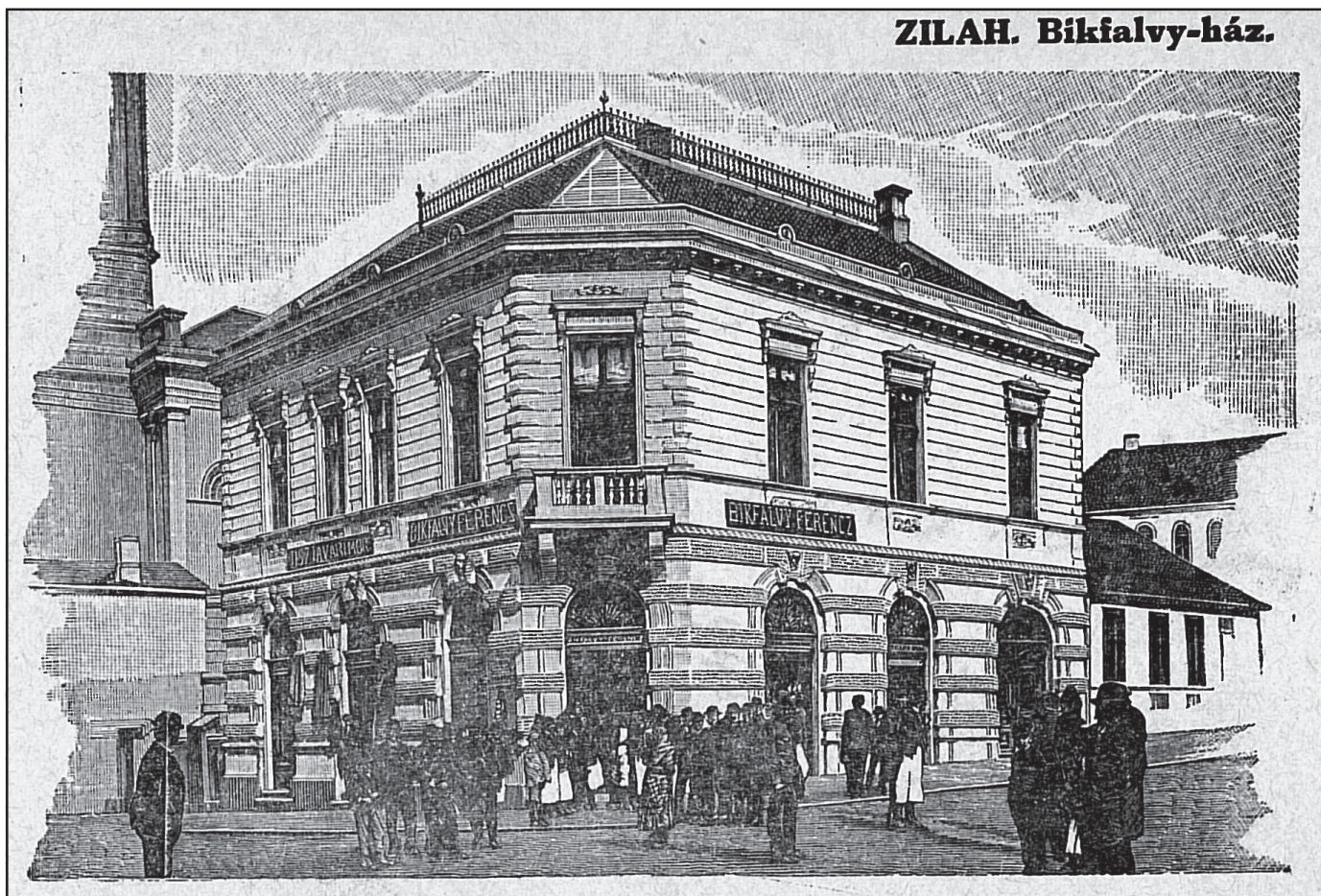
Caiete Silvane

Revistă de cultură

66

Zilah, Zălau, Zalău

ZILAH. Bikfalvy-ház.

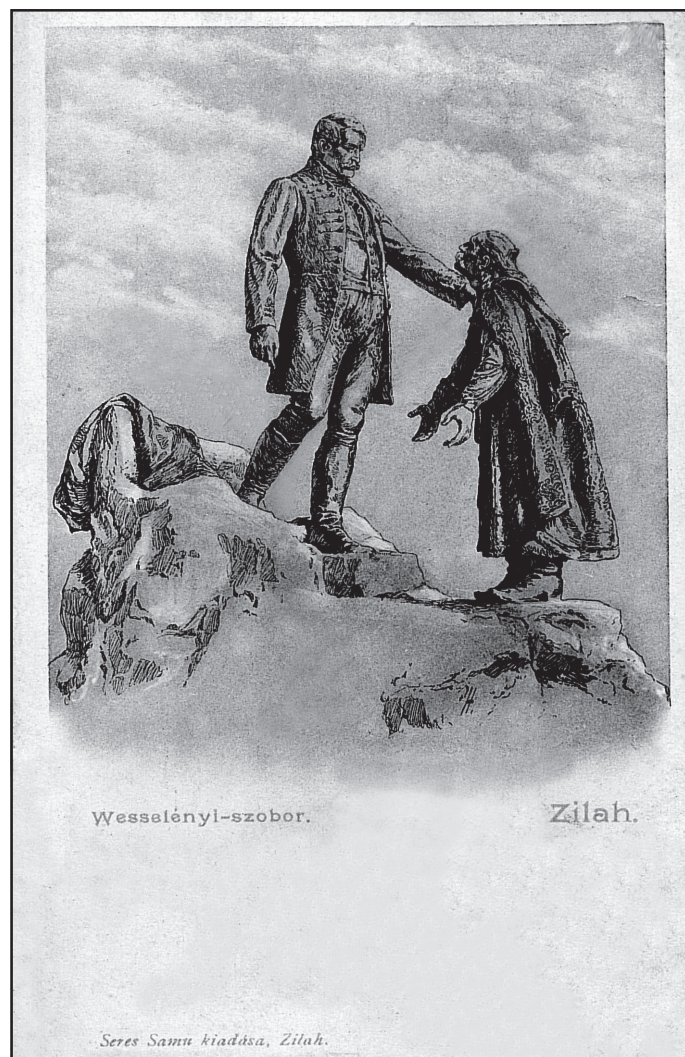

Zilah

Király-utca

Din colecția particulară Daniel Mureșan

Din colecția particulară Daniel Mureșan

Stimați cititori,

Mă bucur să ne întâlnim în paginile revistei "Caiete Silvane", dar, cu siguranță, cu o mare parte dintre dumneavoastră și în cadrul festiv generat de două evenimente pe care, indiferent de vreme sau de vremuri, Primăria Municipiului Zalău le organizează! Am ajuns la a XIII-a ediție a Zilelor Municipiului Zalău, și la ediția a VI-a a Festivalului "Zilele Romane"; continuăm aceste activități atât pentru locuitorii municipiului Zalău, cât și pentru vizitatorii care, în trecere sau veniți special pentru evenimente, ne onorează cu prezența lor.

Dacă pentru primul eveniment, al sărbătorii orașului, avem o experiență mai îndelungată, și este un eveniment pe care municipii, orașe, comune îl organizează, Festivalul Roman reprezintă momentul special, pe care intenționăm să-l transformăm într-o emblemă a municipiului Zalău. Dorim ca istoria și tradițiile cu care Zalăul a pornit la drum sau pe care le-a dezvoltat pe parcursul trecerii anilor, să le readucem în atenția publicului cu mijloacele actuale care ne stau la dispoziție. Dorim, de asemenea, să valorificăm potențialul turistic, cadrul natural de care dispunem, atât în aria administrativă a municipiului, cât și în împrejurimi, demers care poate spori atractivitatea zonei pentru turiști și investitori, deopotrivă. Iar beneficiile vor fi ale noastre, ale tuturor!

Cu ocazia celor două evenimente pe care le organizăm, redacția revistei "Caiete Silvane" a pregătit materiale speciale, motiv pentru care las redactorii să detalieze ceea ce eu am punctat anterior. Vă doresc lectură plăcută și vă invit la manifestările pregătite pentru dumneavoastră!

Radu CĂPÎLNAȘIU,
Primarul municipiului Zalău

Zălau vs. Zalău

Zălau, cum i-am auzit spunând pe unii din generația bunicilor mei (prin contaminare etimologică, de la maghiarul Zilah - Zilay), sau Zalău, așa cum îl știm astăzi, ar putea fi același lucru. Mi-am permis, însă, o speculație opunându-le. Toponimul este o categorie lingvistică perisabilă în timp. Filologii, lexicografii cunosc foarte bine acest fenomen. În copilărie mi-am însoțit părinții aici de vreo câteva ori la prieteni sau rude, printre care familiile Moigrădean și Cupșa. Unchiul Remus (Pop), unul dintre frații mamei mele, era directorul Școlii Profesionale nr.1 (amplasată între Valea Zalăului și actualul Bulevard Mihai Viteazul, aparținând azi Colegiului Tehnic "Alexandru Papiu Ilarian" și Liceului Reformat). Apoi, pentru că n-a răspuns fidel solicitărilor emanând de la potențatii acelei perioade, a fost "degradat" la statutul de pedagog. Revoltat, a părăsit localitatea și s-a angajat pe șantierul hidrocentralei de pe Lotru.

Acestea toate se petreceau în Zălau.

Indiscutabil, îmi părea mai mare decât Jiboul, m-aș fi putut rătăci pe străzi și străduțe unde casele, nu foarte deosebite în comparație cu cele din localitatea mea de domiciliu, impuneau prin soluția arhitecturală a densității pe metru liniar. Cam așa cum se mai poate vedea în partea dreaptă a străzii Corneliu Coposu (fostă Republicii), din punctul unde sfârșesc cele trei sau patru blocuri de locuințe. Centrul era impunător datorită numeroaselor clădiri cu etaj. Aveam de-a face, totuși, cu un oraș. Fusesse reședința unui județ, Sălaj, care, înainte de 1950, se întindea până la granița cu Ungaria. Orașele Carei, Tășnad, Valca lui Mihai făceau parte din județul al cărui reședință era Zălau.

Cu toate acestea, din 1950, când au fost desființate județele și înlocuite cu regiunile, până în 1952, orașul Zălau a făcut parte din raionul Jibou, iar de atunci devine reședința unui nou și îndreptățit raion. Nu-i vorba, nici târgului de pe Someș nu-i spuneau altfel locuitorii satelor din jur. Fusesse la rândul-i reședința de Plasă, iar până în 1960 - de raion

În perioada adolescenței, mai precis ai anilor de liceu, n-am prea avut motive să vizitez orașul, cu atât mai mult cu cât Jibou era reședință de raion, ca și Zălaul. Doar la câteva

concursuri sportive, derulate în sala de sport a școlii Medii "Ady-Goga", liceenii jibouani deplasându-și acolo echipele de volei, handbal și baschet. Apoi, pentru că raionul Jibou se desființase în 1960, cum arătam ceva mai sus, prima promoție a Școlii Medii Jibou, din care făceam și eu parte, a susținut *examenul de maturitate* (bacalaureatul), în incinta Școlii Medii din Zălau.

Începând cu noua împărțire administrativ-teritorială din 1968, re apare județul Sălaj (însă având teritoriul redus față de perioada anterioară lui 1950), a cărui reședință redevine orașul Zalău, după ce "în cărți" fusese și localitatea Jibou, proaspăt investită cu titlul de oraș. Destule voci susțin și astăzi că amenajările urbanistice și industriale ale Jiboului ar fi costat doar pe jumătate statul român, atât financiar, cât și temporal. Erau la îndemână apa și pietrișul Someșului, piatra carierelor apropiate, calea ferată etc. Au fost preferate însă criteriile istorice și de echilibru social. Și astfel se produce "rocada" sunetelor ă și a, Zălau devenind cert și pentru lungă durată Zalău.

Acum, ce să mai zici?! Zalău e orașul în care trenul nu mai intră cu spatele, ca în acei ani ai începuturilor. E municipiul în care, pe lângă o industrie performantă până în 1990, creștea pas cu pas viața cultural-artistică, având la bază dezvoltarea învățământului mediu. Rămân cert în istoria localității (implicit a județului) școli de elită precum Colegiile "Silvania" și "Alexandru Papiu Ilarian", Liceul Pedagogic "Gheorghe Șincai", Instituții de cultură, cum sunt Cenaclul "Silvania" și Teatrul Popular, sub patronajul și în incinta Casei de Cultură a Sindicatelor, Muzeul de Istorie, având în subordine și Galeria de Artă "Ioan Sima", Ansamblurile folclorice "Meseșul" și "Porolissum", Școala Populară de Artă, cu secțiile sale de muzică instrumentală, arte plastice, teatru, revistele de cultură "Silvania", "Limes", "Caiete Silvane". De-a lungul anilor m-am integrat activ și frecvent vieții unora dintre aceste instituții. Și, alături de mine, alți jibouani care, îmbătrânind, menținem perpetua tinerețe a lor. Gaudeamus igitur, dum sumus!

Viorel TĂUTAN

Poem pentru "Caiete Silvane"

Viorel MUREȘAN

Se dedică pânzelor și colecției de fluturi de la
Galeria de Artă IOAN SIMA, Zalău.

ea era oarbă și avea în spate tot lanul de grâu

împreună cu copilul din brațe
ei păreau picioarele unei stânci în mers
ori acea călugăriță săpându-și mormântul

ziua se va sfârși cu o porumbiță pe scări

spitalele se construiesc în jurul automatelor de cafea

suntem umbre
încălcite în uitarea
care coace lanul acela de grâu
iar stâncă se ia pe urmele noastre
de-am aștepta-o
tăcerile dintre noi
s-ar descompune
în pătrate de gheață pe cer

statuile negre se plimbă cu mărgelile de sânge la gât

în oraș
bătrânul de lemn cheamă păsările
să-i ciugulească din palmă litere de ziar

vino
să ne cumpărăm un balcon
de pe el
să cadă în apă biserici

Zalău. Dovezi ale locuirii umane din preistorie

Valea Zalăului, apropierea de Poarta Meseșană, sunt doar două aspecte, poate cele mai importante, care au făcut ca teritoriul actual al municipiului Zalău să abunde în situri aparținând preistoriei. Cele 15 puncte cu descoperiri neolitice (epoca pietrei) cunoscute până în prezent, sunt o bună dovadă a acestui fapt. Chiar dacă în unele puncte avem materiale sporadice (o lamă de obsidian, un topor de piatră, mărgelile din lut sau os), nu putem să nu remarcăm trei descoperiri foarte importante pentru preistoria zonei. Astfel, pe baza materialului ceramic descoperit în cartierul Valea Miței, ceramică frumos ornamentată prin pictură cu bitum, putem spune că, deocamdată, cele mai timpurii locuiri datează din jurul anilor 5000 î.e.n. În această perioadă, oameni originari din zona actuală a județului Satu Mare, coboară pe Barcău, Crasna și valea Zalăului spre Transilvania, atingând într-o etapă mai târzie și teritoriul municipiului Zalău.

O altă comunitate, ceva mai aproape de era noastră (pe la 4800-4500 î.e.n.) s-a stabilit în zona Dealului Lupului și și-a ridicat o fortificație circulară cu două șanțuri. În apropiere au ales să-și constituie cimitirul, fiind printre puținele cazuri, în neolitic, când o comunitate alege să își incineraze (ardă) defuncții.

Perioada eneoliticului (de la lat. *aeneus* + gr. *lithos*) este cunoscută grație unor descoperiri efectuate cu ocazia cercetărilor de salvare care au precedat amenajarea actualei zone industriale a orașului Zalău. Comunitățile eneolitice dețin cunoștințe avansate în domeniul extragerii și prelucrării cuprului. Dovezi în acest sens sunt numeroasele topoare masive din cupru turnat și adesea remodelat la cald prin batere. Pe baza datelor existente, aceste topoare se pare că nu reprezentau arme sau unelte, ci însemne ale demnității sociale ale purtătorului și reprezintă un indiciu al diferențierilor ce se petrec în interiorul comunităților, proces care va continua pe parcursul epocii bronzului.

Locuirea umană din **epoca bronzului** (aprox. 2500 - 1000 î. Hrs.) a fost favorizată de câțiva factori concreți. Poate cel mai important a fost situarea zonei actuale a Zalăului pe o "rută" principală de legătură între Transilvania și regiunea Tisei Superioare, rută care urma, în mare, cursul Crasnei și apoi trecea spre interiorul Transilvaniei prin trecătoarea "*Poarta Meseșană*". Spre deosebire de perioadele anterioare, Europa epocii bronzului a fost una a contactelor dintre comunități, a mișcărilor de idei, practici, tehnici și negustori care, cel puțin la nivelul elitelor vremii, au condus la impunerea unui stil comun atât în domeniul culturii materiale cât mai ales a imaginii, a mentalităților. Geografia locului a influențat și ea favorabil evoluția comunităților locale, favorizând un tip de economie mixtă, bazată atât pe exploatarea resurselor zonei de luncă dar și pe cele ale culmii muntoase a Meseșului.

Au fost cercetate, parțial din păcate, trei așezări umane care au evoluat în perioade diferite ale acestei epoci în zona actualului oraș. Cele mai vechi sunt cele recent cercetate cu ocazia cercetărilor preventive din zona noii fabrici de anvelope de pe "*Dealul Lupului*" respectiv de pe traseul șoselei de centură, între Valea Miței și Aghireș. Ambele pot fi datate, pe baza materialului arheologic, pe la începutul mil. II î. Hrs. Una dintre locuințele cercetate în așezarea de pe *Dealul Lupului* a fost refăcută de cel puțin două ori pe același amplasament, ceea ce sugerează o locuire de durată mai lungă și evident, o comunitate statomnică. În ambele așezări a fost descoperită mai ales ceramică și unelte simple din piatră, nu însă și obiecte din metal (bronz). De altfel, bronzul era greu de obținut și destul de scump, fiind mai ales apanajul elitelor vremii. Ceramica din ambele așezări sugerează

însă existența unor contacte cu comunități din zona Ungariei central-nordice. Cea de-a treia așezare a fost cercetată înainte de amenajarea CET. Este mai recentă decât cele două menționate anterior și aparține unei populații care a locuit aici circa un mileniu mai târziu, pe la sfârșitul mil. II î. Hrs. Au fost dezvelite parțial câteva locuințe dar și gropi cu diverse destinații. Au fost descoperite numeroase vase din lut ars (unele expuse în expoziția de bază a MJIA Zalău) dar în premieră și câteva dintre cele mai vechi obiecte de bronz din zona Zalăului. Este vorba mai ales despre piese vestimentare, precum ace pentru purtat pe vestimentație sau în păr. Câteva vase descoperite în această așezare seamănă izbitor de mult cu tipuri caracteristice unei populații originare din zona nord-pontică care ajunge până în estul Transilvaniei. Cu ocazia unor cercetări de cartare a vestigiilor arheologice din zona Zalăului au fost descoperite și alte urme de locuire umană din perioada epocii bronzului, fără ca acestea din urmă să fi beneficiat de cercetări arheologice propriu-zise.

În colecția muzeului din Zalău au ajuns de-a lungul anilor câteva obiecte de bronz descoperite întâmplător în diverse locuri din oraș. Cel mai adesea cei care le-au descoperit și adus la muzeu au precizat că nu au găsit și alte obiecte precum ceramică. Se pare că este vorba despre mărturii ale unei practici cu caracter religios documentată foarte bine în întreaga Europă a epocii bronzului. Este vorba despre oferirea către divinități, în chip de jertfă sau recunoștință, a unor obiecte de mare valoare cum ar fi de pildă unelte sau arme din metal. Cel mai adesea acestea erau depuse în locuri tainice, în afara așezărilor, aruncate în ape, izvoare sau ascunse în pământ. Așa se explică de ce atunci când sunt descoperite nu apar asociate și cu alte obiecte uzual descoperite în așezări.

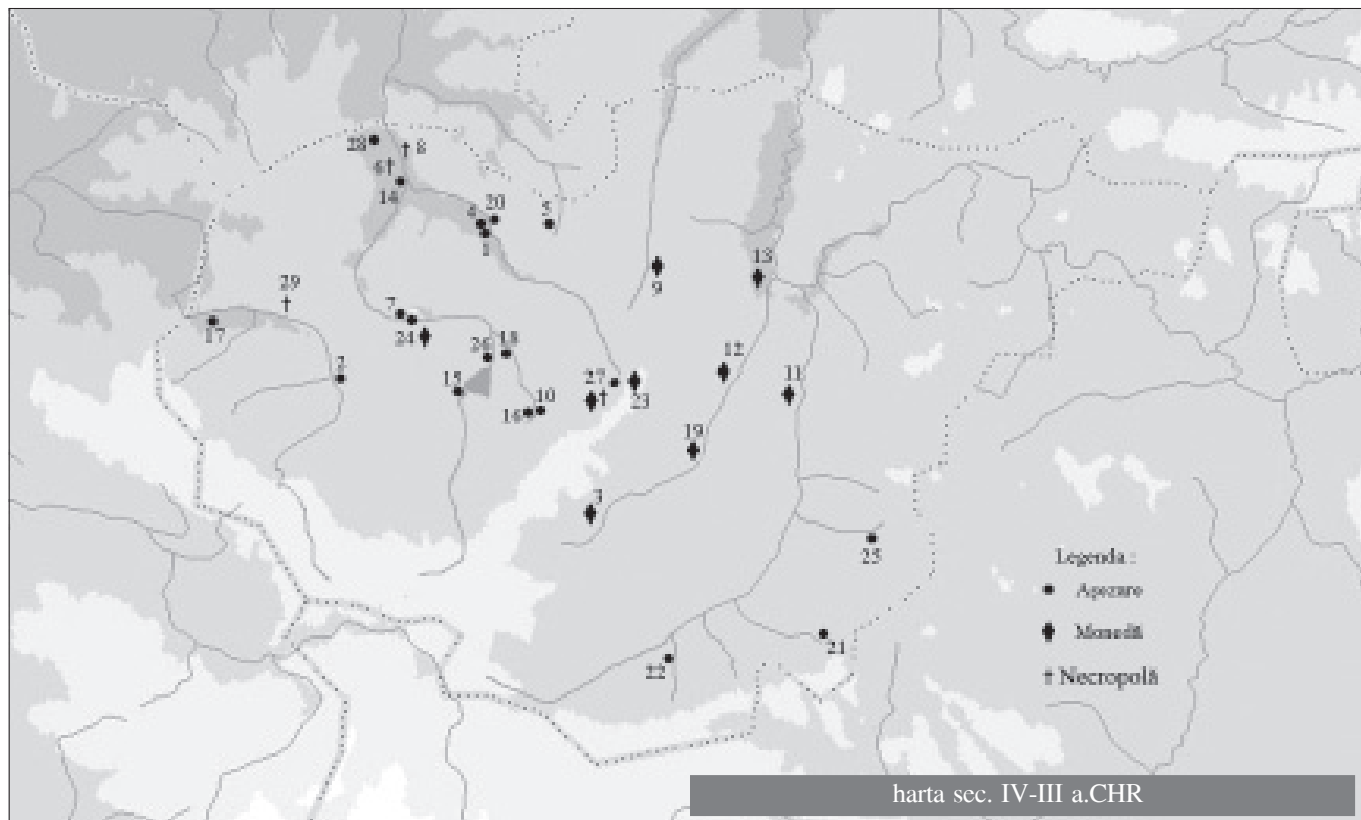
Aproximativ în jurul anului 1000 î. Hrs. în evoluția comunităților umane care au locuit în această zonă pot fi detectate o serie de schimbări față de perioada anterioară. Data respectivă este una convențională pentru a data începutul **epocii fierului** în această parte a Europei. Obiectele obținute din acest metal sunt însă extrem de rare în întreaga Transilvanie și așa rămân vreme de circa o jumătate de mileniu. Există însă numeroase elemente de continuitate din perioada târzie a epocii bronzului. Bunăoară practica dăruirii obiectelor de mare valoare din metal către zei se mai menține în aceste zone încă cel puțin două secole. Elitele societății își structurează relațiile după modele similare celor descrise în Iliada. Adesea sunt ridicate fortificații impunătoare care acoperă suprafețe însemnate în locuri înalte, greu accesibile. Deocamdată, în zona Zalăului o așezare din această perioadă a fost cercetată parțial pe *Dealul Lupului* cu câțiva ani în urmă.

După cum rezultă din sumara prezentare, cercetările de până acum au permis doar cunoașterea unor secvențe reduse din viața unor comunități umane care au locuit pe parcursul a cinci milenii în zona Zalăului. Ne lipsesc aproape în totalitate datele concrete despre practicile funerare ale acestora. Densitatea mare de locuire presupune o situație similară și în privința cimitirelor, mai ales că din epoca bronzului, cimitirele, ca locuri ale morților separate de așezări, sunt o realitate surprinsă în alte locuri. Pe de altă parte, comportamentul funerar al acestor comunități era adesea foarte complex și atitudinea față de morți putea să îmbrace aspecte diverse. În lipsa unor cercetări complementare, efectuate în colaborare cu antropologi și paleozoologi, surprinderea lor rămâne doar un deziderat.

Ioan BEJINARIU
Sanda BĂCUEȚ - CRIȘAN

Serie nouă, Anul VI, Nr. 7 (66), iulie 2010

Daci și celți pe teritoriul municipiului Zalău

În a doua jumătate a sec. IV a. Chr. în interiorul arcului carpatic pătrund celții. Fenomenul în sine aruncă o nouă lumină asupra situației din aceste teritorii, unele integrate în lumea celtică central-europeană, dar lasă loc și multor necunoscute.

Niciun izvor antic nu face referi asupra celților din bazinul carpatic. Descoperirile arheologice consistente compensează într-o oarecare măsură lacunele literare. Privind o hartă a răspândirii celtice în regiunea intracarpatică se poate observa ocuparea cu predilecție a două zone geografice: bazinul Mureș - Târnave și bazinul Superior al Someșului. Ultimul orizont al prezenței celtice poate fi fixat undeva în a doua jumătate a sec. II a. Chr.

Descoperirile neceltice din cadrul necropolelor sau al așezărilor precum și identificarea unor situri diferite de cele

celtice atestă existența unei populații autohtone în zonă. Dintre toate zonele cercetate, *Valea Zalăului* este cea mai bogată în descoperiri. Cele mai importante sunt grupate chiar în jurul orașului Zalău, singurele unde s-au desfășurat și săpături sistematice.

În zona de intrare spre Panic (com. Hereclean) în punctul *La Blocuri*, au ieșit la iveală urmele unei așezări dacice din această perioadă.

Descoperiri mai numeroase au fost făcute în zona municipiului Zalău. Efectuându-se săpături de salvare ample, pe *Dealul Lupului*, cu prilejul construirii fabricii Michelin, au fost identificate numeroase locuințe și cuptoare aparținând dacilor, databile în sec. III-II a. Chr.

Nu departe de așezare a fost identificat și un mormânt de incinerare. Inventarul său consta din numeroase oase incinerate, o spadă din fier și trei vase celtice, toate depuse într-o groapă cu plan patulater, databil în mare în sec. III a. Chr. Mormântul s-a conturat sub forma unei Pete cenușii marcate de numeroase oase calcinate. De altfel, oasele calcinate au apărut în întreaga umplutură a gropii de la conturare până la fund. Presupunem deci că alături de defunct au fost arse și depuse și câteva animale. Pe latura vestică a gropii pe o treaptă a fost identificată spada din fier, iar pe fundul gropii au fost depuse trei vase ceramice: o oală de mari dimensiuni, o oală mai mică și o strachină. Din umplutură, la diferite adâncimi, au apărut mărgelile mici din bronz și alte piese de fier.

Săpături de salvare din anii șaptezeci au scos la iveală câteva fragmente din epoca dacică timpurie și într-un alt punct, *Valea Mâții*. Pe a doua terasă a văii *Zalăului*, nu departe de fosta fermă *ISCIP* (și fostă bază a firmei Dromet),

cuptoare olar Aghireș

În urma unor săpături de salvare a fost identificată o posibilă necropolă în care au fost identificate nouă morminte de incinerare în urnă. Săpăturile de salvare au fost efectuate în anul 2000 fiind cercetată o suprafață de aproape 800 m². În mod sigur, cercetarea cimitirului nu a fost epuizată, deși densitatea mormintelor găsite în suprafața investigată este relativ mică. În toate cazurile resturile cremației au fost depuse foarte probabil în urne (vase modelate cu mâna), păstrate fiind, de regulă, părțile lor inferioare. Fundul gropilor a apărut la adâncimi foarte mici de la actualul nivel de călcare (între 15-35 cm), ceea ce înseamnă că lucrările agricole, poate chiar o nivelare mecanică a locului, cu prilejul amenajării vechii ferme, au afectat serios cimitirul. Inventarul complexelor este relativ modest.

Descoperiri spectaculoase, constând în locuințe, gropi de provizii, cuptoare de olar, dar mai ales morminte dacice de incinerare, au fost descoperite cu prilejul cercetărilor preventive de pe traseul șoselei de centură a Zalăului, mai precis la Aghireș. Și acestea se datează în sec. IV-III a.Chr.

Urmărind principalele caracteristicile ale materialului arheologic, trebuie făcute două observații generale privind caracterul etnic al descoperirilor. Una privește identitatea autohtonilor cealaltă se referă la materialul celtic. Prezența masivă a ceramicii de tradiție din prima vârstă a fierului, lucrată cu mâna, probează fără îndoială existența unei populații autohtone. Celții pătrund în Transilvania foarte probabil pe valea Mureșului evitând zona Sălajului deluroasă. Numeroasele morminte de luptători celți, inclusiv cele de la Derșida sau Zăuan, sunt o dovadă a faptului că pătrunderea lor n-a fost pașnică. Este posibil să fi fost înfrânți de dacii din zonă în încercarea de a pătrunde spre valea Someșului. N-ar fi fost un caz izolat în tabloul general al expansiunii celtice. Se pare că celții au fost blocați și mai spre nord, în Ucraina Transcarpatică, în zona Maramureșului istoric. La Porț-Paliș-

vas ofrandă Aghireș

Mănăstire a fost descoperită o așezare fortificată dacică din vremea expansiunii celtice spre Transilvania. Este una din dovezile care probează o stăpânire unitară asupra teritoriului, de felul unei organizații tribale. Fără îndoială era necesar un anumit grad de organizare și conducere în ajunul confruntărilor cu celții. Dar, cel mai important indiciu în acest sens este o monedă specifică emisă se pare în zona Maramureșului de către aristocrația locală, care prin fenomenul difuziunii în arealul stăpânit, a fost identificată, prin anumite exemplare, și pe teritoriul Zalăului. Celții au căutat cu predilecție terenuri fertile pentru agricultură și pășuni bogate pentru creșterea animalelor. Zona municipiului Zalău era mai degrabă acoperită cu păduri, lunca râurilor fiind insuficientă pentru activități agricole de anvergură. Apoi, celții au avut în vedere și resursele subsolului, mai ales sarea. Ori, sarea, ca și fierul, lipsește cu desăvârșire din zonă. Importanța strategică a zonei: ca poartă de intrare spre Transilvania le-a scăpat cuceritorilor celți. Este motivul principal pentru care în perioada clasică zona cunoaște o dezvoltare deosebită, fără a exista schimbări majore de climă sau în relief. Nicăieri în lumea dacică, evident cu excepția capitalei, nu s-a descoperit o atât de mare densitate de tezaure după eliminarea dominației celtice (sec. II a.Chr.). În lipsa agriculturii sau a exploatărilor de fier, o asemenea bogăție nu se poate explica decât prin controlul politico-militar efectiv și prin vămuirea culoarului de pătrundere în Transilvania. Apariția a cel puțin 15 puncte fortificate, după dispariția celților din zonă, este o consecință firească a acestui fapt.

Indiferent de cauzele reale care stau în spatele situației descoperirilor din zona Depresiunii Zalăului, evident, în contextul epocii, trebuie notat cel puțin caracterul lor aparte, atât față de lumea celtică central-europene cât și față de fondul traco-dacic local.

Horea POP

urnă Aghireș

Despre așezările medievale timpurii din sec. VII-IX descoperite pe teritoriul orașului Zalău

Pe teritoriul orașului Zalău au fost identificate vestigii și situri istorice din diferite epoci inclusiv din perioada evului mediu timpuriu. Dintre acestea, ne vom opri în rândurile care urmează numai asupra așezărilor databile în sec. VII-IX.

Până în prezent, prin sondaje arheologice, cercetări sistematice și săpături arheologice preventive au fost investigate trei așezări din perioada secolelor VII-IX.

1. **Așezarea de la Zalău "B-dul Mihai Viteazul, nr. 104-106"**. Situl este plasat pe partea sudică a văii Zalăului, la aproximativ 7 km N-V de centru orașului Zalău și a fost cercetat prin săpături arheologice sistematice începând cu anul 1974 (Matei, Stanciu 2000, p. 86). Cele mai vechi urme arheologice aparțin neoliticului și epocii bronzului. Peste acestea se află o așezare de epocă romană, suprapusă la rândul ei de o așezare aparținând slavilor timpurii (sec. VI-VII).

Alături de aceste locuiri au mai fost sesizate și vestigii arheologice databile în evul mediu timpuriu. Materialul arheologic care aparține perioadei medievale timpurii, indică existența a două orizonturi de locuire: orizontul timpuriu de locuire, databil în a doua jumătate a sec. VII-prima jumătate a sec. VIII și orizontul târziu de locuire, databil în sec. X-XI (Băcuț-Crișan, Băcuț-Crișan 2003, p. 55-56).

2. **Așezarea de la Zalău "ISCIP"**. Situl este plasat pe o terasă aflată pe partea vestică a văii Zalăului. Terasa este relativ plană, delimitată spre nord și sud de pante relativ abrupte, spre vest de dealurile împădurite, iar spre est coborând lin spre râul Zalău.

În anul 1984, Al. V. Matei inițiază aici primele cercetări, acestea fiind extinse în anii 1985 și 1987 (Matei, Stanciu 2000, p. 103). Stratigrafic s-a constatat că, sub humusul actual există un strat de cultură gros de 20-30 cm, în care apar materiale arheologice aparținând unor perioade cronologice diferite: evul mediu timpuriu, epoca romană, epoca bronzului.

3. **Așezarea de la Zalău "str. Lupului/Farkas Domb"**.

Situl este plasat pe o terasă înaltă, aflată în apropiere de pâraul Valea Mății, vis-à-vis de stația CFR Zalău Nord.

Construirea fabricii MICHELIN pe această terasă a determinat efectuarea unor săpături preventive în anul 2003, respectiv 2004 (Matei, Pop, Andraș, Băcuț-Crișan 2004, p. 375-378). Descoperirile de aici se datează undeva pe parcursul celei de a doua jumătăți a sec. VII- începutul/prima jumătate a sec. VIII.

* * *

Așezările din această perioadă au fost întemeiate întotdeauna lângă sursele de apă, pe malul sau pe terasele mai înalte aflate în imediata apropiere a acestora. Cercetările arheologice efectuate arată prezența mai multor tipuri de complexe: locuințe, construcții anexe, gropi și cuptoare.

Planimetria locuințelor cercetate, sugerează prezența mai multor tipuri: oval-alungit, patrulater, dreptunghiular și neregulat. Aceste tipuri de locuințe sunt prezente pe tot teritoriul transilvănean în secolele VIII-X (Cosma 1996, p. 264).

Inventarul locuințelor era compus în principal din vase ceramice cu forme diverse: oale fără toarte, tăvițe, țesturi ș.a..

Studierea unei microzone poate furniza informații utile în înțelegerea fenomenelor care s-au petrecut pe spații mai largi. Astfel, pot fi sesizate caracteristicile culturii materiale, apariția, evoluția și dispariția unor categorii de artefacte, tipologiile stabilite pentru acestea pot argumenta existența unor evoluții/involuții zonale, permițând comparații cu rezultatele obținute în alte zone geografice. În primul rând, poate fi analizată cultura materială cu toate caracteristicile sale, pe baza acestora fiind semnalate aspecte ale vieții cotidiene. De asemenea, chiar dacă accesul nu este ușor, pot fi surprinse elemente de natură socială, economică și într-o anumită măsură de natură spirituală.

Dan BĂCUȚ-CRIȘAN

BIBLIOGRAFIE:

- Băcuț-Crișan, Băcuț-Crișan, 2003, S. Băcuț-Crișan, D. Băcuț-Crișan, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Zalău. Descoperirile neo-eneolitice și medievale timpurii (sec. VII-XI)*, Zalău, 2003.

- Cosma, 1996, C. Cosma, *Considerații privind așezările rurale și tipurile de locuințe din Transilvania în secolele VIII-X*, în *Eph. Nap.*, VI, 1996, p. 261-277.

- Matei, Stanciu, 2000, Al. V. Matei, I. Stanciu, *Vestigii din epoca romană (sec. II-IV p. Ch.) în spațiul nord-vestic al României*, Zalău-Cluj-Napoca, 2000.

- Matei, Pop, Andraș, Băcuț-Crișan, 2004, Al. V. Matei, H. Pop, M. Andraș, D. Băcuț-Crișan, *Zalău "str. Lupului/Farkas Domb"*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2003*, Cluj-Napoca, 2004, p. 375-378.

Tezaure monetare descoperite în Zalău

În ultima jumătate de secol, pe teritoriul orașului Zalău au fost descoperite opt *tezaure* și *depozite* monetare, șase dintre ele compuse în exclusivitate din piese de argint iar unul din emisiuni de cupru (bronz).

Primul tezaur monetar a fost descoperit în anul 1962 și cuprindea monede mărunte de argint emise pe parcursul unui secol, între anii 1527-1627. Monedele, bătute în Transilvania, Polonia, Prusia și Ungaria, au fost găsite de copii și folosite la jocul de rișcă. Din respectivul tezaur muzeul din Zalău a reușit să achiziționeze 45 de piese. În același an cu ocazia săpării unui șanț a fost scos la lumina zilei un *depozit* monetar compus din opt piese de argint emise între anii 1622-1625 de către Sigismund III, regele Poloniei. În anii următori au fost descoperite încă două tezaure și un depozit monetar în a căror componență se aflau 88 de piese din argint emise în Transilvania, Riga, Elbing, Prusia și Steyermark.

În anul 1973, cu ocazia efectuării unor lucrări de canalizare, în centrul orașului a fost descoperit cel mai bogat și variat tezaur de secol XVII din Țara Silvaniei. Tezaurul conține 696 de monede din argint emise în 29 de țări, provincii, principate, ducate, comitate și episcopate. Diversitatea provenienței monedelor este direct proporțională cu diversitatea numeralului. Astfel, avem piese emise în Transilvania, Polonia, Riga, Elbing, Prusia, Niederösterreich, Stiria, Carintia, Boemia, Ungaria, Silezia, Olmütz, Brieg, Liegnitz-Brieg, Württemberg-Oels, Salzburg, Lübeck, Oettingen, Schwarzburg, Sachsen-Neu Weimar, Anhalt-Zerbst, Montfort, Hessen Darmstadt, Pfalz-Veldenz, Goslar, Brabant, Geldern, Flandra, Tournai, reprezentând taleri (nominale mari cu greutate de aproximativ 29 grame și diametrul de aproximativ 40 mm), guldeni sau 2/3 taleri (nominale medii cu o greutate de aproximativ 18 grame și diametrul de aproximativ 35 mm), orți sau 1/4 groși, piese de 6 creițari, 6 groși, groși mari, 3 groși, 1,5 groși și 1 groș. Faptul că monedele din componența tezaurului au fost emise între anii 1567-1684 (acoperă așadar un interval de 118 ani) nu înseamnă că au fost acumulate pe parcursul a două generații, ci aceasta este una din caracteristicile circulației monetare din Transilvania ultimului sfert de secol XVII. Datorită penuriei de monedă mărunță din

Taler, 1624 (avers-revers), emis de Paris Graf Lodron (1619-1653).

2/3 taler (gulden), 1674 (avers-revers), emis de Albert Ernst (1660-1683).

2/3 taler (gulden), 1676 (avers-revers), emis de Christian Wilhelm (1666-1721).

argint, nominalele mici emise în primul sfert al secolului XVII se află încă în circulație până spre sfârșitul secolului amintit. Nominalele mari emise către sfârșitul secolului XVI, în cazul de față în anii 1567 și 1595 rămân în circulație mai bine de un secol datorită valorii mari dar și a calității argintului din compoziție.

Tezaurul, a cărui posesor era probabil un negustor localnic relativ bogat, se pare că a fost îngropat undeva pe la 1685, probabil în incinta prăvăliei sau casei situate în centrul orașului, din motive ce țin de starea de nesiguranță ce domnea în oraș în urma intervenției armatei imperiale în Transilvania. În aceste condiții probabil proprietarul și-a pierdut viața, nemaiputând să-și recupereze astfel avutul pus temporar la adăpost de vitregiile timpului.

Zece ani mai târziu, aproximativ tot în centrul orașului (vis-a-vis de Casa

Municipală de Cultură), pe strada Tompa Mihaly a fost scos la lumina zilei un alt tezaur monetar compus din 244 piese de argint emise în Transilvania, Polonia, Riga, Elbing, Prusia, Pomerania și Ungaria. În acest caz avem doar monedă mărunță (groși mari, 6 groși, 3 groși și 1,5 groși), acumularea încadrându-se în seria de tezaure transilvănene puse la adăpost în perioada de nesiguranță din timpul disputei dintre Gheorghe Rakoczi și Ștefan Betlen pentru tronul Principatului (1636).

În seria acumulărilor monetare descoperite la Zalău se înscrie și tezaurul găsit în anul 1961, compus în exclusivitate din monede de cupru (bronz) emise la începutul secolului al XVIII-lea între anii 1704-1706. Inițial se pare că tezaurul cuprindea peste 1000 de monede de 10 și 20 polture emise de Francisc Rakoczi II, însă în muzeul din Zalău au ajuns doar 134

de piese. Monedele au fost bătute în monetăriile de la Kremnica, Baia Mare și Munkacs, fiind considerate monede de inflație. Intervenția imperialilor în Transilvania (1707) îl determină pe deținătorul tezaurului să-și pună la adăpost modesta avuție. Cu începere din același an vor fi retrase din circuitul comercial aceste emisiuni monetare, parte dintre ele însă vor fi contramarcate și repute în circulație, având valoarea diminuată cu 60%.

Succinta trecere în revistă a celor opt tezaure și depozite monetare descoperite în urbea de la poalele Meseșului constituie un argument în plus că Zalău a fost un important centru meșteșugăresc și comercial situat pe unul din principalele "drumuri ale sării".

Emanoil PRIPON

BIBLIOGRAFIE:

1. Eugen Chirilă, Eva Lakó, *Depozite și tezaure monetare din orașul Zalău, sec. XVII*, în *Tezaure monetare din nordul Transilvaniei*, 1970, p. 65-72.
2. Eugen Chirilă, Eva Lakó, *Tezaurul monetar de la Steaua Roșie (orașul Zalău), sec. XVIII*, în *Tezaure monetare din nordul Transilvaniei*, 1970, p. 93-96.
3. Eugen Chirilă, Istvan Bajus, Nicolae Rus, *Al patrulea tezaur monetar de la Zalău, sec. XVII*, în *Acta MP*, VIII, 1984, p. 295-299.
4. Comelia Măluțan, *Drumurile sării în nord-vestul Transilvaniei medievale*, în *Acta MP*, VIII, 1984, p. 249-255.
5. Eugen Chirilă, Vasile Lucăcel, Eva Lakó, *Al treilea tezaur monetar de la Zalău, sec. XVI-XVII*, în *Acta MP*, IX, 1985, p. 305-325.

FOTOGRAFII: piese din al treilea tezaur descoperit la Zalău (1973).

2/3 taler (gulden), 1676 (avers-revers), emis de Carl Wilhelm (1667-1718).

2/3 taler (gulden), 1675 (avers-revers), GOSLAR.

Taler, 1595 (avers-revers), emis de Sigismund Bathory (1581-1602).

Zalăul istoric - economie și organizare

Subiectul abordat este extrem de generos, parțial are aplicabilitate practică și în zilele noastre. Organizarea producătorilor locali individuali în sisteme pe baza activității profesionale prestate de indivizi a avut efecte pozitive pentru meșterii activi, care îndeplineau standardele propuse în regulamentele elaborate pe meserii. Pentru cei care cunoșteau meserie, sau pentru producătorii din zona rurală, accesul în breaslă era atât de strict condiționat, încât era aproape imposibil de pătruns.

Se naște întrebarea firească: de ce era importantă breasla, acest sistem organizatoric? În condițiile epocilor medievale și modernă, în care producția meșteșugărească a ocupat locul cel mai important în acoperirea cererilor de produse pe piața internă, răspunsul se găsește în lucrarea prezentă, pe parcursul dezvoltării problematicei meșteșugărești: sistemul era atât de bine organizat, încât oricare dintre meșterii rămași în afara lui aveau mari dificultăți în a-și asigura sursa de materii prime, mai ales dacă dorea să producă marfă de calitate superioară. Procesul muncii nu ridica probleme speciale, tehnica de lucru era identică, dar desfacerea mărfii pe piață era, pentru producătorul individual, chiar mai dificilă decât asigurarea materiei prime. Piața de desfacere era monopolizată în exclusivitate de bresle/asociații; producția era destinată consumului de masă al locuitorilor urbani și din localitățile rurale din jurul târgurilor. Creșterea cererii a dus, implicit, la sporirea numărului meșteșugarilor, ceea ce a atras după sine apariția unor ramuri meșteșugărești noi și creșterea numărului breslelor, care devin tot mai specializate. Acest fenomen a fost caracteristic până la sfârșitul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea. După 1800, mai precis din deceniul al 3-lea, puterea monopolizatoare a breslelor devine tot mai slabă, până la destrămarea acestora.

Ce-i rămânea de făcut individului? Răspunsul se prefigurează cu ușurință: să-și desfacă marfa prin sistemul ambulant, pe jos, călare sau cu căruța, după posibilitățile fiecăruia. De multe ori, era preferabilă vânzarea de acasă, ceea ce însemna economic de timp, de efort și de bani, dar aceasta presupunea prețuri mai mici, beneficii reduse, etc.

Studiind datele cunoscute din documentele breslelor, precum și informațiile care s-au transmis până astăzi referitoare la viața meșteșugarilor, este posibil să reconstituim cum se desfășura o zi sau o parte din activitatea zilnică a unui meșter. Nu intenționăm să realizăm această reconfigurare identitară a meșteșugarului sălăjean acum. Dar afirmăm că acest lucru este perfect posibil și că omul modern ar putea avea surpriza să constate că disciplina meșterului breslaș din epoca medievală sau modernă, a generat în unele domenii de activitate o productivitate a muncii ridicată și o calitate a produsului finit net superioară celei actuale.

Locul în structurile societăților istorice și rolul meșteșugarilor în epocile anterioare au fost bine definite și de rang superior. O. Pecican afirmă că *"Nu există nici o îndoială că interesele de grup au funcționat în trecut, după cum funcționează și în prezent, coagulând grupuri umane în forme specifice. Dar este la fel de evident că, în anumite*

împrejurări, mica aristocrație s-a aflat mai aproape de interesele populației neprivilegiate libere... Legea solidarității de clasă este, în acest sens, de preluat cu precauții, urmărind cu atenție contextul social-istoric în care i se verifică aplicarea".

În orașe *"...breslele se diversifică, iar centrul lor comercial se extinde tot mai mult. Orașul este locul de dezvoltare a unei societăți complexe ce se mulțumește cu sistemul seniorial și ideologia lui, dar își elaborează propriile ierarhii"*.

Istoria urbană glorifică, adeseori în mod nejustificat, valorile citadine, pe care le pune în contrast cu inerția locuitorilor de la sate. În epocile anterioare, Zalăul a fost un burg rural, ceea ce înseamnă că multă vreme, între țărani și orașeni a fost doar o oarecare diferență de cultură. În multe cazuri, dreptul urban se suprapunea legislației în vigoare datorită faptului că cei care-și împărțeau meșteșugurile, oamenii de afaceri în general, dețineau privilegiile, care erau drepturi eliberate de formalismele paralizante ale cutumelor, în virtutea cărora aveau posibilități proprii. Amintim aici:

- dreptul de a recruta mâna de lucru necesară în atelierele proprii, fără nici un control din partea autorităților statului;
- controlau piețele și târgurile, măsurile și greutatea, în cazul negustorilor;
- reglementau angajările în atelierele meșteșugarilor și în breasla negustorilor, reglementau meseriile;
- interveneau eficace în favoarea concetățenilor lor, manifestându-și astfel solidaritatea colectivă.

În ceea ce privește modul de trai al meșteșugarilor și negustorilor, menționăm faptul că aceștia locuiau în propriile lor case, împreună cu angajații și cu ucenicii, dacă era vorba de meșteșugarii din categoria orașenilor săraci, a celor umili, în cazul începătorilor sau al celor care nu reușiseră în afaceri. În permanență, meșteșugarii au depins de piață (sau oricum, o parte dintre ei, cei din categoriile inferioară și medie), precum și de izbucnirea unor boli infecțioase și endemice, epidemiile fiind frecvente în istorie. Cu toate acestea, are loc o continuă lărgire a ariilor migratorii de la sate la orașe, deoarece mirajul libertăților individuale oferite de oraș atrage mereu populația din jurul localităților urbane.

În rândul celor care practicau meșteșugurile, cele mai mici semnale privitoare la o posibilă recesiune economică conduceau la apariția și dezvoltarea unor adevărate sentimente de ostilitate față de neocitadini, veniți parcă să îngreuneze viața meșteșugarilor cu tradiție în familie, să scadă nivelul pieței forței de muncă și, eventual, să cadă în sarcina municipalității și a bugetului public în cazul în care nu se descurcau singuri. Asociațiile profesionale și autoritățile publice luau măsuri de ajutorare socială minimă, prevăzute în scopul de a se evita, pe cât posibil, furturile și violența necontrolate, dar reglementau drastic accesul în breaslă, care permitea în mod automat permanentizarea meșteșugarului și a familiei sale în oraș.

Concomitent, meșteșugarii și negustorii erau conștienți de necesitatea sporirii controlului personal și comunitar asupra patrimoniului propriu și a celui public. Acest lucru

era ușurat de faptul că averile meșteșugarilor și-au păstrat de-a lungul timpului mobilitatea, o trăsătură originală, primitivă, care-i conferea posibilitatea de transgresare dintr-un loc în altul, de transformare dintr-un tip de capital mobil într-unul imobil, solid, validat de proprietăți imobiliare și pământuri.

De altfel, s-a constatat din documentele breslelor și asociațiilor profesionale studiate, că meșteșugarii și negustorii dețineau și proprietăți imobiliare, nu numai atelierele proprii și mâna de lucru. Proprietățile acestea erau etalate și reetate, unele dintre ele fiind rezultatul asocierilor meșteșugărești sau comerciale. Dincolo de tipul de proprietate (individuală sau comună) averile locuitorilor urbani din Zalău și Șimleu Silvaniei erau active, deci într-o dinamică continuă. Ele constau din casele proprii, casele comune ale breslelor, tarabele și magazinele meșteșugarilor, restaurante, mijloacele de transport ale negustorilor, din atelierele și instalațiile tehnice ale producătorilor precum și din pământurile pe care orașenii le dețineau în jurul orașelor. Să ne amintim ca breasla sumănarilor/ gubarilor din Zalău avea piva și alte instalații tehnice tocmai la Plopiș, unde apa de munte era curată și moale, deținând în proprietate și terenul aferent instalațiilor tehnice.

Proprietățile individuale și cele comune ale zălăuanilor au ridicat o mare problemă în sistemul medieval: aceea a emancipării locuitorilor urbani activi de sub dominația nobiliară, persistentă în forma de proprietate și în menținerea datoriilor individuale și publice, concretizate în taxele și impozitele curente și periodice. Lupta dintre clasa burgheziei, în formare sau bine definită și statuată, pe de o parte și nobilii proprietari ai orașului pe de altă parte, s-a concretizat în acaparea drepturilor de a încasa taxele pentru vămi, poduri, taxele de la intrarea și ieșirea din oraș, pentru sare, înlesnirea schimburilor de materie primă, controlul asupra piețelor, a orașului cât și a celor din

localitățile apropiate sau mai îndepărtate, a prețurilor din piețe și a locului de desfacere a produselor. Toate aceste trăsături demonstrează faptul că reușita economică a breslelor nu era, decât aparent, facilă.

Persoanele *extra muros*, care soseau în Zalău seduse de aparenta ușurință a dobândirii unei libertăți individuale și a unei averi prin activități private, meșteșugărești sau comerciale, constatau că sistemul nu era ușor de penetrat. În general, soseau în oraș adulți care erau în posesia unor fonduri financiare sau care aveau legături de rudenie cu locuitorii orașului, atrași de circulația monetară din oraș, de libertatea de mișcare, de posibilitățile mari pe care le-a oferit întotdeauna și de mecanismul complex, dar perfect angrenat, al tehnicilor comerciale. În localitățile rurale inițiativa privată era descurajată prin îngrădirea dezvoltării de către mecanismul comercial urban al breslelor / asociațiilor, temeinic organizat în scopul zădărnirii inițiativei private a țăranilor, alta decât cea casnică. Am văzut, de-a lungul acestui studiu, cazurile concrete ale meșterilor ceramiști din satele Tihău și Deja. Toate încercările lor de organizare după sistemul meșteșugarilor din Zalău, într-o breaslă cu un statut propriu, care să le încurajeze meseria și să le apere interesele individuale și comune, au fost rapid descoperite și amendate prin măsuri coercitive de către breasla olarilor din Zalău, care avea un statut nobiliar, regal, de breaslă privilegiată în partea de nord-vest a Ardealului.

Se cuvine să realizăm a scurtă introspecție și în averile financiare ale breslelor, evidențele cărora au fost cu scrupulozitate înregistrate în documentele financiar-contabile. S-au păstrat chitanțele, precum și evidența modului de acumulare primară a banilor, precizat în toate regulamentele. Fiecare meșteșugar sau negustor era vigilent în problema gospodăririi fondurilor financiare, deoarece averea mobilă trebuia să fie conservată și mărită cu chibzuință. Meșteșugarii și negustorii erau atenți la apariția

și derularea oricărui eveniment politic sau economic, cum a fost recesiunea economică din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Prospectau piața în permanență și reduceau numărul lucrătorilor în momentele dificile. Aceștia se vedeau nevoiți să se descurce pe cont propriu, cel mai adesea în afara orașului, devenind *cârpaci*, cum a fost cazul cizmarilor zălăuani rămași fără materie primă și clienți, care au migrat la sate în timpul recesiunii economice amintite.

Breslele meșteșugarilor și negustorilor aveau conducere eficiente, care supravegheau calitatea și cantitatea mărfurilor produse și comercializate de membri, proveniența acestor mărfuri și modalitatea de desfacere, precum și prețurile practicate. Orice abatere de la normele stabilite era descoperită și sancționată cu promptitudine, în primul rând prin sancțiuni pecuniare, și apoi, în mod drastic, prin confiscarea mărfurilor, care înglobau bani și muncă. Prin aceste mijloace, averea breslei și fondurile municipalității din Zalău sporeau, în timp ce averea producătorului se diminuă sau intra în colaps, intervenind falimentul.

Meșteșugarii și negustorii din Zalău și Șimleu Silvaniei controlau atent piața de materii prime prin intermediul conducerilor breslelor, întrucât depindeau de crescătorii de animale din zona rurală, care, la rândul lor, depindeau de fenomenele climaterice anuale, de abundența recoltelor sau de lipsa lor, de bolile infecțioase ca și de izbucnirea unor epidemii. Faptul ca în Zalău au existat acele perioade în care locuitorii au suferit de pe urma ciumei și a holerei, mulți dintre ei murind în timpul epidemiilor, a avut drept efect manifestarea recesiunilor economice, temporare sau de durată. În aceste perioade dificile, valorile *muncă și timp* și-au schimbat dimensiunile, iar meșteșugarii și negustorii s-au văzut constrânși să-și întărească privilegiile pentru ca pierderile inevitabile să fie cât mai mici.

Pulsul economic productiv și financiar s-a stabilit întotdeauna în hale și în locurile de angajare, unde membrii breslelor, locuitorii orașului și noii veniți constatau care erau prețurile și condițiile de muncă, întotdeauna dinamice, deoarece fluctuau în funcție de schimbările politice, sociale, comunitare. Este evident că economia Zalăului a înregistrat rapid fiecare modificare, mică sau mare.

În ceea ce privește participarea la conducerea administrativă a municipalității, s-a conturat cu claritate componența consiliilor municipale de-a lungul timpului. Nobilii din familiile nobiliare vechi, precum Wesseleny, împreună cu meșteșugarii din conducerea breslelor/asociațiilor, cu juriștii din oraș și cu furnizorii, au fost cei care au format consiliile orașenești. În deplin consens, își amestecau interesele, atât cele comune cât și private, iar apoi le susțineau în aceste adunări în care se hotărâu treburile orașului.

De-a lungul timpului, în epoca medievală, apoi în cea modernă, și, în final, contemporană, acestea au fost categoriile sociale care s-au succedat la conducerea Zalăului, ca pretutindeni în Europa. Occidentul nu a procedat diferit de urbanitatea zălăuană, de comunitatea sălăjeană în general. De fapt, modelul urban occidental din marile metropole europene a fost copiat de orașele mijlocii și mici, precum Zalău, în întregul principiiilor de organizare și funcționare. Diferența constă în timpul de manifestare, întârziat în urbanitatea semirurală a Sălajului și în spațiul

transilvan, urbanitate care s-a dovedit a fi extrem de conservatoare, prezervând sisteme de funcționare economice și administrative ale căror mecanisme occidentale fuseseră perfecționate și schimbate de mult timp, uneori cu unul sau două secole înainte.

Administrația Zalăului a fost nevoită să facă față unor probleme specifice economiei urbane, derivate din însăși specializarea muncii, care ridica uneori probleme. Persoanele active aveau de îndeplinit sarcini extrem de diferențiate, iar în perioadele în care s-au produs reorganizări economice și financiare, unele dintre ele s-au găsit în fața unor alegeri dificile, precum (îi amintim din nou) cizmarii din Zalău care au migrat în așezările rurale mari, singuri sau cu familiile, asumându-și condiția umiltoare de *cârpaci*, mult sub nivelul social al unui meșteșugar adevărat.

La toate acestea se adaugă episoadele aproape violente, care au avut drept miză condițiile de muncă și de trai. Este simptomatică greva calfelor de tăbăcari, acțiune revendicativă care prezenta pericolul de a se dezvolta într-un veritabil conflict între clase. Dar însăși agitația aceasta tipic urbană conține, în sine, schimbarea perpetuă a stării economice și a condițiilor ei de manifestare.

O chestiune extrem de interesantă în peisajul urban este cea a vieții comunitare. Jacques Rossiaud are următoarea părere despre asocierea orașenilor din Europa Occidentală: *"Multă vreme, numai cei puternici au putut să-și impună meseriile sau gildele și să cunoască astfel comoditatea responsabilităților împărtășite și a protecțiilor reciproce pe care le refuzau celorlalți; confreriile populare le apăreau drept primejdioase focare de revoltă sau deviere eretică. Reprezentanții meseriilor și ai artelor, o dată instalați la putere, au adoptat pentru o perioadă îndelungată această atitudine împotriva celor neînsemnați, iar prin anul 1400, la Florența și Strasbourg, confreriile profesionale supravegheate îndeaproape trebuiau să se integreze în grupurile și artele considerate drept cadre ale organizării socio-politice..."*

*Dar, o dată încheiată cucerirea lor urbană, ordinele mendicante au înțeles cu repeziciune că puteau profita de micile parohii consensuale; ei le-au acceptat ori au îndemnat la crearea lor, la fel ca municipiile care le-au descoperit mai târziu utilitatea și, exceptând perioadele de tensiune socială sau politică, le-au favorizat"*³.

În general, urbanismul medieval din Europa, de la care nu a făcut nici o excepție cel zălăuan, dar căruia nu i-a adus nici o modificare care să-i imprime o notă personală, a fost expresia unei vieți comunitare organizată regulamentar, în formule stradale și de cartier. Aceste formule facilitau socializarea pe temeiul unei vecinătăți largite teritorial. Pentru adulți, viața comunitară constituia un *modus vivendi*, iar pentru tineri, era un foarte util exercițiu în vederea integrării active în viața socială de mai târziu.

Fondul principal al acestui studiu este constituit din activitatea profesională a locuitorilor urbani și organizațiile aferente, care sunt în număr de 3: breslele meșterilor; breslele calfelor și asociațiile rudelor și prietenilor acestora, în general constituite în scop de întraajutorare. Am surprins, inevitabil, și modalități de manifestare activă a breslelor în acest peisaj citadin, cu trimitere expresă la Zalău, pentru

care documentația a fost abundentă. În rândurile următoare dorim să detaliem anumite aspecte ale vieții comunitare a urbei de sub Meseș, din dorința de cunoaștere dar și datorită faptului că multe din stereotipurile medievale și moderne s-au perpetuat până în cotidian.

În orașele cu statut adecvat, respectarea riturilor comunitare a fost asemănată cu practicarea unei religii bune, aleasă liber, chiar dacă aceste rituri aveau caracter deopotrivă sacru și profan. Ele aveau darul de a întări coeziunea socială, care nu este altceva decât o exprimare suplimentară a statutului privat extins din zona profesională în cea a comunității.

Comunitatea începea cu vecinătatea imediată, care se statornicea, cu certitudine, pe baze etnice, confesionale, pe structura ocupațională. Astfel, în Zalău, aidoma și în celelalte orașe, strada pe care locuiau ceramiștii a primit patronimul profesiei - strada Olarilor - păstrat intact până astăzi, deși de peste 30 de ani nu mai practică nimeni meseria de olar. Între cele două brațe ale Văii Zalăului se afla Hala tăbăcarilor, transformată în Piața agro-alimentară principală a Zalăului. În general, denumirile și destinațiile inițiale ale locurilor s-au transmis de generații și au rezistat până astăzi, dovedind uimitoră capacitate conservativă a locuitorilor orașului.

Multă vreme, pentru persoanele nou sosite, care au ales rezidența urbană zălăuană, accesul la o locuință era dificil, ca și accesul la un loc de muncă. Mirajul orașului se dovedea a fi restrictiv, nu se dobândeau instantaneu, sau cu ușurință statutul de orășean și libertatea privată mult râvnită. Într-o perioadă istorică lungă, asistăm la manifestarea dominantelor etnice în toate domeniile de activitate și în

toate orașele europene. Zalăul nu a făcut o excepție de la organizarea protecției intereselor populației maghiare majoritare, pe principii etnice, chiar dacă erau exprimate regulamentar prin intermediul celor confesionale.

Restricțiile erau îndreptate împotriva românilor, căci nicăieri nu era prevăzut accesul ortodocșilor la meserii. Românii care veneau în Zalău erau nevoiți să se grupeze în spațiile mai puțin introvertite, în cartierele marginase ale orașului, care au apărut ca atare odată cu stabilirea lor aici.

Dominanta etnică a fost deosebit de puternică, impusă de autorități, și se regăsește, în mod evident, în grupările profesionale ale meseriilor sale cele mai importante: măcelăria, tăbăcăria, cizmăria, postăvăria.

În spațiul urban al Zalăului astfel segmentat, habitatul a fost organizat pe străzi, cu sacralități tutelare proprii, cu un centru politico - organizatoric bine definit și funcțional. Acest tip de organizare induce particularismul în viața cotidiană, care se regăsește doar în centrele urbane. Pentru persoanele care veneau din afara orașului Zalău, alegerea rezidenței depindea de existența legăturilor de rudenie și de prietenie, precum și de necesitatea apartenenței la sociabilitățile informale. Pentru exemplificare, vizualizăm strada 22 Decembrie 1989 (cunoscută și astăzi sub denumirea de strada Crasnei), care are o piațetă în jurul cișmelei la care veneau după apă adolescenții, tinerii și copiii, cu birtul "*Cireșica*" pentru bărbați și cuptorul pentru copt pâine, unde femeile socializau în timp ce supravegheau coacerea. Acesta este un tip de sociabilitate urbană densă, cotidiană, care favorizează descărcarea energiilor de orice fel, prin împărtășirea vicinală.

Bărbații împărțeau comunități teritoriale mult mai

extinse decât cele ale femeilor. Fiecare locuitor al Zalăului - meșteșugar, negustor, notabilitate publică sau din categoria persoanelor cu alte ocupații; era nevoit, într-unul din momentele zilei de lucru, să-și părăsească biroul de magistrat, atelierul, taraba sau magazinul și să cutureie prin oraș. Măcelarii aveau, cu siguranță, drum în oborul de animale, fie pentru achiziții, fie pentru a sonda pulsul pieții; patronii restaurantelor și birturilor, ca și meșteșugarii care aveau ateliere mari, cu mulți ucenici și calfe, erau nevoiți să facă un drum la măcelărie pentru a cumpăra carne, la piața pentru legume sau în locurile publice pentru angajarea lucrătorilor ori pentru achiziționarea materiei prime. Măcelarii cumpărau, de obicei, turme de animale pe care le pășteau pe izlazul comunal sau pe pășunile proprii, particulare și ale breslei; turmele și păstorii trebuiau verificați cât se poate de des, chiar și zilnic. De asemenea, era necesar să se afle toate știrile de natură economică și financiară curente, în scopul protejării averilor personale și comune, ale breslelor/asociațiilor din Zalău și din celelalte orașe.

După cum s-a constatat din studiul documentelor, viața personală a bărbaților era mai plină de evenimente decât cea a femeilor. În cele mai multe cazuri, atelierelor meșteșugarilor nu aveau locația în spațiul casei, unde se desfășurau doar activitățile domestice. Dacă ne gândim la tăbăcări și la munca lor, la mirosurile degajate de pieile crude și la substanțele chimice puternic mirositoare cu care se tratau pieile, la faptul că acestea erau ținute în butoaie în perioada tratamentului și apoi puse la uscat în poduri, apreciem locul dintre cele două brațe ale Văii Zalăului care a fost destinat tăbăcărilor, în afara perimetrului orașenesc de atunci, ca fiind foarte bine ales pentru practicarea acestui meșteșug. Spațiul respectiv îndeplinea și cerințele unei utilități imediate, de a avea suficientă apă pentru prelucrare. Așadar, meșterul tăbăcar și angajații săi se deplasau în fiecare zi de 2-3 ori de acasă până la atelier și înapoi, pentru lucru și luarea meselor zilnice. Întâlnirile cu alți meșteșugari, cu vecini, prieteni și rude erau frecvente prilejuri de a afla noutăți și de a opina asupra celor aflate. Se producea, în cel mai simplu mod, o socializare cotidiană, directă, vicinală, profesională și politică extrem de eficace și de utilă pentru oamenii de afaceri.

În viața socială a bărbaților interveneau și momente speciale, în care spiritul asociativ era mult mai liber decât în spațiile publice controlate: cele pe care le petreceau în baia comunală, mai ales în cea de aburi. Atunci își luau timp suficient pentru taifas, pentru acel gen de socializare masculină care descătușează energiile reprimite. Birtul alăturat băii publice din Zalău, care era specializat în preparatele culinare preferate după o baie de aburi sau o baie obișnuită, menite să refacă energia, deservea clienții citadini și pe cei ocazionali, și era, în același timp, un loc excelent pentru întâlnirile neprotocolare ale meșteșugarilor și negustorilor zăläuani, dar și din alte părți. De altfel, Zalăul a fost un oraș privilegiat în privința consumului alimentar, atât sub aspect cantitativ cât și calitativ. În anul 1926 profesorul Leontin Ghergariu caracteriza centrul orașului prin faptul că avea, una lângă alta, măcelării în care se și prepara mâncare și cârciume: tot o cârciumă și o măcelărie. Este vorba despre o stare de fapt moștenită, a cărei apariție o putem raporta la

secolul al XV-lea, când Zalăul a primit dreptul oficial de a ține târg în mod constant.

Nu numai cantitatea consumului alimentar era importantă, ci și calitatea. Orașul, prin birturile și restaurantele cărui se perinda o populație numeroasă, este și un producător de rafinamente culinare. Oricum, orașenii erau, și sunt în continuare, mai carnivori decât țărani, calitatea cărnii este mai bună, întrucât țăranul din categoria medie nu-și permitea să taie animalul cel mai bun pentru consumul propriu, ci îl vindea măcelarilor din Zalău. De altfel, consumatorii urbani își alegeau întâi carnea și apoi birtașul o prepara. Vânzările mari aveau loc în zilele de târg, când vânzătorii și cumpărătorii pecetluiau "*actul comercial*" cu o băutură și o mâncare bună. În aceste momente, era ușor pentru orașenii cunoscători în arta culinară să-i incite pe țărani în a cheltui ceva mai mult decât era strict necesar, din banii primiți pe marfa vândută, pentru a consuma o mâncare rafinată, condimentată, care cerea o băutură pe măsură, și nu obișnuitul grătar și vin acru. Astfel, de-a lungul timpului gusturile alimentare evoluează, chiar dacă nivelurile socio-alimentare rămân multiplu diferențiate.

Așadar, socializarea comunitară nu se reducea numai la întrunirile oficiale, la chemările profesionale și la solicitările vecinilor. Sistemul asociativ desfășura o gamă largă de activități, care foloseau o paletă mereu inovată de modalități practice.

Comunitățile de vecinătate confereau, cel mai ades, și numele necesar unor tineri care veneau din localitățile rurale numai cu numele de botez. Aceștia primeau, după un timp oarecare de supraveghere și evaluare, o poreclă adecvată stilului propriu. Porecla exprima calitățile sau defectele tânărului, ori profesiunea pentru care se pregătea, în cazul în care era angajat ca ucenic. Porecla devenea în scurt timp patronim, și îl încadra pe tânăr într-un grup teritorial masculin, lucru extrem de important pentru deschiderea posibilităților de socializare a persoanei respective. În acest mod, comunitatea își îndeplinea una dintre funcțiile sale, de *formatoare de identitate*. Vecinătatea era, simultan, și *modelatoare de identități*. Evolutiv, această comunitate supraveghea conduita tinerelor fete, tinerele logodite erau inițiate în secretele mariajului, miresele erau împodobite de vecine, femeile care nașteau erau ajutate în perioada postnatală, iar mortul era vegheat, însoțit la groapă și familia era ajutată, atât moral cât și financiar, prin contribuțiile tuturor la Casa de înmormântare.

Altercațiile conjugale, bolile sau accidentele îi strângeau repede pe vecini, care acordau ajutor celor în nevoie. În aceasta consta manifestarea funcției *reciprocității cotidiene*, extrem de importantă mai ales pentru familiile meșteșugarilor.

Momente importante de comuniune stradală sau de cartier erau sărbătorile mari ale anului. În cercetarea documentelor din arhivele breslelor existente în Zalău nu am găsit descrieri ale unor sărbătoriri comune, ceea ce ne împiedică să cunoaștem amplitudinea entuziasmului sărbătorilor vicinale. În mod obișnuit, aceste sărbători aveau menirea de a reconfigura spiritul vecinătății imediate în sensul bun al cuvântului, mai ales sărbătorile de iarnă. În compensație, sunt mai explicit definite manifestările ocazionate de nunți, confirmări profesionale în interiorul

breslelor, botezuri sau momente comemorative prilejuite de înmormântări. Modalitățile de acțiune, cuantumul contribuției pecuniare și necesitatea prezenței fizice la aceste activități comunitare sau profesionale, sunt statuate prin reguli bine definite și care erau respectate cu strictețe, deși reglementările nu erau elaborate în regim democratic. Am întâlnit în documente exemple concludente care ilustrează aceste afirmații: tinerele calfe de cizmari erau obligate să ofere o masă meșterilor din breaslă, care erau însoțiți de familiile lor, în momentul în care le era recunoscută lucrarea de măiestrie și intrau în rândurile meșterilor consacrați. Conținutul mesei sărbătorești era reglementat în ceea ce privește meniul, cantitatea mâncărilor (o oală mare cu sarmale, de exemplu) și cantitatea băuturii. Se evitau în acest fel posibilele neajunsuri legate de organizarea unei mese sărbătorești neîndestulătoare, cât și etalarea unei obediențe care nu era posibilă pentru toți membrii breslei calfelor, cu tot ajutorul asigurat de breaslă, știut fiind că tinerii învățăcei nu proveneau din familii la fel de înstărite.

Practicarea cu rigurozitate a acestor obiceiuri comunitare este posibil să fi devenit obositoare sau apăsătoare pentru unii dintre membri, și să fi apărut sentimente de revoltă împotriva lor. În aceste cazuri, ritualurile organizațiilor comunitare vicinale erau reconfigurate, nicidecum eludate.

Epoca medievală și apoi cea modernă, au cunoscut, după cum se vede, un adevărat apetit pentru sistemul asociativ, în multiple forme: profesional, stradal, de vârstă, etnie, confesiune, etc., perpetuat până în perioada contemporană.

Organizațiile respective elaborau și răspândeau o multitudine de valori citadine, au creat moduri de a trăi bine, au format o cultură care a devenit comună și necesar de adoptat. Acest apetit a fost generat și alimentat de crizele și dezastrele economice, politice, militare cunoscute în istoria evului mediu milenar, ele nelipsind din modernitatea și contemporaneitatea zăläuană. Principiile de organizare și funcționare asociativă s-au transmis până astăzi, identitățile urbane fiind reconfigurate în asociații profesionale (IMM-uri), de conviețuire vicinală (asociații ale proprietarilor de apartamente, organizate pe scări sau pe blocuri, asociații stradale), de întraajutorare (financiare, de luptă împotriva drogurilor, educație contraceptivă în mediile sociale defavorizate, etc.).

Asociațiile comunitare ale tinerilor și adulților, organizațiile profesionale și cele politice au fost preluate spre patronare de către autoritățile publice locale, reprezentante ale guvernelor în teritoriul urban al Zalăului și Șimleului, și au fost folosite în scopul îmbunătățirii vieții sociale a locuitorilor, precum și pentru dezamorsarea tensiunilor sociale și politice, inevitabile în orice societate umană. În rândul tinerilor a fost prezent întotdeauna un sentiment de frondă față de adulți. Atunci, ca și acum, grupurile de adolescenți se identificau și se defineau în opoziție cu oamenii așezați, cu rosturi bine clădite. Se năștea dorința de subminare a ierarhiilor, care au fost întotdeauna bine clădite: responsabilii erau oameni maturi sau în vârstă, cu un statut economic și social dobândit în anii de muncă și care au fost în măsură să-și asume responsabilități în cadrul

breslelor și al asociațiilor comunitare. În mediul meșteșugăresc existau tensiuni determinate fie de schimbul inegal, fie de rivalitățile de clan și familiale, care făceau din oraș o lume în care confruntările directe se puteau aprinde instantaneu. Existau tensiuni generate de tineri, mai ales de calfe, care conștientizau cât de mare era valoarea muncii, a câștigului propriu și cel al meșteșugarului, importanța ajutorului social și împrumutului rambursabil, a bogăției și sărăciei care guvernau viața umană în mediul urban. Aceste stări erau agravate și de practicarea unui celibat prelungit, căci nu se puteau căsătorii înainte de a avea un rost, de a se întoarce din călătoria de studiu, de a realiza lucrarea de măiestrie. Ca urmare, morala domestică era un principiu îndepărtat, și se întrevede în Zalău o posibilă morală sexuală adaptată acestor condiții de existență, care trebuia urmată cu discreție, deoarece calfa săracă avea drept capital esențial doar o reputație bună.

Apartenența la structurile profesionale și/sau comunitare era esențială pentru meșteșugari și comercianți. Aceste organisme sunt deopotrivă protectoare și promotoare pentru membrii săi. Sub aspect material, casieria comună avea scopul mărturisit de ajutorare a membrilor săi nevoiași și pentru a se acorda împrumuturi rambursabile, în regim preferențial și privilegiat, dobânda fiind mică față de cea practică de bănci. Apoi, se știe că în practica bancară se cereau garanții, pe care tinerii și cei mai umili dintre meșteșugari nu le aveau.

Asociațiile profesionale aveau și rolul determinant de școlarizare a tinerilor ucenici și a calfelor, dar acordau și sprijin concret unei întregi rețele ocrotitoare. Calfa era dirijată în călătoria sa de studiu și supravegheată permanent, de aproape sau din depărtare; astfel, beneficia de ocrotirea părinților breslei la care se prezenta cu o scrisoare de recomandare, deci conducerea breslei zălăuane își asuma rolul de mediatore în calea tânărului. Apoi, acesta avea asigurată cazarea și masa la locul de muncă, la care se adăuga plata pentru activitatea pe care o depunea. Acțiunile calfei călătoare erau în permanență monitorizate, deoarece imaginea unei bresle/asociații era spiritual verticală și orientată profesional, iar asociația veghea asupra membrilor săi, oriunde și oricând. Structurile ierarhice erau patriarhale și de natură ideologică, au fost adeseori prea restrictive și uneori abuzive, dar au funcționat timp de secole, au format personalități și opinii, au fost cele care au dat identitate orașelor Șimleu Silvaniei, mai ales Zalăului și au contribuit la ascensiunea lor economică și politică.

Din punctul de vedere al funcționalității sistemului, acesta a funcționat perfect până în epoca contemporană, ultimele însemnări în registre datând din perioada de după anul 1950. În fond, Cooperatia Meșteșugărească este prelungirea acestui sistem, care, deși într-un declin accentuat în anii care au trecut de la evenimentele din 1989, își prelungește viața prin închirierea spațiilor pe care le deține în localitățile urbane și rurale din județul Sălaj, în așteptarea unor finanțări, adică a unor vremuri mai bune pentru sistem.

În privința cercetării în domeniul culturii materiale și a celei spirituale tradiționale, prof. Butură afirmă: "În perioada dintre cele două războaie mondiale, ca și în cea de după război, încercările de-a stabili componentele fondului

cultural specific, ca și componentele lui în perspectivă istorică, nu sunt concludente. În stadiul actual al cunoștințelor, care însumează variate și controversate date de teren, încă neselectate, nu se poate preciza originea multor creații și manifestări decât atunci când se vor cunoaște și cele ale etniilor sud-dunărene, mediteraneene și chiar europene, având în vedere străvechiul fond comun, indoeuropean" (391).

În ultimele decenii asistăm chiar la o revigorare perceptibilă a îndeletnicirilor meșteșugărești, fie datorită impulsurilor venite din alte țări, prin intermediul muzeelor și al autorităților publice locale, fie datorită unei întoarceri a consumatorilor către produsele locale, naturale și noi. În epocile de glorie ale meșteșugurilor s-au creat mărfuri în cantități îndestulătoare pentru clienții existenți și cei potențiali. Organizarea a funcționat perfect datorită faptului că cei care produceau mărfuri au fost interesați să o mențină cât mai mult, chiar dacă nicăieri în Europa nu se mai lucra, în ultimele două secole, în acest sistem de bresle sau asociații. Pentru evitarea eventualelor fisuri, conducătorii breslelor au asigurat buna funcționare asociativă și sub aspectul vieții sociale a celor implicați, sub aspectul moralității membrilor săi și a celor în curs de devenire. Nimic și nimeni nu a fost uitat în ceea ce privește funcționarea mecanismului. În afara lui, totul era delimitat și restrictiv. Breslele, asociațiile, cooperatia meșteșugărească din zilele noastre au aplicat un sistem monolit.

În interiorul lui, principiile care-i asigurau funcționarea erau cele ale unei piețe reglate de conducători, pe baza cererii. Dar piața nu era una de tip concurențial, nu direct prin intermediul ei se regla producția de mărfuri, ci prin intermediul sistemului asociativ. În domeniul acesta, sistemul nu a funcționat ca o piață liberă nici în perioada anterioară momentului prezent, în cadrul cooperativelor meșteșugărești. Inerția meșterilor, mai mult sau mai puțin pregătiți profesional în perioada de după ce de al doilea război mondial, a determinat o oarecare stagnare în ceea ce privește tehnologia, dar mai ales în problema modelelor confecționate. Pentru exemplificare, remarcăm faptul că cizmele au rămas la modelul din secolul al XIX-lea, ca de altfel toată încălțăminte lucrată la comandă, ca și tiparele pentru încălțăminte.

Metodele și tehnicile de lucru au fost cele tradiționale, care se regăsesc în toate centrele meșteșugărești din țară. Tehnicile inovatoare au intrat foarte târziu în cadrul sistemului, în procesul de producție, nefiind o imixtiune benefică în toate cazurile. Considerăm că activitatea industrială din localitățile urbane Zalău, Jibou și Șimleu Silvaniei a produs mutații definitorii și greu de reparat acum. Culturile de in și cânepă ar asigura materia primă pentru țesăturile care sunt extrem de căutate pe piața internațională, iar prelucrarea pieilor și revigorarea industriei mici, de textile și confecții, cu produse din lână, ar readuce bunăstarea sălăjenilor. Construirea unor întreprinderi mari, care nu au avut sursa de materii prime asigurată din zonă, a dus la distrugerea lanțului natural dintre producătorii agricoli din împrejurimile orașelor și prelucrarea produselor în atelierele meșteșugărești, prin meseriile practicate în orașe.

Breslele, asociațiile și cooperatia au respectat această

realitate economică, ceea ce a determinat progresul economic și social al ținuturilor sălăjene, care au prosperat în perioadele bune. Acestea ar fi părțile pozitive, detectabile cu ușurință în sistem, din complexitatea tendințelor și proceselor economice, financiare, comerciale și comunitare. Negativ este faptul că sistemul era exclusivist, că a monopolizat economia acestui spațiu istoric și a stabilit mai mult decât drepturile firești pentru membrii săi, a obținut privilegii, de care suntem înclinați să credem că unii sălăjeni se prevaează și astăzi. După cum arată acad. D. Prodan, *"Românii erau excluși din activitatea meșteșugărească a orașelor. Nu și a târgurilor. Au pătruns în schimb comercial prin companiile grecești, cunoscute dinainte, care activau și în cele mai modeste condiții, ba și sub nume de jeleri. Negustorii <greci> erau mari furnizori de valori orientale, furnizori de coloniale, arendași de monopoluri, creditori ai nobilimii, ai principelui însuși, ca un Pater Ianoș de pildă"*⁵.

În privința funcționalității sistemului meșteșugăresc, apreciem că a avut de-a lungul timpului numeroase puncte pozitive, datorate eficienței sale. Procesul de revigorare a meșteșugurilor tradiționale a început în urmă cu peste un deceniu, după evenimentele din anul 1989. Nu este vorba despre producătorii organizați în sisteme asociative; deocamdată vedem încercările creatorilor de a-și asigura un trai decent pentru familie, din practicarea unei meserii în mod onorabil.

Stabilirea existenței unor fenomene asemănătoare în

privința formelor și funcțiilor în societate, privite comparativ cu fenomenele descrise aici, ne determină să credem în necesitatea unei refaceri a industriei tradiționale, după sistemul clasic, stimulat, cu rezultatele cunoscute, benefice pentru cei care practică meserii desprinse din cele tradiționale.

Formele convergente ale produselor meșteșugărești confecționate de meșteșugari din localități diferite, din zone diferite sau adiacente arată existența unor forme tradiționale comune și realizarea unor interferențe culturale civilizatoare. Combinând informațiile obținute din documentele de epocă și informațiile culese din teren, din locurile în care se mai practică meșteșuguri, s-au obținut imagini configurative asupra realității economice sălăjene, despre ocupațiile tradiționale și răspândirea lor spațială.

Elena MUSCA

¹ O. Pecican, *Trecutul istoric și omul evului mediu*, Cluj-Napoca, 2002, p. 55.

² J. Rossiaud, **Orășeanul**, în *Omul medieval*, coordonat de J. le Goff, Ed. Polirom, 1999, p.132.

³ *Ibidem*, p.149.

⁴ V. Butură, *Cultura spirituală românească*, București, 1992, p.58.

⁵ D. Prodan, *Transilvania și iar Transilvania*, București, 1992, p.149.

Orașul Zalău în primul deceniu după Marea Unire (1919-1929)

1. Aspecte politice și administrative

În toamna anului 1918, când Imperiul austro-ungar se găsea în plin proces de disoluție, orașul Zalău era, din anul 1876, capitala Comitatului Sălaj.

Ațiunea politică de constituire a structurilor de conducere românești, denumite în epocă Consilii și Gărzi Naționale a început de la Zalău. În urma directivei-program "Spre orientare", la 11 noiembrie se înființează, la Zalău, Consiliul Național Român pentru comitatul Sălaj, constituit din Gheorghe Pop - președinte, dr. Alexandru Țiple și dr. Iosif Fărcaș (medic) - vicepreședinți, dr. Ioan Gheție - secretar. A doua zi, pe data de 12 noiembrie 1918, sub semnătura lui Gheorghe Pop și Ioan Gheție, a fost lansat și difuzat pe întreg teritoriul comitatului apelul intitulat "On(orate) Domnule!", pentru constituirea Sfatului Comunal românesc pe tot cuprinsul comitatului¹.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 cercul electoral al Zalăului a fost reprezentat de următorii deputați aleși, cu credenționale: Traian Truș, preot greco-catolic în Zalău; dr. Augustin Pinte, avocat, Crasna; Eugen Boroș, Zalău; Remus Roșca, preot ortodox în Treznea și Cornel Oțel, preot greco-catolic în Buciumi².

După 1918 s-a repus pe tapet problema reședinței județului Sălaj: Zalău sau Șimleu. În cadrul unei adunări a reprezentanților populației din județul Sălaj, care a avut loc pe data de 31 martie 1921, se protestează împotriva intenției Guvernului Averescu de a trece, din cadrul județului Sălaj, sate la Sătmar și Someș-Dobâca. Tot acum s-a discutat și problema reședinței județului. Câștig de cauză a avut Zalău, în fața Șimleului, din mai multe considerente, după cum reiese din moțiunea adoptată la adunarea amintită, pe care, datorită importanței lor, le redăm în continuare:

"a) Sub fosta administrație maghiară s-a dat toată atenția orașului Zalău, pentru dezvoltarea lui centralizând toate șoselele și căile ferate aici și prin mutarea reședinței la Șimleu, s-ar aduce populației piedici mari, fiindcă acest din urmă nu le are.

b) Orașul Zalău posedă toate edificiile necesare unei capitale noi și moderne, care valorează multe milioane, pe când Șimleu nu are acestea și nici teren pentru construcție în împrejurimi, în plus, astăzi, când stăm destul de slab cu situația financiară, ar fi o cheltuială zădarnică cu edificarea localurilor necesare diferitelor ramuri de administrație și când în Zalău toate acestea stau la dispoziție.

c) Orașul Șimleu este situat între muntele Măgura, valea Crasna și dealul Pupoș, teritoriu strâmt, neaptes pentru construcții. Partea dinspre Crasna este supusă, atât primăvara, cât și vara inundației.

d) Orașul Zalău este mult mai mare ca întindere decât Șimleu și are clădiri particulare destul de mari și

moderne pentru a satisface cererilor destul de numeroase ale funcționarilor veniți aici la prefectură, armată, școli, dir. financiară, etc. și unde s-au putut încuiera aproape 300 funcționari cu familiile lor în mod satisfăcător.

Această încercare dacă s-ar face în Șimleu, ar da greș și ar fi imposibil aceasta, dând de pildă un caz, cu profesorul francez de la liceul de acolo, care din cauză, că nu a avut casă, a plecat înapoi și cazul multor funcționari, cari luni întregi au stat fără cuartir.

e) În Zalău să află 4 hoteluri și restaurante cu tot confortul modern, pe când în Șimleu e unul, care servește de prezent de oficiu al primăriei și poliției.

Orașul Zalău are spitalul mare județean cu 2 clădiri încăpătoare circa 1000 bolnavi, cazarma frumoasă, cu străzi pavoazate și curate, în parte canalizate și pe lângă acestea o regiune climaterică, cari toate lipsesc din Șimleu.

f) Raporturile statistice dovedesc cu prisosință, că populația românească de la Unirea cu patria mamă, s-a sporit în mod simțitor întrecând procentul aceleiași element din Șimleu.

g) Interesul românismului ieste de a menține orașul Zalău ca reședință a județului Sălaj, căci este o greșală strigătoare la cer, aceea părere, că dacă este în majoritate ungurească, să fie abandonat ci din contră, trebuie ca prin așezarea funcționarilor și a diferitelor persoane interesate la anumite oficii să se contrabalanseze propaganda maghiară, și prin sărbări culturale și numeroase manifestări românești să se inflirteze idea de stat român și cu încetul desnaționalizarea lor. La contra vom avea în inima județului un focar de cultură maghiară unde să vor pune la cale tot felul de uneltiri compluturi etc. aducând numai pagube în detrimentul cauzei românești.

Însuși ungurii au voit a face din Zalău un centru puternic de șovinism maghiar, în părțile acestea de sus ale Ardealului, de unde să plece razele iredentizmului lor înverșunet, ca cu încetul să parvie la maghiarizarea românilor și, ca probă sunt șoselele și căile de comunicație ce se întâlnesc aici, având și legătură directă de cale ferată cu Clujul. Românizarea orașului Zalău e cu atât mai ușoară, cu cât e înconjurat cu comune curate românești și cari în scurt timp să pot alipi la oraș (Aghireș, Ortelec, Țigani)³.

După reforma administrativă din anul 1925, când în componența județului Sălaj intra plasele Carei și Valea lui Mihai, orașul Carei cere să devină capitala județului, deoarece avea o populație aproape dublă față de Zalău. Însă, Zalău câștigă și de această dată.

În perioada supusă studiului nostru (1919-1929), în România au avut loc nu mai puțin de 6 campanii electorale pentru alegeri parlamentare: noiembrie 1919; mai-iunie 1920; martie 1922; mai 1926; iunie-iulie 1927 și decembrie 1928. Reamintim ce deputați și senatorii au reprezentat Zalău în Parlamentul României.

În primul rând credem că trebuie subliniat faptul că în

perioada 1919-1926 alegerile parlamentare din Ardeal și Banat s-au desfășurat conform legii electorale adoptată de Marele Sfat Național al Transilvaniei, la Sibiu, în august 1919 și care era diferită față de cea din vechiul Regat. La fel ca prezenta lege electorală, și prin legea adoptată în 1919 se vota uninominal, dar în două tururi de scrutin, dacă nici un candidat nu obținea 50% din totalul voturilor valabil exprimate. De asemenea, la fel ca în ziua de azi, județul Sălaj era împărțit în circumscripții electorale, una dintre ele fiind Zalău. Aceasta până în martie 1926 când guvernul liberal adoptă o nouă lege electorală prin care se trece la votul proporțional, pe liste. Tot prin această lege se introduce faimoasa primă electorală, respectiv partidul care obținea minim 40% din voturi primea jumătate din mandatele parlamentare, restul împărțindu-se între toate partidele, inclusiv cel care obținea prima electorală, în funcție de rezultatele obținute.

Astfel, în urma alegerilor parlamentare din noiembrie 1919, circumscripția Zalău a fost reprezentată în Parlament de deputatul Gavril Oșianu, avocat în Baia Mare și senatorul Iuliu Coroianu, avocat, autorul Memorandului de la 1892. Ambii frunzași politici aparțineau Partidului Național Român (P.N.R.).

Venind la putere guvernul condus de generalul Alexandru Averescu și partidul său, Partidul Poporului, s-au organizat noi alegeri parlamentare în luna mai 1920. Alegerile din Ardeal și Banat au fost amânate cu o săptămână, pentru începutul lunii iunie, tocmai pentru ca noul guvern să-și concentreze toate forțele politice și administrația în această provincie istorică, deoarece era fief electoral al P.N.R. La Cameră, candidatul guvernului averescan Aurel Breban, cu largul concurs al administrației conduse de prefectul Nicolae Șerban a

obținut 2.057 voturi, iar cunoscutul scriitor ardelean Ion Agârbiceanu, candidatul P.N.R. doar 687 voturi⁴. La Senat, candidatul P.N.R. Mihai Pop a obținut victoria cu 1.017 voturi în fața candidatului guvernamental Constantin Șerban⁵. Însă, în momentul validării mandatelor în sesiunile Camerei, deputații P.N.R. au contestat mandatul lui Aurel Breban, pe motiv că fusese condamnat pentru escrocherie în anul 1913 de către Tribunalul din Lugoj. Contestația a fost acceptată și s-a format o comisie care a anchetat acest caz. În urma anchetei, mandatul lui Aurel Breban a fost invalidat și astfel în luna octombrie 1920 au fost organizate noi alegeri în circumscripția electorală Zalău.

În urma desfășurării acestor alegeri a fost ales, în cele din urmă, liberalul Gheorghe Tătărescu, viitorul prim ministru al României în perioada 1934-1937, cu o majoritate de doar 400 de voturi. El a fost sprijinit de către Partidul Poporului, care se afla la guvernare. În timpul acestei campanii electorale, se spune că *«administrația îndeosebi în pașalâcul lui Șerban Niculiță, în județul Sălaj, s-a dat la toate samavolniciile din trecut»*⁶.

În ianuarie 1922 regele Ferdinand îl desemna ca premier pe fruntașul politic liberal Ion I.C. Brătianu. Astfel, în luna martie 1922 au loc noi alegeri parlamentare. Ca la precedentele alegeri guvernul, liberal de această dată, a folosit administrația locală și s-a dat la numeroase abuzuri și ilegalități. În aceste condiții, în circumscripția Zalău, a fost ales deputat generalul Traian Moșoiu, care a fost desemnat să organizeze noua filială liberală din Sălaj. Mandatul de senator a fost obținut de protopopul greco-catolic Emil Bran, Vicarul Silvaniei în perioada 1926-1930. El obținuse mandatul de senator și

în legislatura 1920-1922, tot din partea P.N.L., la Maramureș⁷.

În primăvara anului 1926, contrar voinței electoratului, care indica un guvern de colaborare al Partidului Național și al celui Țărănesc, regele Ferdinand I-a desemnat ca premier pe generalul Alexandru Averescu. Tot acum, după cum am amintit mai sus, se trece la votul pe liste de partid. Astfel, deși la Sălaj lista Partidului Național, condus de Iuliu Maniu și Nicolae Iorga, a obținut cu aproximativ 3.000 de voturi mai mult decât Partidul Poporului, aflat la guvernare, prin redistribuirea mandatelor, conform noii legi electorale, nu a primit decât un singur mandat din cele 6 mandate alocate județului nostru. Zalăul a fost reprezentat în Parlament de profesorul Pompei Țolca, care a obținut un mandat de deputat și de preotul ortodox Remus Roșca, care a obținut un mandat de senator. Ambii erau fruntași politici ai Partidului Poporului⁸.

Peste numai un an de zile s-au organizat noi alegeri, în urma demiterii guvernului Averescu. După o scurtă perioadă de guvern național, format din principalele partide politice, liberalii preiau singuri puterea, deși țara se găsea deja în plină campanie electorală. La Sălaj, P.N.Ț. a obținut victoria, atât la Cameră, cât și la Senat. A obținut 3 mandate de deputat, liberalii două și maghiarii unul. De asemenea, la Senat a câștigat tot lista P.N.Ț., primind mandatul toți cei trei candidați: Alexandru Aciu, Traian Trușăș și colonelul rezervist Matei Mărășescu. Ultimii doi erau stabiliți în Zalău. Așadar, acum intră în Parlament protopopul Traian Trușăș, care va reprezenta Zalăul pe parcursul a două legislaturi, până la moartea sa, survenită prematur în anul 1931⁹.

Pe data de 8 noiembrie 1928 asistăm la un moment istoric deosebit pentru sălăjenii. Regenta I-a însărcinat pe Iuliu Maniu să formeze noul guvern, iar pe data de 10 noiembrie depunea jurământul¹⁰. La alegerile parlamentare ce au urmat, în decembrie 1928, P.N.Ț. a obținut cel mai mare procentaj înregistrat de vreun partid politic (77,76%), înafară de cel comunist (pentru comuniști era singurul domeniu unde nu puteau depăși procentul de 100%). La Sălaj, a câștigat, detașat, lista P.N.Ț., obținând 5 mandate de deputat (Iuliu Maniu, Victor Deleu, Gavril Oșianu, preotul Aurel Ghilea, viitorul protopop de Zalău și Gheorghe Văleanu), iar maghiarii unul, prin baronul Josika. Nici unul dintre deputații național-țărăniști nu era din Zalău. Însă, orașul de sub Meseș va fi reprezentat cu cinste de fruntașii politici zălăuani aleși ca senatori. Este vorba de Gheorghe Pop de Oarța, primul prefect al Sălajului după 1918 și de protopopul greco-catolic Traian Trușăș¹¹.

În ceea ce privește rezultatele obținute de partidele politice în orașul Zalău, oferim exemplul alegerilor parlamentare din anii 1927 și 1928, pentru a observa forța electorală a filialelor partidelor politice existente la vremea respectivă, în urbea de sub Meseș. Astfel, la alegerile pentru Camera Deputaților din data de 7 iulie 1927, în secția de votare de la Zalău s-au obținut următoarele rezultate: votanți înscriși - 2924; 81 voturi anulate; P.N.L. a obținut doar 87 voturi, deși ei se aflau la

putere și organizau aceste alegeri; lista Partidului Maghiar a obținut 924 voturi; lista P.N.Ț. - 716 voturi; Blocul muncitoresc (comuniști) - 150 voturi și Partidul Poporului condus de generalul Averescu, proaspăt ieșit de la guvernare, doar 36 voturi. La Senat, unde votau doar bărbații peste 40 de ani (femeile nu aveau încă drept de vot până ce le-a fost acordat de P.N.Ț. în 1930) s-au înregistrat următoarele rezultate: liberalii -80; ungurii - 743, iar național-țărăniștii conduși de Iuliu Maniu 745 voturi.

La alegerile parlamentare de la Cameră din 12 decembrie 1928, când la putere se găsea P.N.Ț., la secția de votare din Zalău s-au înregistrat următoarele rezultate: P.N.Ț. a obținut 936 voturi; Partidul Maghiar - 920; P.N.L. - 14 voturi; averescanii - 60 voturi; Blocul muncitoresc - 32 voturi; anulate - 35 voturi¹².

Primul edil-șef al orașului Zalău de după 1918 a fost Iulian Domșa. Mai amintim aici ca primari în primul deceniu al perioadei interbelice pe Nicodim Cristea și Vasile Cloaje, fost comandant al batalionului 7 Vânători de Munte, care avea sediul la Zalău. El a fost urmat, după alegerile orașenești din 16 martie 1930, de Ioan Mango, fost Revizor șef al învățământului sălăjean în perioada 1919-1930, când s-a pensionat și a fost ales primar.

2. Aspecte edilitar-gospodărești ale orașului Zalău

Perioada 1919-1929 a însemnat pentru Zalău un real progres, sub toate aspectele: socio-economic, demografic, edilitar, cultural, sanitar etc.

În anul 1926, orașul Zalău avea 30 de străzi. Dintre acestea 6 erau principale, fiind pavate și cu trotuare. Toate străzile principale porneau din Piața Mihai Viteazu, care era principala piață a Zălăului interbelic. În afară de aceasta mai exista o altă piață, care purta denumirea de Piața Unirii. Acolo se vindeau lemne și furaje. Tot aici era târgul de vite sau oborul, care era bine aranjat. Întreg orașul era luminat cu lumină electrică. Era un oraș destul de curat și aranjat, față de alte orașe din țară. Circulația era destul de redusă, înafara zilei de târg, care era tot Sâmbăta, la fel ca în ziua de azi. Mai existau și 4 târguri de țară. La târguri participau și locuitorii satelor din jurul Zălăului, de multe ori fără nici un scop. Specialitatea Zălăului erau măcelăriile. În Zalău se consuma foarte multă carne. De asemenea, exista și un abator. Zalăul avea 40 de crâșme și 5 restaurante, care aduceau venituri substanțiale la bugetul local.

Ca reședință de județ, Zalăul interbelic avea următoarele oficii publice: Prefectura, Subprefectura, Pretura, Serviciul de poduri și șosele, Administrația financiară, Percepția de Stat, Tribunalul cu Parchet, Judecătoria de Ocol, Revizoratul școlar, Consilieratul Agricol, Regiunea Agronomică, Ocolul Silvic, Primăria, Poliția de Stat, Brigada de Siguranță, Oficiul Sanitar Județean, Oficiul Veterinar Județean, Oficiul P.T.T. și C.F.R., Cazarma, Compania de Jandarmi, Parohii (ortodoxă, greco-catolică, romano-catolică, reformată, ebraică)¹³.

Prin dispozițiile articolului 15 al legii pentru controlul străinilor, controlul unor stabilimente publice și înființarea biroului de evidență a populației, se ordona localurilor cu posibilități de cazare să obțină o autorizație prealabilă a Poliției. Dispoziția se adresa următoarelor localuri, existente la vremea respectivă: hoteluri, hanuri, cafenele, concerte, ceainării, berării, cofetării, birturi, restaurante, bucătării publice, lăptării, plăcintării și bodegi.

Dintr-un raport al Poliției de Stat din Zalău, din data de 8 octombrie 1926, înaintat Prefectului județului Sălaj, aflăm că nici un local din orașul Zalău nu avea o astfel de autorizație. Conducerea Poliției îl ruga pe prefect să acorde comercianților un ultimatum de 30 de zile pentru a intra în legalitate. La rândul său, prefectul cere Poliției de Stat să-i înainteze o situație cu toate localurile din Zalău, care intrau sub incidența legii amintite. Din raportul Poliției aflăm că în orașul Zalău erau 51 de comercianți care dețineau restaurante, hoteluri, restaurante, cârciumi, bodegi, etc.¹⁴.

Zalău dispunea și în perioada interbelică de fântâni arteziene, dar și de o baie a orașului. Dintr-o adresă a Prefecturii județului Sălaj, înaintată primarului orașului Zalău, pe data de 3 februarie 1927, se constată că apa din bazinul fântânii arteziene din strada Regele Ferdinand, de unde se alimenta baia orașenească, cu ocazia a 3-4 controale, "a fost cât se poate de murdară". În primă fază, au fost acuzați șoferii care și-ar fi spălat automobilele în bazinul fântânii arteziene. Dar acuzele nu rezistau, se spune în adresă, deoarece bazinul era acoperit cu sârmă. Mai verosimil li se părea că apa nu era schimbată decât la interval de câteva zile, în lipsa controlului organelor de igienă. Îl roagă pe primar să ia măsuri, deoarece "aceste apucături s-a folosit și în trecut", dar ele au fost trecute cu vederea. O altă problemă a fântânii arteziene din strada Regele Ferdinand o constituia faptul că tăbăcarii din Zalău înlăturau sârma de pe bazin și luau apă "cu obiectele lor de transport cât se poate de murdare și infecte, apoi vitele sunt silite să bea din aceea apă infectată". În adresă se subliniază că s-a atras atenția în repetate rânduri, atât Primăriei cât și organelor orașenești "parte oficial-parte privat", dar că nu se luaseră măsuri din motive "aproape nepricepute"¹⁵. Așadar, din această adresă aflăm că din fântânile arteziene se aproviziona populația, iar din bazinele de colectare se adăpau vitele.

Tot în anul 1927, Consiliul local al orașului Zalău hotărăște, în ședința din data de 23 mai, să achiziționeze imobilele morii cu cilindru. Scopul achiziției era de a construi o Uzină Electrică nouă, care să corespundă noilor cerințe ale orașului, a cărui populație crescuse simțitor după 1918. După ce hotărârea a fost afișată la sediul Primăriei timp de 10 zile, are loc o nouă ședință a Consiliului local, pe data de 3 iunie 1927, în sala festivă a Primăriei. Din procesul verbal al ședinței aflăm cine erau reprezentanți aleși să conducă orașul. Primar era, în urma alegerilor locale din februarie 1926, Vasile Cloaje, amintit mai sus. Ajutor de primar era Dr. Ioan Gheție junior. Erau prezenți la ședință următorii consilieri: Solymos Carol, Dr. Szmercsany Adalbert, membrii ai Delegației Permanente; Barabas Andrei junior, Dr. Gazda

Andrei, Nagy Alexandru, Fried Dezideriu, Balogh Liviu, Winkler Dezideriu, Gyenge Mihail, consilieri aleși; Gozman Ioan, Pop Cornel, Kadar Geiza, Dr. Kincs Nicolau, Avram Grigore, Orșan Alexandru, consilieri de drept și consiliera cooptată, văduva Dr. Ioan Suciu. De asemenea, a fost prezent la ședință, conform articolului 95 din legea Unificării Administrative, secretarul primăriei Almași Iosif. Au lipsit, sub diferite motive chiar primarul orașului, consilierii Matyas Ștefan, Szabo Alexandru, Penyigei Vasile, Maior Ioan, Vitanyi Nicolae, Terdic Francisc, Dr. Juga Ioan, preotul greco-catolic Trușașiu Traian și consiliera cooptată Jakabfi Isac. Așadar se dorea transformarea, lărgirea sau instalarea unei noi uzine electrice. Se subliniază că numai imobilul morii "cu vapori" scoasă la vânzare prin licitație publică corespundea instalării unei uzine moderne. Cea aflată în funcțiune, din strada Eroilor, conform opiniei experților, era veche și depășită. De asemenea, la imobilul scos la licitație se mai găseau materiale de construcție, o mașină completă cu aburi, sistem Hartmann, de 60 Hp, un cazan de încălzit cu țevile necesare, un cazan de convale de 8 atmosfere, o pompă cu aburi sistem Worthington, împreună cu țevile aferente. Așadar, imobilele se pretau pentru scopul propus și se hotărăște defalcarea sumei de 606.000 lei pentru a le achiziționa¹⁶.

În ultimul an supus studiului nostru, 1929, bugetul orașului Zalău era unul acceptabil și mai ales echilibrat. Abia din anul 1930, la fel ca pe tot mapamondul, vor începe să fie resimțite efectele marii crize economice.

Pe data de 4 iunie 1929 în ședința Delegației Permanente a județului Sălaj a fost dezbătut bugetul orașului Zalău, votat de Consiliul Local în ședința din 16 mai 1929. Consiliul Local a luat în considerare recomandările făcute printr-o decizie din data de 18 februarie 1929 și a prevăzut pentru combustibilul și iluminatul Spitalului din Zalău suma de 260.00 lei, absolut necesare bunei funcționări. Trebuie subliniat că Spitalul Județean din Zalău era administrat de Primărie. Delegația Permanentă a județului a decis că aprobă bugetul pe exercițiul 1929, atât la venituri, cât și la cheltuieli, în sumă de 11.188.425 lei.

Din analiza Bugetului General al administrației orașului Zalău, pe anul 1929, aflăm care erau sursele de venit dar și cheltuielile. Amintim aici câteva "biruri", și nu erau puține, la care erau supuși zăläuani: impozite de 3% pe venituri din profesii și ocupații nepuse la alte impozite; taxe din tăierea vitelor destinate consumului, pe localuri, teascuri, cazane pentru fabricarea rachiuului, pentru controlul vânzărilor ambulante, din buletinele de înscriere la biroul populației și duplicate, extrase de pe actele de naștere, căsătorie și deces, eliberate de Oficiul stării civile sau Tribunal, pentru acte de adopție și divorț, pentru metru liniar de fațadă a proprietăților, pentru măturatul, stropitul și ridicatul gunoaielor de pe străzi; taxe pentru firme, trăsuri, căruțe, automobile; taxe "de piață de speculă", pentru caii de lux, de ham sau de călărie la particulari sau de serviciu, pentru biletele de vânzare a vitelor, jocuri de noroc, târguri, oboare, bălciuri. Venituri mai erau obținute din impozitul averilor imobile, de la Uzina Electrică, Cinematograf, izlazul

comunal (pășunat), venituri extraordinare și speciale acordate prin lege, conform art. 231 din Legea Unificării Administrative. Ultimul capitol cuprinde venituri realizate din fondul pentru despăgubirea cărciumilor confiscate și îmbunătățirea abatorului, din taxele fixate conform regulamentului legii de poliție sanitar-veterinară.

Primăria orașului avea următoarele cheltuieli: cap. I - Administrația comunală (personal, materiale, iluminatul localurilor, încălzit, etc.); serbări naționale, încartiruire militari, efecte de îmbrăcăminte pentru pompieri; cap. II - Administrația bunurilor comunale (reparații la Cazarmă, construcții și reparații la diferite clădiri ale Primăriei); cap. III - Poliția comunitară (personal, material etc. Primăria avea angajați 10 agenți de poliție pentru menținerea ordinii publice); cap. IV - Serviciul tehnic al comunicațiilor, construcțiilor și uzinelor (personal și material); cap. V - Serviciul învățământului (primar) și al cultelor; cap. VI - Instituții culturale și cheltuieli relative; cap. VII - Serviciul sanitar și al ocrotirilor sociale; cap. VIII - Serviciul veterinar și zootehnic; Serviciul de incendii (pompieri); Uzina Electrică, cinematografe, izlazul comunal (plata arenzii, lucrările de întreținere, lucrări de îmbunătățiri funciare)¹⁷.

În concluzie, se poate afirma că primul deceniu după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a însemnat pentru orașul Zalău un progres real în toate domeniile. Zalăul rămânea, cu toate contestațiile celorlalte orașe, capitala

județului Sălaj și, în consecință, sediul administrației județene. După anul 1929, și în orașul Zalău se vor face resimțite efectele crizei economice mondiale, după care va avea de suferit din cauza evenimentelor istorice care au urmat: Cel de al Doilea Război Mondial, Dictatul de la Viena, ocupația rusească, regimul comunist totalitar și mutilarea sa din punct de vedere arhitectonic. Însă, la ora actuală putem considera că Zalăul, deși este un oraș mic de provincie, se găsește, din nou, într-o etapă de real progres, sub toate aspectele.

Marin POP

Note:

¹ Cornel Grad, Doru E. Goron, *Contribuții sălăjene la Marea Unire*, Ed. Limes, Zalău, 2000, p. 47-48

² Biblioteca Despărțământului București al Asociațiunii "Astra", *Marea Unire dela 1 Decembrie 1918*, București, 1943, p. 75

³ Arhivele Naționale - Direcția Județeană Cluj, *fond familial Bran*, dos. 89, f. 1-2

⁴ Desbaterile Adunării Deputaților, nr. 5, ședința din 24 iunie 1920, p. 36

⁵ Desbaterile Senatului, nr. 2, ședința din 22 iunie 1920, p. 5

⁶ Patria (Cluj), nr. 227, 21 octombrie 1920, p. 3

⁷ Vezi, printre altele, Marin Pop, *Viață politică în nord-vestul României (1869-1948). Partidul Național Român și Național Țărănesc din Sălaj*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut și Porolissum, 2007, p. 71

⁸ *Meseșul* (Zalău), nr. 15-16, 8 iunie 1926; M. Pop, *op. cit.*, p. 92

⁹ M. Pop, *op. cit.*, p. 101-102; Referitor la viața și activitatea lui Traian Trușăș vezi, printre altele, M. Pop, *Protopopul Traian Trușășiu (1882-1931) - personalitate sălăjeană marcantă*, în rev. *Caiete Silvane*, nr. 11 (34), noiembrie 2007

¹⁰ Vezi, printre altele, Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național-Țărănesc*, Ed. Enciclopedică, Buc., 1994, p. 102

¹¹ M. Pop, *Viață politică în nord-vestul României (1869-1948). Partidul Național Român și Național Țărănesc din Sălaj*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut și Porolissum, 2007, p. 132; Referitor la viața și activitatea lui Gheorghe Pop de Oarța vezi, printre altele, M. Pop, 28. *Gheorghe Pop de Oarța (1865-1933) - personalitate marcantă a Țării Silvaniei*, în rev. *Caiete Silvane*, nr. 23/24, decembrie 2006

¹² Vezi M. Pop, *Viață politică în nord-vestul României (1869-1948). Partidul Național Român și Național Țărănesc din Sălaj*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut și Porolissum, 2007, anexe de la p. 324 și p. 328

¹³ Leontin Ghergariu, *Zălaul. Schiță monografică*, Zalău, Ed. Autorului, 1926, p. 53

¹⁴ Arhivele Naționale - Direcția Județeană Sălaj, *fond Prefectura județului Sălaj. Prefect-administrative*, dos. 503/1927

¹⁵ *Ibidem*, dos. 287/1927

¹⁶ *Ibidem*, dos. 1.036/1927

¹⁷ *Ibidem*, dos. 610/1929. Bugetul orașului Zalău pe anul 1929

Coriolan Codreanu (1914-2003) - Cetățean de onoare al municipiului Zalău

Credem că generația noastră trebuie să formeze, cu adevărat, puntea de trecere dintre trecut și viitor. Prezentul pe care îl trăim este legătura între trecut și viitor, iar datoria noastră este aceea ca din tradiția trecutului să făurim un viitor mai bun. Așadar, avem datoria morală de a cinsti și evoca memoria înaintașilor noștri, care au luptat pentru țara lor, chiar cu prețul jertfei supreme, călăuziți fiind de idealuri sincere de patriotism, pe care noi, cei de astăzi, le înțelegem mai greu, și datorită faptului că în cei 50 de ani de comunism ele s-au perimat.

Județul Sălaj a dat țării o pleiadă de personalități, din toate domeniile, cu care noi astăzi ne putem mândri. O astfel de personalitate, care prin activitatea depusă de-a lungul întregii sale vieți și prin faptele de eroism face cinstea orașului Zalău a fost Coriolan Codreanu.

Aducem un pios omagiu celui care a fost Coriolan Codreanu și încercăm să evocăm câteva aspecte din viața și activitatea sa.

Coriolan Codreanu s-a născut la data de 24 noiembrie 1914, în localitatea Silvaș, comuna Săuca, județul Sălaj la vremea respectivă, actualmente Satu-Mare. Tatăl său, Codreanu Ioan era învățător, iar mama sa, Terezia, casnică. A mai avut 3 surori: Veturia, de profesie învățătoare, Maria, tot învățătoare și Angela, care a profesat ca medic.

Coriolan Codreanu a fost licențiat în Drept, absolvind cursurile Facultății din Cernăuți, în anul 1940.

După absolvirea facultății a fost angajat în funcția de comisar de poliție, la Poliția județeană din Zalău, din data de 1 iulie 1940 și până la începutul lunii septembrie când, în urma arbitrajului de la Viena din 30 august, este nevoit să se refugieze și ajunge în orașul Deva. Aici a fost angajat pe aceeași funcție, la poliția orașenească, până la data de 1 decembrie 1940, dată la care a fost transferat la Comisariatul Poliției de Frontieră Ciomeghiu, județul Bihor, unde a activat până la data de 31 iunie 1941. La această dată este mobilizat în Batalionul 15 Vânători de munte din Deva și trimis pe frontul de Est.

În tragicul an 1940, pe lângă cedarea Ardealului, țara noastră a pierdut Basarabia și nordul Bucovinei, acestea din urmă fiind ocupate de către U.R.S.S. De asemenea, în aceeași vară de tristă amintire, România a pierdut și Cadrilaterul, în urma Acordului de la Craiova din 7 septembrie. Legitimitatea istorică a românilor nu rezistase în fața agresiunii.

La data de 22 iunie 1941 Germania declara război U.R.S.S.-ului. România s-a aliat Germaniei, cu scopul de a elibera provinciile românești cucerite de către sovietici, angajându-se în acest război, considerat un război sfânt, o cruciadă împotriva bolșevismului, cu toate efectivele militare de care dispunea.

Având gradul de sublocotenent, Coriolan Codreanu a preluat comanda unui pluton de vânători de munte și participă, cu acesta, la primele lupte pentru forțarea Prutului, prin localitatea Noua Suliță, la ocuparea orașului Cernăuți, trecând apoi Nistrul, prin orașul Hotin.

După trecerea Nistrului a participat la luptele ofensive din Ucraina, în localitățile Savinț, Cozinț, Iasenova, Ulianovka, Malaia-Belozorka. În această perioadă a fost rănit, fiind spitalizat la Tiraspol, Chișinău, Craiova și Timișoara. După însănătoșire a fost trimis din nou pe front și a participat la luptele din Caucaz, în localitățile Rostov, Armavir, Maikop, Pitigorsk, Krasnodar, Cerkez și Dzuarikau. După bătălia de la Staligrad, care a însemnat un adevărat dezastru pentru armata română, Coriolan Codreanu a participat la luptele de retragere, până la capul de pod Kuban și strămtarea Kercs. Încercuiri fiind de către inamic au trecut, în primăvara anului 1943, în Peninsula Crimeea. În campania din Crimeea a participat la luptele care s-au dat în localitățile Pericop, Tarhan și Sevastopol. Astfel, trei ani de zile, Coriolan Codreanu a participat pe front, de cele mai multe ori în linia întâi, la bătălii grele și sângeroase, în calitate de comandant de pluton și apoi de companie. Pentru faptele sale de arme a primit următoarele decorații de război:

1. *Coroana României*, cu spade și panglică, de virtute militară, pentru faptele de arme depuse în luptele pentru cucerirea localității Malaia-Belozorka (Ucraina), la 25 septembrie 1941;

2. *Steaua României*, cu spade și panglică, de virtute militară, pentru victoria obținută în luptele din localitatea Nalcic (Caucaz), la 17 septembrie 1942;

3. *Crucea de Fier*, germană, pentru cucerirea localității Dzuarikau (Caucaz), distrugerea a trei tancuri inamice, făcând astfel drum liber de înaintare a companiei germane, în luna noiembrie 1942;

4. *Ordinul "Mihai Viteazul"*, cu spade, în grad de cavaler, acordat prin Înaltul Ordin nr. 1492 din 04.05.1945, pentru fapte de arme deosebite.

Mai precis, Coriolan Codreanu a obținut acest Ordin (cel mai înalt ordin militar românesc, oferit pentru fapte de vitejie deosebite) în urma luptelor din jurul localității Tarhan (Crimeea), când armata română se afla în retragere. Având acum funcția de comandant de companie și gradul de locotenent, Coriolan Codreanu și compania sa, a purtat lupte grele, timp de trei zile și trei nopți (24-26 nov.1943). Au pătruns, în forță, prin lupta la baionetă, în localitatea amintită mai sus, reușind să facă o breșă importantă în dispozitivul inamic și să distrugă două companii, prin încercuire. Acest lucru a dat posibilitatea pătrunderii în dispozitivul inamic a celorlalte două companii ale Batalionului 15 V.M., distrugerea și lichidarea completă a frontului inamic și alungarea lui peste Marea Azov. Importanța acestei bătălii nu constă doar în faptul că ea a provocat mari pierderi inamicului, ci a faptului că ea s-a desfășurat în spatele frontului inamic, la sute de km de linia frontului, care se găsea pe Nistru și în condițiile în care Corpul vânătorilor de munte se găsea complet izolat, fără nici o legătură cu celelalte unități române, înafară de calea aerului și a Mării Negre pe unde se și preconiza retragerea lor în țară. Tot aici, în Crimeea, Coriolan Codreanu este avansat la gradul de locotenent, la data

de 24 martie 1943, grad cu care a și participat la cea mai importantă bătălie dusă de către el pe frontul de est.

Ultima poziție de luptă a companiei conduse de către Coriolan Codreanu a fost Sevastopolul. Despre bătălia Sevastopolului el afirma că a fost "cea mai critică încleștare de forțe armate". Compania sa "a rămas trupă de sacrificiu în cele mai grele condiții de luptă, încercuți fiind de un inamic superior numeric, fără un spațiu terestru asigurat, hărțuiți permanent și de partizani". Ea a luptat "cu un curaj deosebit" și a reușit să mențină această poziție timp de un an și patru luni de zile.

În primăvara anului 1944, datorită condițiilor grele în care a luptat timp de 3 ani, perioadă în care a fost rănit de 2 ori, s-a îmbolnăvit de tifos exantematic, fiind evacuat în țară, pe calea aerului, pe data de 5 mai. Era, însă, penultima zi înainte de lichidarea frontului din Crimeea.

După terminarea războiului din est, parțial însănătoșit, se întoarce la Zalău,

unde este angajat ca secretar la Pretura Plășii Zalău, începând cu 1 ianuarie 1945. A lucrat în această funcție până în luna iunie 1952, când este epurat pe criterii politice. Noul stat comunist nu putea accepta faptul că a luptat împotriva "marelui frate de la Răsărit". Astfel, a fost nevoit să părăsească administrația locală și să se angajeze la Întreprinderea de industrie, locală, "Steaua Roșie", de unde s-a pensionat la data de 1 martie 1975.

În timpul regimului comunist a fost permanent persecutat, marginalizat, anchetat, percheziționat la domiciliu, bătut și arestat, pentru faptul că a luptat ca ofițer, nefiind primit nici în Asociația Veteranilor de război.

După 1989, ca o recunoștință a faptelor de arme, a fost ales în funcția de președinte al acestei organizații, funcție pe care a îndeplinit-o până în anul 1998, când demisionează din motive de sănătate.

Tot ca o recunoștință a faptelor sale

de arme, ca posesor al Ordinului "Mihai Viteazul", Primăria municipiului Zalău i-a acordat, prin Hotărârea nr. 15/07.03.1994, titlul de "Cetățean de onoare", despre care Coriolan Codreanu spunea că îl poartă "cu cinstea cuvenită".

Pe data de 4 martie 2003 a sosit momentul când traiectoria pămânească a lui Coriolan Codreanu s-a încheiat, având conștiința împăcată că a făcut tot ceea ce i-a stat în putință pentru țara sa și pentru orașul său.

Păstrarea memoriei unor astfel de bărbați este o datorie morală, o garanție, o mângâiere sufletească și o îmbărbătare pentru noi.

La final, ne întrebăm, retoric, pe când o stradă Coriolan Codreanu în Zalău.

Surse documentare: Dosarul cu actele și documentele personale ale lui Coriolan Codreanu, care ne-au fost puse la dispoziție, cu amabilitate, de către fiul acestuia.

**Camelia ZAHA,
Marin POP**

Implicat în criza fluturilor

Ca moștenitor testamentar al câmpului, George a adunat toți fluturii, ca să le vorbească despre camerele de supraveghere, care măresc gradul de securitate... Are nevoie, într-adevăr, de un clopot de sticlă? Singura lui prioritate să fie securitatea fluturilor?

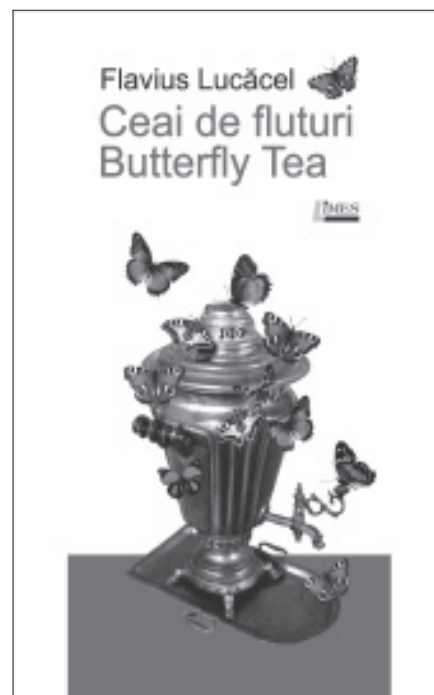
E vorba de piesa "Ceai de Fluturi" de Flavius Lucăcel (Editura Limes, 2009, plus versiunea în limba engleză semnată de Mădălina Cadariu). Avea nevoie Lucăcel de parabolă? Cred că autorului îi repugnă realitatea pură, astfel că alunecă într-un supraréalism tonic, într-un spațiu închis, cu mult subtext. Imediat se aud voci care-l apropie یرهvențios de Ionesco, numai că Flavius Lucăcel se distanțează net prin alura de basm și prin ludicul sprintar. În teatrul său "imposibil" tonul amenințător sucombă într-un fel de joacă. Supraveghetorii nu au alură de rinoceri; simți că îi poți învinge cu o briză de ironie. Uneori Lucăcel e prea insistent în demonstrații, ușor didacticist, alergând însă cu dezinvoltură în spațiile voit nedefinite.

Ovidiu Pecican îl asociază pe Flavius cu Urmuz, situându-l în antiliteratură, ba

chiar crede ca "aglutinează cultul absurdului și pop-art-ul." Claudiu Groza remarcă insinuarea "în construcția dramatică a elementelor livești, amestecate abracadabrant de personaje, o anumită mitomanie a acestora, o ironie subtilă și o cruzime cruntă a subtextului".

Le merge bine fluturilor? Își acceptă condiția? Cum arată iarba dimineților lor cețoase? Narcomanii sunt prezenți, dar și supravegherea, legislația, informarea... Ce își doresc fluturii? Lucruri mărunte: "o floare deasupra capului, câteva firicele de rouă, dimineți și nopți fericite." Poate că libertate și polen. Pâine și circ, nu?

Iar acum... să trecem la posibilul act scenic, adică reprezentarea piesei. Ce ar fi dificil? Anumite forme verbale lungi ("suferiserăm", "înțeleseserăm"), câteva fraze facile, subtextul destul de "deja-vu"... Ce ar fi interesant? Decorul, costumele, povestea, feeria, muzica implicită, sărbătoarea ochiului. Cu alte cuvinte, Lucăcel trebuie să schimbe miza, să adâncească suspansul, să desamorseze aluziile anoste. Asta în cazul reprezentării scenice, deoarece - ca

teatru scris- textul rămâne plauzibil, în sfera unui teatru care încă își mai așteaptă cititorii. Iar acum... o altă recunoaștere: premiul de dramaturgie al Uniunii Scriitorilor filiala Cluj!

Alexandru JURCAN

Abonează-te la cultură!

Caiete Silvane

*Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție.
Prețul unui abonament pe o lună, pentru anul 2010, a rămas neschimbat: 2 lei.

www.caietesilvane.ro

Singură printre poeți - Primăvara poeziei

Se spune că poezia, asemenea tuturor artelor, nu are anotimp sau vârstă. Și totuși, de zece ani încoace, poeți români și maghiari se spovedesc în dulcele grai poeticesc în ceea ce organizatorii au numit, metaforic, desigur, *Primăvara Poeziei*. Stihurile lor, în limba maternă sau în tălmăcirea unor nume cunoscute precum Șerban Foarță, Simone Gyorfi, Ildiko Gabos, Hari Laszlo sau Gaal Aron, au fost reunite în volumul lansat în timpul festivalului desfășurat anul acesta.

Precedate de elogii sau de amintiri care fixează momentul debutului ineditului festival, cele 25 de poeme oscilează între estetica modernistă, neomodernistă sau postmodernistă, unele cu accente suprarealiste sau expresioniste. Constantele lirice sunt iubirea, citadinul, panteismul, religiosul, creația, poezii valorificând simboluri livești într-o lirică predominant subiectivă, meditativă. Realitatea devine, astfel, fie un spațiu al conexiunilor fără sfârșit, al analogiilor, al relaționărilor neîncetate, fie un spațiu în care coexistă gravitatea și derizoriul.

Lirica erotică îmbracă diverse forme în poemele *Petronius către Poppea*, Balasz Tibor, *Scrisori către Isolda*, Marcel Lucaciu, *Ai crescut puțin*, Corina Știrb - Cooper, *Un poem pe care nu-l vei citi niciodată*, Peter Cooper sau *Ecou și amuțire*, Simonfi Istvan. Primele două poeme au ca motiv central dorul, potențat de poetul Balasz Tibor până la durere. Aparent lamento liric, textul amintește, ca structură interioară, prin motivul combustiei, trimerile livești sau imperativul din final, de cunoscuta odă eminesciană. Nessus, Hercule sunt înlocuiți de Petronius (ca ipostază a creatorului), iar Decianira devine o Poppea modernă, simbol al corporalității absolute, pe care autorul o invocă în final. Ostenit de actul creator și, implicit, de solitudine, poetul înțelege că regăsirea de sine e echivalentă cu regăsirea iubirii. Tensiunea, intensitatea sentimentelor sunt redată printr-o interogație retorică de-a dreptul cutremurătoare: "să dorm, cum am putut/ trupul tău fără să-l ating/ vreme de patruzeci de ani".

Debutând *ex abrupto*, poemul lui Marcel Lucaciu pare, la o primă lectură, o încercare de portretizare a iubitei, prin tușe fine, parcă de penel, ce permit vizualizarea prin comparații aparent clasice: "de/ părul tău/ ca razele de soare/ de ochii tăi/ ca de seninul cer". Dincolo de un prim nivel al lecturii, cititorul poate surprinde adevăratul sens al poemului. Iubita, o Isolda fără vârstă, e o proiecție ideală, născută asemenea Afroditei, din spuma dorințelor nemărturisite. Construită sinestezic, prin alternarea vizualului cu olfactivul sau tactilul, iubita e echivalentul catharsisului eliberator, sugerat prin dublul superlativ din final: "nespus/ de mult, / cumplit/ mi-e dor".

La Simonfi Istvan iubirea e văzută ca o microsimbioză sugerată prin motivul cuplului. Prin simboluri contrastante, dar extrem de sugestive, asociate femeii: "cămașă de forță", "tu, plină de har", poetul reconstruiește o pereche adamică într-un poem cu reflexe neomoderniste ce amintește prin ineditul imaginilor de poemele stănesciene: "nu miroase cuvântul/ și n-are umbră sărutul/ până și sufletul mi-e străveziu".

Amici, soți, iubiți, suflete din lumi diferite, dar, totuși, din aceeași lume, Corina și Peter Cooper scriu o poezie meditativă, sub forma unor monologuri lirice *în presentia*, o poezie în care caută să se înțeleagă, să se accepte, să se iubească dincolo de orice granițe materiale sau imateriale. Falsă artă poetică, aparent închinată limbii române, procesului de creație, creatorului "O omidă sărind printre nori", poezia lui Peter Cooper e, în fapt, un imn închinat iubitei care poate declanșa, prin simpla prezență, nevoia cunoașterii de sine prin artă. Pentru Corina Știrb - Cooper, iubirea devine luptă cu viața și moartea. Irosindu-se sau renăscând "cu fiecare te iubesc", iubitul e surprins în ipostaze de o frumusețe coplesitoare "măinile tale sunt rugăciuni/ pentru viață și piele mătăsoasă", "ai crescut puțin cu fiecare zămbet/ care ți-a salutat privirea". Trăind între căderi și înălțări, izvorând lacrimi "cu maci între aripi/ și floarea soarelui",

dedicându-se simbolic zborului, iubitul e echivalentul masculin al Euridicei. Elegia e un cântec orfic rostit în pustiu, dar care, prin intensitatea trăirii, trebuie să fi ajuns și la cel din urmă înger.

Veritabilă odă închinată locului natal, poezia lui Kiss Lehel are ca punct de pornire un profund sentiment al dragostei de o patrie sintetizat în toponimul pe care, într-un vers final, îl introduce ca un răspuns așteptat la refrenul "Numele tău, iubirea mea"; Ardealul, "drag nume" devine un spațiu sacru, matrice, punctat prin repere spațiale, a cărui sacralitate e surprinsă într-un triplu epitet: "Strălucitor și drag și sfânt altar". De remarcat și jocul temporalității: trecutul și prezentul, viitorul sau viitorul anterior alternează pe tot parcursul poemului: "vor fi fost prunci-n-or fi fost prunci", "or fi fost zori- nașteri nu-s", "Dealuri ce-au fost- păduri ce-or fi".

Citadinul, clausturant, inofertant sau lugubru e regăsit în poemele *Semne și cruci*, Gujas Marta, *Nostalgii clujene*, Cristian Conraș, *Solidară*, Dina Horvath. În primele două texte, imaginarul poetic e dominat de vizual, de cromatic: "Fețele-s de granit... iar sângeriul curge/ la fel de negru" (*Semne și cruci*); "Spuneai că un fluviu negru curge pe străzile orașului", "fluviul negru e mortar unsuros, murdar" (*Nostalgii clujene*). Dacă în textul Martei Gujas spațiul citadin este privit din perspectivă istorică, de remarcat fiind autenticitatea trăirii surprinse într-un topos specific - cimitirul, Cristian Conraș introduce toposuri clasice citadinului - strada, blocul, centrul, bulevardul, care par, însă, ireale, fiind doar pretextul, sugestia unui spațiu deloc ofertant care înghite individul: "într-o zi ne vom trezi înfiți în beton/ ca niște stâlpi de telegraf". Într-un tragic-comic joc al dedublării, al disimulării, poetul creează un scenariu apocaliptic ce sugerează metamorfoza postmodernistă, amintind de Cărtărescu. La modul simbolic, poetul e în conflict cu alter-ego-ul său poetic. Dominat de pragmatism, de

secvență, nu doar prin tehnica refrenului care, aici, potențează trăirea, ci prin tripla negație imperativă: "să nu mai scriu", "să nu mai citesc", "să nu mai ascult", echivalent al lepădării de sine. Simbolica imprecizie camuflată de la finalul secvenței: "și să te arunc/ și să vă arunc/ toți diavolii în pahare", pregătește finalul care instaurează definitiv o estetică a urâtului intuită, întrezărită de-a lungul poemului.

Aripa de șoim (Ion Pițoiu-Dragomir) și *discurs hilar despre transpirație* (Viorel Tăutan) surprind prin derutanta simplitate a discursului poetic ce rezidă din lexicul facil, dar care cere lectorului avizat căutarea gradului zero al scriiturii. Împrumutând recuzita prozatorului sau a dramaturgului (nota narativă dată de abundența verbelor, discursul, metatextul ce amintește de didascalii) cei doi poeți vorbesc despre sine în maniere diferite. Poemul lui Viorel Tăutan e amalgam de stări, senzații, memorări, privite când ludic, când cu gravitate: "mă trezesc de-o vreme în miezul zilei transpirat" - "mă trezesc de-o vreme în miezul zilei îmbrobodit/ de întrebări". Cele trei secvențe lirice care amintesc, în esența lor, de treptele cunoașterii din poezia barbiană (Venera, Mercur și Soarele) conturează, formal, o argumentare: "mă trezesc", "dar mă trezesc", "de aceea mă trezesc"

circumspecție, acesta încearcă o reconturare a realității transfigurate de eul poetic; "râul/ trist și fumuriu" e augmentat, hiperbolizat, devenind "fluviu negru/ mortar unsuros și murdar" care solidifică întregul univers urban. Monotonia cotidiană e punctată prin gesturi stereotipe: "m-am trezit dimineața devreme, / mi-am luat din cuier paltonul, fularul" sau cameleonizări moderne: "celebra cafenea a artiștilor/ transformată acum un an/ în birou de schimb valutar". Cu un titlu derutant, poemul e un imn al însingurării: "ca să comunicăm, / instalatorii vor trebui să ne lege unii de alții/ cu fire telefonice".

Dezbrăcată de haina "tentativei realului" (așa cum o vedea Nichita Stănescu), Dina Horvath scrie o poezie în care se dedă "refuzului realului". Comprimată, redusă la "esențe" actuale, "scuiat, brânci, înjurătură, istorie făcută din mers", actualitatea îi oferă poetei o singură șansă: exilul, imigrarea spirituală în anistorie, într-o Arcadie a "gestului scurt" al celui de lângă tine, o Arcadie a "bucuriilor simple" cum atât de frumos spunea Noica.

Poeemele *Sub cerul ne-nceput*, *Deveseri Zoltan* și *S-aduce dar cu noi*, Halmosi Sandor se află sub semnul panteismului. Amintind de poemele blagiene din volumul *Pașii profetului*, poeziile celor doi recrează un spațiu natural dominat de vegetație; frunzișul, iarba, creanga, moliciunea plantelor încadrează melancolia dată de posibilitatea integrării omului în misterioasa natură. Introducând subtile simboluri ale feminității într-un cadru nocturn sau metafore negativ conotative "viața e o răpă adâncă", poemele sunt alternative la soluția supraviețuirii pe care o propune urbanul.

Amintind de psalmii arghezieni sau de poezia epigraf, poemele *cenușă din paradis*, Viorel Mureșan și *Baladă*, Muller Dezso abordează religiosul dintr-o perspectivă neomodernistă. Ampla interogație retorică deschisă cu aceleași elemente introductive ca la Arghezi "până când", invocația din finalul poemului "Învăluie-mă, Doamne, în aripa ta armură" sugerează dorința apropierii de esența Divinității, Muller Dezso căutând repere temporale în

elementele exterioare ale cadrului natural: "cât timp se mai îndeamnă norii amorțiți", "până când marginea de zare/ însângerață e de furioase creste". Poemul lui Viorel Mureșan, sublim epigraf-autoportret, o "elegie în gamă minoră" (așa cum frumos își intitula unul dintre poeme Ștefan Augustin Doinaș): "așa vor spune/ îl atrăgeau cârciumile/ și cimitirele/ și nu scria mai multe două versuri/ pe an", pare o curioasă presimțire a morții, o anticipare a unui sfârșit văzut ca o prelungire firească a existenței "când n-a mai fost vânt, a lăsat urme/ pe zăpada albă/ până când zăpada albă s-a subțiat/pe urmele lui/ s-a făcut iarbă".

Șocante prin lexic și prin imagistică, poemele *Sufletul azi mi-e măcinat de jale*, Lakatos Mihaly, *Poem cu bere neagră & Albă ca Zăpada*, Daniel Săuca și *doar cu o ușă*, Simonfi Jozsef, parodiază fic lirica tradiționalistă (Ion Pillat) "Nivelul de viață cum scade îl privesc/ Dinspre cuptor arome (cartofi, bostan) adie/ Iar pe obrazu-mi alte culori sădesc" (Lakatos Mihaly), fic oximoronul romantic prin titlul poeziei, fic poemele epicizante din perioada realismului-socialist "eu m-am întins și ușa am închis-o(...) plecat-am eu cu pas/ cu minte spornic apăsât" (Simonfi Jozsef).

Cu un titlu ce amintește de poezia preromantică a fraților Văcărești, poemul *Sufletul azi mi-e măcinat de jale* ironizează existența umană dominată de probleme cotidiene: Mihai, Levente, prâslea, țăncul care înoată, pokemonii populează universul poetului articulând, gângurind, plângând, dominându-l. În "doar o ușă", poetul, ajuns "la capăt de lume", "închis în ușa mea" se autoizolează de tot ce înseamnă auditiv, vizual, lăsând liniștea să domine, în așteptarea unui semn din exterior "aștept să mă deschidă cineva".

Poem al contrastelor frapante ce dau impresia unei percepții inedite a lumii, textul lui Daniel Săuca e construit din secvențe ce par file ale unui jurnal al existenței în care iluzoriul și derizoriul domină iritativ fundamentalele constante ale poetului: creația ("citesc", "scriu" "ascult") și iubirea, ambele devoratoare: "îmi spui că mă iubești/ cancerigen". Crescendoul e evident în a patra

realizată printr-o pendulare instinct-intelect, apolinic-dionisiac. Ipostaza lirică regăsită în poemul lui Ion Pițoiu-Dragomir amintește de figura unui Orfeu care, înconjurat de fiare, ar fi încercat să le supună prin acordurile lirei sale. Încercarea e eșuată. Coborât în infernul existenței, poetul pare în fața Judecății de Apoi: "Nu poți nega ce ai spus în agora/ proscrisilor". Cu inserții ale unui auditiv regresiv "mi s-a urlat în urechi", "auzeam", "mi-au șoptit", poemul contrariază prin finalul care pare rupt dintr-un alt discurs, dintr-un alt plan, dintr-o altă realitate prin motivele nou introduse.

Câteva dintre poemele din volum sunt admirabile *ars poetica*, chiar dacă accente romantice, moderniste sau expresioniste le diferențiază în mod definitoriu. Astfel, în *Surâde-n răspăr*, Boda Edit, *Eule*, Daniel Hoblea, *Precum un diamant*, Simone Gyorfi sau *Ars poetica 2010*, Olasz Valeria, cuvântul devine fie un spirit demonic ce permite dialogul cu un sine însuși negat, depreciat pentru egocentrism "pe care tot tu tu tu" sau blestemat "iad pentru tine/ iad pentru tine/ iad pentru tine" (Daniel Hoblea), fie simbol al vieții, mod de viață, element care sublimează existența "și-n strofa nesfârșită eu/ am să-mi trăiesc viața mereu" (Olasz Valeria). Poeții sunt frământați, obsedați de creație, de procesul creator ce amintește de stihurile argheziene: "Azi sidefate străluciri trimit, caline/ le-aș dăru oricui în drumul spre neant". "Falnice", "blânde", "ciripite", "fățarnice", "smerite", "nepăsătoare", "silite", "nestingherite" (Simone Gyorfi), cuvintele sunt personificate, "strofa nesfârșită" fiind o minunăție sugestie a existenței. De aceea, a crea înseamnă, în viziunea poetilor, "a însăila", "a petici", "a înveșmânta în rime", "a broda", "a tivi", "a țese", "a înălța cântul", poezia fiind o pogorâre a iubirii "înveșmântate-n har". Creația mistuie sau conferă puteri

hiperbolizate: "mă cheamă curcubeiele pe câmp".

Diferit ca ton și teme secundare, poetică a eului exacerbă, cu un echivalent plastic desăvârșit în *Strigătul* lui Munch, poemul lui Daniel Hoblea coagulează ca într-o magmă apocaliptică ceea ce Hugo Friederich numea "categorii negative", introduse prin lexic apoetic "întunecatule", "bântuitorule", "păduche", "gunoieule", "gânganie scârboasă/ scârbavnică", "litere căcănii". Dincolo de a fi o luptă a spiritului cu trupul, poemul e, prin tonalitate și atmosferă, o terifiantă exorcizare a eului care și-a negat, uitat, minimalizat dimensiunea religioasă, a eului poetic (și nu numai) care, în încercarea de a se ridica deasupra efemerității, și-a suprimat credința.

Poemele *Tangoul vântului dansat de clovn* și *Sfârșitul semnificației* au doi autori extrem de cunoscuți și... actuali în contextul culturii române: Kelemen Hunor, ministrul culturii și a patrimoniului național, respectiv George Vulturescu, cunoscut poet, publicist, editor ardelean. În tangoul cu poezia, poetul Kelemen Hunor dovedește o stăpânire desăvârșită a artei contrapunctului, care acompaniază aici ritmul interior al poeziei. Rătăcit printre avataruri antice care sfidează temporalitatea "sunt uneori barbar, sunt grec din când/ în când; mai rar, incas ridat", poetul își dezvăluie adevărata natură "un sclav al scrisului", frământat creator de "îndoile", "incertitudine", ce are mereu "asupra-i, călmări și pană". Asociat temei timpului, motivul clovnul - al măștii - al lui Ianus e motivul creatorului care dansează eliberat în fața cititorului. Finalul, "un clovn dansând tangoul vânturatic/ și care are parte de nimic", pare un răspuns la cunoscuta interogație eminesciană din *Scrisoarea I* "Ce-o să aibă din acestea,

pentru el, bătrânul dascăl?".

Criptic, ermetic, poemul lui George Vulturescu uzează de recuzita liricii parnasienne, amintind, prin simbolul nordului, al călătoriei, de lirica barbiană. Însă punctul de plecare nu este natura propriu-zisă; lirică a cerebralității, poemul conturează un univers liric în care natura este, așa cum o numea Barbu, "natură cogitală", a simbolurilor, a formelor resemantizate. Gesturi și acțiuni arhetipale "Mereu am înaintat spre Nord. Nu m-am / oprit. Am înaintat în tăcerea de piatră / a credinței", spații arhetipale "templele Nordului", "orizontul", "Neantul" sunt coordonate ale unui univers spiritual, în ciuda aparențelor. Căutându-și propriul Bagdad, poetul pare să străbată un drum al Golgotei ("Aveam genunchii zdreliți de colții/ pietrelor. Talpa ne sângerează-n încălțări și/ hainele sunt năclăite pe trup.") în care nu primejdiile -jivinele, lupii sau colții pietrelor - dărmă, istovesc, secătuiesc, ci interogațiile retorice care trădează sfârșirea interioară: "Cât de departe am fost? Cât de mult știm acum? Cât ne ajută ce știm?". Patima cuvântului scris, a semnificațiilor în care "zeii ședeau", a jocului secund purificator e surprinsă în imagini monumentale în finalul poemului: "se zbat litere pe pagini, se răsucesc, se desprind ca o piele jupuită/ de pe un trup cald".

Dincolo de exegeze, poemele din volumul *Primăvara Poeziei 10*, (Zalău, Editura Caiete Silvane, 2010) au fost desăvârșite prin lectura autorilor prezenți la a X-a ediție a festivalului. Ca un remember al edițiilor anterioare, redactorii Daniel Hoblea și Fejer Laszlo au introdus în volum articolele apărute în anii anteriori pe marginea evenimentului cultural, dar și un album foto Primăvara Poeziei.

Carmen ARDELEAN

Concurs de creație pentru liceeni - ediția a XV-a

Cenaclul literar "Silvania", împreună cu Casa de Cultură a Sindicatelor Zalău organizează, în fiecare an, un Concurs de creație pentru elevii de liceu. La concursul din acest an au participat 25 de elevi, 11 la secțiunea poezie și 14 la secțiunea proză. Juriul care a evaluat creațiile tinerilor a fost format din: prof. Iuliu Suciu (președintele Cenaclului "Silvania"), Ileana Petrean-Păușan, Ion Pițoiu-Dragomir, Marcel Lucaciu și subsemnatul. În urma jurizării, premiile au fost acordate, în cadrul unei întâlniri festive a cenaclului, următorilor elevi: - Maria-Patricia Birtocan (Colegiul Național "Silvania", cls. a XII-a) - Marele Premiu; Secțiunea poezie: - Cotoi Paula-Veronica (CNS, cls. a XII-a) - Premiul I; Cristea Alexandra Maria (CNS, cls. a XII-a) - Premiul II; Crișan Camelia

(Gr. Școlar "Gh. Pop de Băsești", Cehu Silvaniei, cls. a X-a) - Premiul III; Man Larisa-Ioana (CNS, cls. a IX-a) - Mențiune; Secțiunea proză: - Cristea Alexandra-Maria (CNS, cls. a XII-a) - Premiul I; Sabău Lavinia-Teodora (CNS, cls. a XII-a) - Premiul II; Teglaș Anamaria-Rodica (Lic. Teoretic "I. Agârbiceanu" Jibou, cls. a IX-a) - Premiul III; Petruș Alina (CNS, cls. a IX-a) - Mențiune.

Este îmbucurător faptul că, în aceste vremuri de criză, tinerii își mai găsesc timp să se orienteze spre valorile spirituale. Rămâne de văzut câți dintre ei vor confirma, vocațional, seriozitatea acestei opțiuni... Noi le urăm, tuturor, succes, indiferent spre ce domenii se vor orienta...

Daniel HOBLEA

Cristea Alexandra Maria
(Clasa a XII-a I,
Colegiul Național "Silvania")

E ceva în genul

E ceva în genul: Nu-mi pasă!
Nu vreau la sfârșitul vieții o crată
Marcând o anume atitudine elevată
Mai presus de acoperișul de la casă.

Cocioaba mi-o puteam dăra și azi
vară
Dar nu mi-e rușine de toate ușile închise,
De geamurile sparte și privirile încinse,
De mirosul de cenușă cu iz de gară,

De focul de tabără ce arde încă mocnit
În mijloc de sufragerie împiedicată
De fire de tensiune țesute puternic subit
De perdeaua gri, cu metal prețios placată.

Dar asta mi-e casă din care cobor scările,
Sărind prea multe trepte deodată.
Subsolul l-am întâlnit doar o dată
și cu toate acestea, nu mi-a înăbușit
fricile.

Privesc mereu prin spărtura de la geam.
Greu mi-ar fi acum doar pe acolo să mă
strecor,
Nimic nu mi-e mai familiar decât acest
decor
Dar cioburile de realitate nu străpung
armura ce-o am.

E ceva în genul : Mă scot de la naftalină!
Nu mai sunt bobocul gingaș din grădină
Nu sunt nici vreun fel de pelin
Dar nici în fața pădărienilor nu mă-nchin.

Sunt veșnica perioadă de tranziție,

Se vâruiește, se șlefuiește vârtos
Sunt mereu altfel decât podul mă știe,
E ceva în genul: Sunt întors pe dos!

Stins

E nevoie de mai mult decât o noapte
pierdută
Pentru a te regăsi în cești goale de negru
stins
Pentru a potoli flacăra care din ochi s-a
aprins
și rumegă acum un colț de lume
nemaivăzută.

Degetele ticăie masa pentru fiecare
picătură
Care s-a rostogolit pe-un gât uscat de
tăcere
S-a prăjit de-un soare aprins, nu de
plăcere
Nici de vreo vorbă nerostită, scăldată-n
ură.

Sunt doar ceasurile pe care le-am crezut
stins
Care acum se scoală cu noaptea-n cap
din morminte
Ticăie spre zori ca și cum ar fi fost
private de vise
Se învârt mereu în cerc și chiar fără a le
cânta laute.

Curelele li s-au prins într-o îmbrățișare
fortuită.
E simfonia stingerii, dar lampa încă
suspina
Pe noptiera înțesată de hârtii și o ceașcă
ciobită
Negrul stins, uscat și tăcut nu mă mai
alină.

Stinge-mă întuneric în ceașca zdrobită!
Învește-mă apoi și taci.

Cotoi Paula Veronica
(Clasa a XII-a I,
Colegiul Național "Silvania")

Armonica

Cântă-mi în game minore
Toamna
Cum îmi cântă ploaia în pălmi.
Cântă-mi cu degetele pe coaste
... ale mele sunt clape de pian surd;
Din ale mele nu poți face om ca din
Adam,
Dar poți răsării apusul
și umbrele.
Cântă-mi
De la piano la mezzo forte
În cheia fa
... în cheia facerii lumii
și a prefacerii
și a desfacerii,
Dar nu-mi cânta în sol
Bemol.
Nu vreau să cad
și să cântăm
În gol.

Solo pentru harfă

"Sunt solitarul pustiilor pietre..."

Era ca o tăcere
Oglindă în oglindă,
Ca o prelungire de lumină
Din ochi în ochi.
Un fir împletit și despletit
Între Saturn și Venus
Pe care pășea
Noc cu un porumbel,

Căutând ploaia.

O absolută îmbrățișare cu pustiu.

Birtocean Maria-Patricia

*Clasa a XII-a G,
Colegiul Național "Silvania"*

Portretul cu scrin

Sărutări aprinse aruncate sub cheie.

În pași de dans ni s-au oprit mâinile
plângând

După noi.

Cuvânt trist, dar adevărat.

Un "noi" ascuns sub niște plete negre,

În scrinul de la cap de pat.

În ochi prea orbi de dragoste

Ne-am pierdut, pe rând din corp

În suflet. Perdele sau cearșafuri?

Sătulă

Să ne mai vadă obraji albi,

Ruşinea s-a ascuns pătată de flori,

Sub capac s-au crăpat

Frumuse ile tăcute ale bunicilor.

Didascalii pe-trecere

În sufletul meu desculț să intri,
Altfel se surpă lumea, cad sfinții.

Pământ Sfânt sunt

Mă voi preface Pământ

Când din jugulară va curge cuvânt...

În sufletul meu să intri gol

Ți-e sufletul plin de crengi și nămol.

Pe scara cea mare a fostului cer

Din anii străvechi zeci de suflete pier...

Pământ Sfânt ești și în Pământ mă voi

întoarce,

Când ursitoarele bete lână vor toarge

Și-atunci trăi-vom în timpi prea târzii,

Iar stele slute ne-or naște copii...

Birtocean Maria-Patricia

Asfalt
-fragment-

(...)

Bun am ajuns aici. AICI!

Cum? Aș putea să știu sau nu. Sau
nu aș ști doar dacă aș vrea.

"Ești?"

... pauză lungă... lungă...

"Nu... nu ești. Mă gândeam că nu vei
fi, dar totuși speram. Speram că nu vei
putea să te desprinzi de mine. Și totuși ai
făcut-o. Te-ai dus. Fliuuuu... Te-ai dus
fără să mă saluți măcar, fără să îmi spui
la revedere, așa cum face și el dealtfel.
Prost crescut... Doare, dar nu mă plâng."

Dacă aș ști ce să fac ar fi minunat...
ar fi cel mai bun lucru pe care l-am făcut
vreodată pe acest câmp minat.

"Te-ai dus... Și nu ai salutat. Te-ai
dus departe sau aproape sau... nicăieri,
mi-am luat cu tălpășița? Oare asta fac
eu? Plec eu? De fiecare dată când m-am
simțit lăsată în voia soartei am plecat eu?
Niciunul nu a ieșit din sufletul meu? Am
ieșit eu? Eu am fost chiriașă care atunci
când au început să curgă țevile pe pereți
și-a luat catrafusele și a plecat? ...plecat...
ce refren draguț pentru un cântec... de
dragoste, că altfel nu știu, altceva nu știu.
Eu nu respir aer, eu respir altceva..."

E nevoie de toate astea oare?

"Pentru a te regăsi e nevoie de toate
astea? Sau voi rămâne singură toată viața
mea vorbind cu neantul?"

Câtă prostie... nu poți vorbi cu
neantul, nici măcar eu nu pot face asta.
Chiar și eu am nevoie de protecție, nu
mă pot duce în fața neantului și să îi spun
"Bună, ce faci? Pot să mă arunc în tine?
Ești gata să mă faci praf? Praf și pulbere,
că eu nu umblu cu jumătăți de măsură!"

Nu am suficient curaj se pare, cum
nu am avut niciodată... teren minat nu
alta. Acum pot să mă bat de pământ cu
sufletul, cu mintea, cu mâinile, pot să
plâng. Nu voi mai deranja pe nimeni.

E bine să fi singur... încercați și voi,
nu doare deloc. E chiar plăcut. Ciudat de
plăcut și de ... e bine, e tot ce pot spune.

...

Totuși a vorbi singur nu e plăcut.
Trebuie să fii mereu atent să umpli
golurile lăsate de vocea care ar trebui să
îți răspundă. Și trebuie să ai mereu grijă
de ce faci cu golul pe care îl privești, să
nu îl privești prea tare, să nu se spargă.

Sunt jalnică uneori, nu-i așa? Nu am
nici măcar vârsta spirituală legală pentru
a face toate experimentele astea pe mine.
Ce rost are să îmi tot impun asceze? Nu
rezolv nimic decât doar că îmi picur cu
acid clorhidric țesăturile-visuri și
țesăturile-suflet. Și atunci cam ce vreau
de la mine? E o prostie să încerci să
găsești totul în toate. Uneori am senzația
că încerc să devin Freud, un Freud
personal.

Voi încerca totuși să nu mă

obișnuiesc să vorbesc cu mine. Vocea
mea singură nu sună atât de bine pe cum
mi-aș dori. Nici măcar hohotele de plâns
nu mă încântă. M-aș fi așteptat la mai
mult din partea mea. Credeam că am un
egoism suficient de mare pentru a mă
plăcea măcar în momentele în care sunt
suficient de sinceră încât să îmi recunosc
lacrimile de orice fel.

Simt că se apropie ceva important.
Nu știu ce e, dar probabil că va fi acel
CEVA pe care îl aștept de ceva vreme
înceace.

E totuși plictisitor să fii singur și să
nu ai cu cine să împărtășești binele care
va veni cândva peste tine ca o bulă mare
de aer. Ca să nu mor de plictisală am
început să mănânc. Un deget, un suflet,
buzele, un suflet... un suflet... oare câte
suflete mai am și mai pot mânca fără să
pățesc nimic? (...)

Sabou Lavinia Teodora

*Clasa a XII-a I,
Colegiul Național "Silvania"*

Alzheimer
-fragment-

E exact așa cum speram și cum era
oarecum firesc. Am început să uit
treptat cum e să te doară aceste gânduri
și acum cuget în acea direcție cu drag
față de momentele frumoase și cu
pasivitate față de cele mai puțin
memorabile. Se spune că oamenii rețin
doar clipele care le-au marcat viața în
mod pozitiv, uitând foarte repede
durerea din viața lor. Asta experimentez
eu acum, dar mă întreb...oare durerea pe
care o simți la un moment dat, pe care o
uiți apoi într-un timp atât de scurt, în ce
măsură te transformă ca om?...și cât de
subtil se întâmplă această
metamorfoză?...simți durerea, te
schimbi, uiți, apoi apare din nou durerea
ca o exclusivitate a vieții tale, iar te
schimbi, iar uiți...și tot așa, până ajungi
să nu te mai recunoști, pentru că ai
trecut prin prea multe transformări.
Cred că acesta e motivul pentru care am
o oarecare adversitate față de oglindă.
Prefer oamenii; parcă în ei mă oglindesc
într-un mod mai complex, mai aproape
de realitate.

Ceva s-a rupt, simt asta, dar nu cred că
e ceva neapărat negativ. Dacă nu ne-am
rupe, nu am putea să evoluăm. Eu mă
simt crescută și-mi place acest simțământ.

Serie nouă, Anul VI, Nr. 7 (66), iulie 2010

Structura mea interioară e aceeași, chiar dacă acel conținut s-a tulburat puțin. Trupurile noastre au picioare, și chiar dacă n-ar avea picioare, încă avem suflete cu picioare. E imposibil să rămâi metamorfozat într-un dezechilibru, atâta timp cât încă ai picioare capabile să pășească pe talerul balanței.

Se poate să mă fi ajutat și viața agitată pe care o am. Dar numai pentru puțin timp. Acum, situații felurite se aglomerează una într-alta și abia dacă am timp să mă strecor printre ele și să-mi trag sufletul. E ca și cum m-aș afla între nenumărați plămâni hiperactivi, fără să fiu capabilă să respir. Într-adevăr... m-am trezit într-o zi că eram atât de presată, încât am uitat să simt. De ce aș fi șocată și pentru că uit să mai respir din când în când? Mi-e dor de aer curat, de apă... de o ploaie care să mă pătrundă torențial până la ultimul strat al ființei mele și să trezească zămbete în pori. Dacă aș fi o cascadă, furia apei mele ar smulge întreg acest haos îndesat în viața mea și l-ar îneca în lacul în care aș cădea cu un veșnic dor. Nu pot să înfrunt această imposibilitate și mă strecor de multe ori afară ca să fac un salt arcuit într-o baltă mai generoasă. Dar apa care stropește nu se lipește de mădule, nu se contopește, nu se absoarbe, ci doar se prelinge banal pe gambă.

Da...am înlocuit durerea desprinderii de vis cu dezordinea vieții în realitate. Se pare că echilibrul e între aceste două extreme.

Cristea Alexandra Maria

Cuvinte sălbatice

-fragment-

Panta rhei

Cu toții știau că ceva nu este în regulă cu tăcerea mea subită. Devenisem deodată conștientă de prezența buzelor mele care se mișcau nestingherite fără a aștepta ca fărâma de raționalitate care mi-a mai rămas să-și facă datoria. Eram acolo în fața tuturor și nu-mi mai aminteam despre ce începusem să le vorbesc. Simțeam sumedenia de priviri ațintite asupra mea și totuși ochii îmi rătăceau în gol, fără țintă, iar buzele continuau să se frământă una pe alta cu violență. Zgomote ciudate scoateau mințile celor care mă încojurau și sufocau cu respirația lor. Aveam încă rețineri să dau drumul vorbelor ce-mi

subjugau respirația. Am îngăimat ceva scuze și am ieșit afară de acolo spre stuporea tuturor. Cu setea unui dependent am căutat cu înfrigurare o bucată de hârtie. Școala îmi părea prea mare, prea străină și potrivnică în acele momente. Rătăcind prin clase, am găsit, în cele din urmă, un caiet al unui elev oarecare. Am sacrificat din el, fără remușcări, cele două foi din mijloc și am rămas cu privirea ațintită asupra lor. Nu reușeam decât să văd un vârtej fărâmițând liniile discrete trasate pe acele foi. Cu furie inexplicabilă am împins vârful creionului în mijlocul paginii și am așteptat ca și cum dinlăuntrul acesteia urma să se verse cerneală. Ceva din mine voia să omoare tot ceea ce atinsese cândva aceea bucată de hârtie. Era acum neprihănită în fața mea și aștepta să o pângăresc eu cu avalanșa cuvintelor sălbatice. Îmi străbăteau trupul cu violență și, în cele din urmă, am început să scriu din dreptul împunsăturii ce tocmai o făcusem. Mâna învârtea foaia cu repeziciune pentru ca fluxul cuvintelor aproape ilizibile să nu știrbească cu ceva perfecțiunea cercului ce tocmai se forma. Aș putea să-mi schimb oricând aș simți nevoia sau aș putea, identitatea de elev "ciudat" cu cea a unui dj remarcabil. Abia după ce îmi trecu vârtejul am realizat că munca acestuia de a învârti de un disc nu este cu mult diferită de îndeletnicirea mea a învârti și mixa pe foaia mea cuvinte în forme geometrice aproape perfecte. Se terminase deocamdată, dar o puteam lua de la capăt în orice clipă. Am mototolit foaia pe care tocmai o murdărisem și am aruncat-o la cel mai apropiat coș de gunoi.

Când coboram scările eliberată de orice neliniște anterioară m-am întâlnit cu Nainen, care alerga într-un suflet spre mine.

- Unde ai plecat așa, Aphasia? De ce nu-mi spui odată ce se întâmplă?

- Povestea e scurtă și simplă și ți-aș putea-o spune poate chiar acum, dar, după cum bine știi, prefer să trăgănez lucrurile. Uneori îmi place să te privesc dincolo de mine și cred că știi deja totul și că toate aceste cuvinte se pierd în aerul dintre noi din prisosul ce se macină între buzele tale.

- Mi-ar plăcea să cred că știi și înțeleg ceea ce încerci să-mi spui, îmi spune Nainen rămânând pe gânduri.

- Știi... mă simt ca pulberea pe

pleoapele tale și vântul mă duce, în cel mai fericit caz, pe buricele degetelor tale, care se plimbă cu neîncredere pe tâmpla ta. Iar și iar, vârtejul din gura ta mă poartă acolo de unde am venit.

- Mereu ne întorcem la începuturi, iar atunci când nu reușim, cu siguranță, jindim la aceasta. "Vârtejul" acesta, cum îl numești tu, nu e nimic altceva decât răspunsul la încăpățănarea ta, care, adeseori, mă înspăimântă.

- Nainen, eu zic să lăsăm lucrurile așa, măcar deocamdată. Totul e bine până încep să gândesc și să simt mai presus de mine.

- Da...o "tărăgănare" în plus sau în minus, sunt tentant să zic că tot acolo e... deși dacă stau să mă gândesc bine, nu e tocmai așa. În fine, deocamdată, și subliniez de-o-cam-da-tă o să las lucrurile așa.

- Mulțumesc pentru înțelegere..

- Nu aș numi-o înțelegere, ci mai degrabă răbdare.

- Numește-o cum dorești tu, că eu tot îți mulțumesc! insistai eu.

- Așa, așa, nu te lăsa...

- Mergem?

- Mergem.

Și am mers undeva tot povestind. Nu-mi amintesc nici unde am mers, nici ce am povestit, știu doar că la un moment dat am realizat că sentimentul de "acasă" poate să existe independent de o construcție din beton, lemn sau alte componente ale unei locuințe. Un vârtej îl mătură pe un altul și uite așa. Totul curge și totul se învârte uneori în jurul meu și asta e plăcut. Până la urmă și egocentrismul e o formă de manifestare a spiritului uman, în procentaj majoritar negativă, dar revigorantă atunci când o scoți de la naftalină din când în când cu un temei bine fundamentat. Nici măcar nu simt nevoia să-l justific pe al meu. A... și de data aceasta nu mai viețuiește în mine aceea dorință latentă de a găsi un vinovat în exteriorul meu.

Caiete Silvane

Remember

Valentin Meseșan

(14 august 1949 - 15 februarie 2002)

"Popă haiducit" cum îl numea Nicolae Fulga, Valentin Meseșan s-a născut la 14 august 1949, în comuna Hida, județul Sălaj. A absolvit Facultatea de Filologie din Cluj Napoca, secția română-franceză, promoția 1972. A fost profesor la Hida, Surduc, Școala Normală "Gheorghe Șincai" și Grupul școlar "Voievodul Gelu" din Zalău. În perioada 1978-1991 a deținut funcția de secretar șef al Facultății de Medicină (Cluj Napoca).

A debutat cu versuri în revista "Tribuna"; în 1993 a obținut Premiul Editurii "Duminica" la Festivalul Național de Poezie "Lucian Blaga" (Sebeș). În anul 1997, a debutat editorial cu volumul de versuri *Anotimpurile iubirii* (Fundatia Culturală Forum, Cluj Napoca). Postum, i-a apărut volumul *Arhiva cu tăceri* (Editura "Silvania", Zalău, 2002).

Vreme de un deceniu (1992-2002), *Contele* (așa îl alintau prietenii) a fost însăși inima Cenaclului literar județean "Silvania". A plecat Dincolo, îmbrățișând "clipa albă", într-o zi de vineri, 15 februarie 2002.

* * *

Poezia e cea mai frumoasă sărbătoare a inimii, e o "nobilă inutilitate", e sublima răzvrătire a celor care trăiesc intens, iubind și urând cu egală disperare propria lor viață, paradoxal încetușăți de nostalgia libertății absolute.

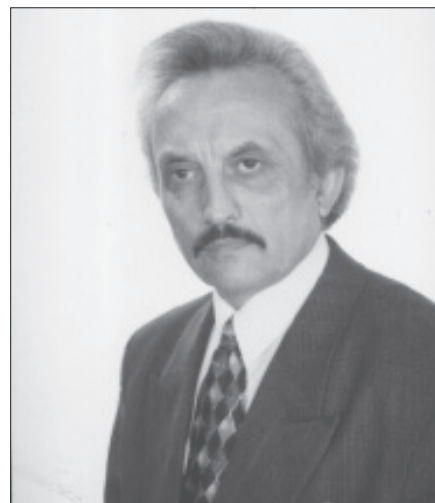
Printre zânaticii ziditori de cuvinte s-a numărat și Valentin Meseșan, un talent autentic, irezistibil în scurta lui dezlănțuire. Pot spune că prezența celui căruia toată lumea îi zicea *Contele* m-a fascinat de fiecare dată. Avea o anume eleganță, dată nu doar de simpla înfățișare, ci și de modul în care știa să-ți vorbească, să-ți prezinte o carte ori să-ți spună "verde în față" părerea lui, în orice privință. Nimic din ceea ce a realizat ori a însemnat Valentin Meseșan n-a fost niciodată trucat. Pentru că el și-a purtat sufletul în palme, în văzul tuturor, cu o modestie și un bun simț mai rar întâlnite.

În toamna anului 1992, când a citit - pentru prima dată - câteva poeme din

tolba lui de trubadur, mi-am dat seama că sufletu-i era plin de Iubire, că fiecare vers era plin de patos, că trebuia să se nască într-un alt secol (poate, secolul romantic). Poemele sale ne-au surprins prin simplitate, prin limpezimea clasică și însoțita lor muzicalitate. Scriam, atunci, într-o cronică de Cenaclu: "E o poezie a vutelor stilistice, a cascadelor de incantații ce lasă impresia că ne aflăm în fața imnului sau odei (...). Nimic nu este aici în plus. Fiecare cuvânt e o notă muzicală, într-un magnific poem simfonic". Dar el, el presimțea, încă de pe atunci, prea mult apropiata "clipă albă", întrezărea "odăjdile de ceară", semnând versuri ca acestea: "Măine trupu-mi va fi gol și zadarnic/ Cum o fântână steapă, o rană de noroi/ Și căutamă-va un cer deschis amarnic/ Spre un ținut cu-amăgitoare ploii..."

Apoi, vreme de un deceniu a fost nelipsit de la ședințele de Cenaclu ori lansările de carte. Într-un fel, prezența lui ne amintea de Ilie Moromete, căci era deseori ironic și știa să glumească inteligent. Cu harul său de poet, sesiza orice stângăcie a versului, orice neglijență stilistică ori greșeală gramaticală.

Și totuși, când în serile acelea descindea, arborând un surâs pe buze, cu mapa-i înțesată de cărți și manuscrise, cu veșnica-i pălărie, îl asemuiam cu Pașadia, personajul din *Craii de Curtea-Veche*. Iar ceea ce scria Mateiu Caragiale despre Pașadia Măgureanu i se potrivește ca o mânășă lui Valentin Meseșan: "...nu fusese omul resemnării, încrederea în sine și sângele rece nu-l părăsiseră în cele mai negre clipe(...). Ca dânsul nimeni nu știuse să aștepte și să rabde, neclintit el pândise norocul la răspântie, îl înșfăcase și-l silise ca să-i poată smulge ceea ce, în chip firesc, i s-ar fi cuvenit, fără caznă și zbucium(...). El (...) nu se ridica de la masa de lucru dintre cărți și hârtii, citea, scria fără răgaz (...). Ce ființă aleasă, câtă deosebire între dânsul și ceilalți, ce prăpastie!" Nu mult după aceea, aveam să aflu că Pașadia era personajul lui preferat, iar *Craii de Curtea-Veche* era cartea cea mai dragă sufletului său...

Deopotrivă pentru poetul și profesorul de limba patriei, Valentin Meseșan (care cita, adesea, versurile emblematiche "Nu de moarte mă cutremur, / Ci de veșnicia ei"), viața a fost ca o furtună într-o clepsidră cu nisip, ca o candelă pe altarul unui "veac indecent." Dureros ca o rană deschisă e faptul că nu-i vom mai putea desluși chipul decât printre poemele din *Anotimpurile iubirii* și *Arhiva cu tăceri*...

Unul dintre romanele lui Marin Preda se deschide cu afirmația: "Moartea e un fenomen simplu în natură, numai oamenii îl fac înspăimântător. Vorbesc de moartea naturală, care adesea e o dulce ispită..." și se încheie cu elogiul mitului fericirii prin iubire: "... atâta timp cât aceste trepte urcate și coborâte de mine vor mai fi urcate și coborâte de nenumărați alții, această carte va mărturisi oricând: dacă dragoste nu e, nimic nu e." Învăluite de pânzele albe, cărțile lui Valentin Meseșan sunt și ele dovada unei astfel de iubiri, mereu năvalnică, mereu mai puternică, mereu în stare să mute munții. Nu pot să vreau, nu vreau să știu dacă el, *Contele* a biruit viața ori, dimpotrivă, ea l-a biruit. Știu, însă, că a crezut în Iubire și a iubit - cu patimă! - Poezia.

Pe lângă nenumăratele și frumoasele amintiri, am rămas cu această convingere de nestrămutat: Stăpâni lor înșiși, poeții doar se nasc, ei nu mor niciodată...

Marcel LUCACIU

Meditația (VII)

Deși inconștient, dar prea ocupat, încă din prima clipă a venirii pe lume, de miracolul viului și al înscrierii propriei persoane pe traiectul general al trăitului, omul ajunge, dacă mai ajunge, destul de târziu la a face cunoștință în adevăratul înțeles al cuvântului cu sine însuși. Sigur, mărginindu-se strict la cele trupești, urmând drumul biologic al tuturor celorlalte viețuitoare, parcurge, cum-necum, drumul și intră în neființă tot atât de neștiutor cum a venit, uneori nici măcar dumirit. Este, în înțelesul nostru, un înșelat în privința tainelor vieții și asupra celor rezervate sieși. Înșelat pentru că, în graba de a trăi cât mai mult într-un timp tot mai scurt pentru gabaritul în creștere al vieții, s-a lăsat furat de ceea ce, aflat la suprafață, l-a atras trupește prin iluzorii strălucitori care îl făcea pe veșnicul novice în ale lumii să creadă că ceea ce trăiește cu atâta fervoare este chiar viața în plenitudinea ei, iar el este fericitul beneficiar al minunii dumnezeiești numită viață. Mai mult, era și convins că și-a făcut datoria de om și trecea Dincolo luminat de speranța că răsplata lui Dumnezeu îl va urma. Dreptul la viață veșnică. Răbdase ger și arșiță, îndurase foame și sete, se bucurase de parfum de floare și de cântec de pasăre măiastră, se fericise dăruind și fiind dăruit, a mângâiat, a iubit, a urât, poate a și ucis, a fost, prin copiii lui, și dător de viață, a făcut de toate. Poate, dacă Domnul s-ar mai fi îndurat să-i mai hărăzească încă o salbă de primăveri și

veri, de toamne și ierni... Dar e bine și așa. Doar nu e sfârșitul sfârșitului. Pleacă de aici, ajunge Dincolo. Ușor de înțeles, ușor de trăit. Viața pământească este cea mai mare minune pământească, dar nu e, totuși, chiar atât de luat în seamă, din moment ce e dată pe mâna oricui și fiecare o duce cum o duce până la capăt sau spre capăt, din moment ce pentru unii, mai ales, pentru atâția oameni de prisos, nu e nici măcar ceva cu care să merite să-ți pierzi timpul.

Dar asta să fie totul? Pentru asta să ne numim noi fiii lui Dumnezeu? Pentru asta să-i purtăm chipul și asemănarea? Pentru asta să năzuim la veșnicie? Nu, nu însemnăm doar atât. Din momentul când, una câte una, încep să apară marile întrebări-răscrucă: de unde venim, încotro ne ducem, care ne este rostul, menirea? Putem fi siguri că însemnăm infinit mai mult decât ceea ce fusesem. Abia acum, ridicând ochii spre cer, începem să vedem nemărginirea cerului în adevărul lui de necuprins. Abia acum, sub impulsul întrebărilor, ne copleșesc îndoilele și ne trezesc căutările și răspunsurile părelnice dătătoare de speranțe fie și iluzorii. Abia acum încep fericitele chinuri ale deslușirii, ale binecuvântatului război, singurul război de admis între oameni, acela purtat în sufletul fiecăruia între lumea trupească, cea care te leagă tot mai strâns de pământ, de ispitele și de binefacerile lui, lumea cărcia ne dăruim din ce în ce mai mult și care ne acaparează prin uriașul bine revărsat

peste lume de către mintea cea bună și tot mai cutezătoare a oamenilor, și cea a și mai marele rău revărsat peste lume de aceeași minte rece și nepăsătoare, neîncălzită și nerăcorită de adierile sufletului omenesc. Undeva în mijlocul acestei bălții - meditații - te postezi tu, oscilând când spre lumea uncia, când spre a alteia. Opțiunea - totdeauna vremelnică -, deliberat sau nu, e cumplit de grea, iar dacă, prin absurd, ai putea alege pentru mai mult timp una în detrimentul celeilalte, te-ar pândi dezumanizarea. Omul, miracolul om, e dăruit cu cele două neprețuite haruri, mintea și inima, iar menirea lui pe pământ este să le cultive deopotrivă pe amândouă în pace și bună înțelegere. Atrofierea vieții sufletești în care tronează credința în Dumnezeu și iubirea față de semenii și din care izvorăște întreaga salbă de sentimente care înnobilează omul duce la mortificare, la o viață numai în aparență vie, de fapt, o moarte vie de creangă uscată trăită de bătaia vântului, nu de propria-i sevă, tot așa cum în activitatea celeilalte ar seca trupul, aruncându-l în aceeași moarte. Însă e în pericol echilibrul între cele două jumătăți care alcătuiesc indestructibil miracolul om? Semănăm mai mult grâu și culegem mai multă pâine, decât semănăm și culegem credință și iubire?

Sălajul pentru întotdeauna

M-am lăcomit la scrierile lui Peter Mayle, scriitorul englez care a scris diferite lucrări despre regiunea sudică a Franței și a impus-o în centrul atenției cititorilor din lumea anglo-saxonă. Nu este o exagerare să afirmăm că el a transformat Provence-ul într-un "brand" de succes, dovadă că statul francez l-a decorat cu Legiunea de Onoare în 2002. Multe cărți i-au fost traduse în românește, astfel încât ele sunt accesibile publicului român: "Un an în Provence" (1998); "Din nou în Provence" (1998); "Accept orice" (2005); "Viață de câine" (2005); "La vânătoare de Cézanne" (2006); "Un an bun" (2006); "Lecții de franceză sau Aventurile mele cu furculița, cuțitul și tirbușonul pe meleagurile Franței" (2008); "Hotel Pastis" (2009) etc.

"A Year in Provence" și "Toujours Provence" reprezintă un fel de jurnal al strămutării unui cuplu britanic fără copii, din Anglia în Franța, va să zică narează avaturile trecerii de pe malul ceșos al Canalului Mânecii la viața relaxată dintr-o fermă situată nu prea departe de Coasta de Azur, în sudul veșnic însorit al Hexagonului.

Pe parcursul savuroaselor lecturi, cititorul își va da seama că multe dintre "obiceiurile" provensalilor nu diferă simțitor de cele ale oamenilor din părțile noastre. E drept că în locul castelului din Ménerbes, legat de numele Marchizului de Sade, satele noastre sălăjene posedă mai multe foste reședințe nobiliare, transformate întâi în stații de mecanizare a tractoarelor ("semeteuri") și apoi în ruine (castelul Wesselényi din Jibou reprezintă un caz unic, atipic).

Britanicii educați să respecte litera legii iau contact încă de la început cu un sistem prin care francezul de rând, de atâtea ori oropsit și pățit, utilizează orice procedeu, legal sau în "zona cenușie", ca să dejoace rapacitatea unor guverne interesate mai mult de introducerea unor noi taxe și colectarea lor decât de asigurarea bunăstării concetățenilor. De exemplu, prețurile proprietăților sunt mult mai mici în anunțurile din ziare și în contractele încheiate la notariat. O casă de un milion de franci se vinde cu șase sute de mii pe hârtie, plus încă patru sute de mii scutiți de taxe, înmânați vânzătorului cu discreție, în toaleta notarului.

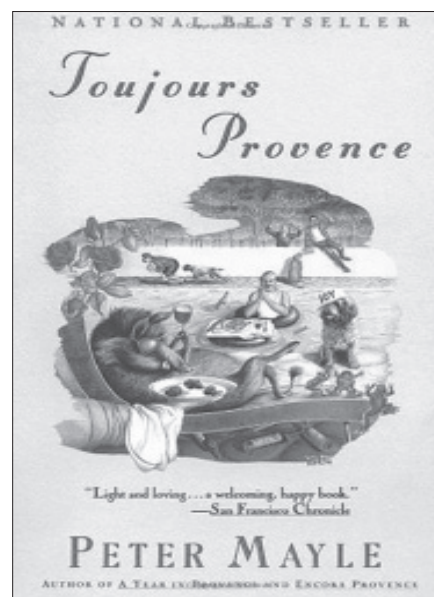
Odată achiziționată, lucrările de renovare ale noii proprietăți se vor întinde

pe un timp nedefinit. E greu să găsești muncitori pricepuți, apoi să-i păstrezi tot timpul la lucru. În Provence, duratele sunt niște noțiuni elastice, chiar și atunci când par să fie definite "în termeni clari și hotărâți": "«Un petit quart d'heure» înseamnă cândva în cursul zilei de azi. «Demain» înseamnă cândva săptămâna asta. Și, cel mai elastic segment de timp din toate, «une quinzaine», poate să însemne trei săptămâni, două luni sau anul viitor, dar în ruptul capului nu înseamnă două săptămâni."

Bunele relații cu vecinii sunt esențiale. În cazul soților Mayle, a ajutat mult faptul că englezii au acceptat să perpetueze înțelegerile tradiționale dintre proprietarii terenului și fermierii viticultori. Altminteri, devine evidentă o anumită xenofobie, prezentă, de altfel, în toate comunitățile rurale din lume. Povestea țăranului care s-a folosit de Charlemagne, cocoșul campion, ca să-și alunge vecinii parizieni și oaspeții lor de la sfârșitul săptămânii, îmi este de asemenea binecunoscută în varianta sălăjeană. La început, petrecăreții din capitală s-au cam mirat de ce "baci" Georges mergea să se culce la opt seara, deodată cu găinile. Apoi, dis de dimineață, la ora patru, înainte de răsăritul soarelui, când a răsunat primul cucurigu asurzitor, s-au lămurit dintr-odată.

În Jibou, strategia de răzbunare pe vecinii nedoriți a fost oarecum asemănătoare. În cazul amintit, s-a mutat cotețul câinelui, un cuțulache foarte gălăgios, în fața geamului de la dormitorul din casa alăturată. Dacă pintenatul provensal a fost sacrificat la ospățul de celebrare a victoriei și servit pe post de "coq au vin", dulăul nostru cel istericos n-a pățit nimic. Mai precis, aproape nimic, deoarece totuși a încasat o lovitură de picior când stăpânii s-au înfuriat văzându-l planul de jucat. Cei vizați, oameni cu dare de mână, și-au montat geamuri termopane și au instalat aer condiționat în camera respectivă. Până la urmă, toată lumea s-a împăcat cu ideea.

În Franța meridională, o altă modalitate de ocolire a fiscalității împovăratore o constituie comerțul quasi-ilicit cu trufe, o specie de ciuperci subterane, deosebit de apreciată de către gurmanzi. Căutarea, "recoltarea", comercializarea și prepararea lor joacă un rol asemănător cu cel al pâlincii de Sălaj. Se știe că "țuica de Zalău"

reprezintă un fel de valută forte, care deschide multe porți în București. Cazul lui Decabal Traian Remeș arată rolul major pe care-l joacă în politica românească un furnizor de nădejde. Deoarece băutura este foarte apreciată și în Ungaria, se obișnuia, înainte ca România să fie admisă în Uniunea Europeană, ca sticlele cu neprețuita licoare să fie împărțite tuturor pasagerilor dintr-un autocar, pentru a nu se depăși cantitatea pe care o persoană avea voie s-o introducă în țara vecină: o metodă simplă pentru a evita confiscarea la vamă.

Provensalii au și ei un distilat aparte, foarte gustat, numit "pastis". Conform legii, tăria lui n-ar trebui să depășească 45 de grade, lucru de care țăranul francez nu prea ține cont. Desigur, când se pune problema comercializării pe scară largă, litera legii nu admite interpretări, dar în gospodăria proprie fiecare se descurcă cum poțtește, iar cunoscătorii știu cui să se adreseze. Băutura preferată a francezilor rămâne însă vinul, subiect dezvoltat și în alte romane, dintre care cel mai cunoscut este "Un an bun" (A Good Year, 2004), ecranizat de Ridley Scott, cu Russell Crowe în rolul principal.

Peter Mayle este un scriitor care știe să evidențieze laturile luminoase ale existenței, aspecte eterne umane care nu constituie un monopol al Provence-ului. Sălajul este un colț de rai asemănător, dar care încă nu și-a găsit geniul popularizator.

GYÖRFI - DEÁK György

Serie nouă, Anul VI, Nr. 7 (66), iulie 2010

Portret de dascăl

Vine o vreme când mult încercata corabie a vieții se apropie de țărmul liniștit, după ce străbătuse zări necunoscute, reușind să spargă "vânturile, valurile". O întrebare răsare, tristă și frumoasă, precum soarele din mare: *Cine te mai așteaptă, atunci, în port?*

"Nu anii trec. Doar noi trecem prin ani" (spunea un bun prieten, plecat în lumea umbrelor). ținând în mâini cârma învățământului pedagogic sălăjean vreme de aproape patru decenii, domnul profesor IULIU SUCIU "a trecut prin ani", consolidându-și pasiunea pentru lectură, risipindu-și deopotrivă sufletul bogat și marca energie, de dragul apostolatului la catedră, întru dorința "creșterii limbii românești / și-a patriei cinstire".

Iarăși și iarăși, neajunsul cuvintelor mă înspăimântă. Oare pot ele să cuprindă, măcar în miezul lor, "o viață de om, așa cum a fost?" Însă merită încercat, fiindcă lungul drum al maestrului Suciu este pe cât de sinuos, pe atât de interesant.

Deslușind tainele literelor la lumina unei lămpi din casa parohială, tânărul Iuliu Suciu va absolvi, ulterior, Școala Normală din Gherla și Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca. După un răstimp la Jibou, în septembrie 1970, va poposi la Zalău, unde își va asuma - cu succes - o serie de responsabilități: director al Liceului Pedagogic (1970-1978), director al Liceului Industrial Nr.1 (1978-1982), director adjunct al Liceului Industrial Nr.5 (1982 - 1990), director al Liceului Pedagogic (1990-2000). La toate acestea se mai adaugă multe atribuții (unele fără retribuții): responsabil al cercului profesorilor de limba și literatura română din licee, inspector școlar, primul și singurul primar "fără arginți" al municipiului Zalău (ianuarie - august 1990), președinte al Cenaclului Literar "Silvania" (începând din 1978 și până în prezent) și, vorba maestrului, mă opresc, aici, că-l aud pe nenea Iancu ..."a numeroase comitete și comiții".

Fapt oarecum inevitabil, anul 2000 i-a adus pensionarea și..."trecerea în rezervă". Dar, domnul profesor Iuliu Suciu a continuat să le predea elevilor săi limba patriei, până în primăvara anului 2009, când un stupid accident l-a ținut departe de catedră.

Nu s-a putut despărți de școală, pentru că școala a fost, este și va fi, multă vreme, însăși viața lui. A fost pentru școală, pentru colectivul de cadre didactice a cărui coeziune a reușit să o păstreze intactă. Nu s-a putut despărți de elevi, pentru că elevii au fost, sunt și vor rămâne tot mai aproape de sufletul său. *Lor* le-a împrumutat ceva din spiritul său ultralucid, pasional, insufându-le acel respect - dus până la venerație - față de valorile culturii naționale și universale. Mai ales, din numele Școlii Normale a reușit să facă un renume. I-a găsit un patron spiritual (Gheorghe Șincai), a inaugurat

o tradiție (Zilele Școlii, aflate la a XX-a ediție), a contribuit, decisiv, la realizarea monografiei Liceului Pedagogic "Gheorghe Șincai" - Zalău (1969-2009) și - fără să neglijeze domeniul literar - a publicat antologia Cenaclului "Silvania" (*Poeți sălăjeni*, Editura Silvania, 2007). Numele fostului director Iuliu Suciu este întipărit pe fiecare cărămidă a liceului. El rămâne un alt Manole; un Manole al nostru, al învățământului pedagogic sălăjean.

Corabia unei vieți dedicată, aproape în exclusivitate, carierei de dascăl se apropie de țărmul senin ca o zi de august. Pregătindu-se să treacă pragul celor 72 de ani, maestrul se află în plină activitate (are în lucru o culegere de *Aforisme, cugetări, definiții, maxime*) și, mai ales, nu e singur. Chiar dacă nu sunt zgomotoși, în port așteaptă zeci de generații, sute de elevi, învățători, educatoare și profesori. De ce ar fi trist "cel mai iubit dintre pământeni"? Și totuși...

Privind spre pânzele albe, spre valurile spumegânde ale mării, aș vrea să mai spun doar atât: Nimic nu-i mai presus ca OMUL care ați fost și sunteți! La mulți ani, cu sănătate, domnule profesor IULIU SUCIU! La fel ca întotdeauna, vă îmbrățișez cu toată inima... și dragostea unui discipol.

Marcel LUCACIU

Caiete Silvine

Ansamblul Artistic Profesionist "Porolissum"

Ansamblul Artistic Profesionist "Porolissum" este continuator al unei bogate tradiții artistice pe meleagurile Sălajului începută din anul 1957 sub denumirea de "Rapsodia Sălajului" și mai apoi "Plaiuri Sălăjene".

De ce Porolissum?

Pentru că aproape de Zalău se află vestitul Porolissum, mai întâi așezare dacică și apoi daco-romană, unul dintre cele mai importante centre militare și economice de pe granița provinciei Dacia romană încă din timpul împăratului Hadrian (117-138).

Legându-și numele de strămoșii noștri-dacii și romanii, POROLISSUM devine un simbol pentru civilizația și cultura românească, pentru noi sălăjenii.

De aceea, ansamblul i-a împrumutat numele.

În anul 1994, din inițiativa Primăriei municipiului Zalău și a unui nucleu de oameni inimoși în frunte cu profesorul Pamfil Vlaicu - Directorul Casei Municipale de Cultură și al lui Dinu Iancu Sălăjanu, Ansamblul "Porolissum" a devenit prima formație profesionistă din domeniul culturii în județul Sălaj. Am fost sprijiniți și de prof. Ioan Chezan, pe atunci consilier teritorial șef la Inspectoratul pentru Cultură al județului Sălaj.

La începuturi, coregrafia a fost asigurată de Gavrila Iepure, urmat de eminentul coregraf Valeriu Buciu din Baia Mare, iar în prezent de maestrul de dans Marin Hossu.

Repertoriul formației este "floarea" folclorului românesc

Ansamblul Artistic Profesionist "Porolissum" este o prezență activă în viața spirituală a țării și valorifică cu prioritate folclorul local, dansurile și cântecele de pe Văile Agrișului, Barcăului, Almașului, Someșului, Răstoilului și de sub Codru.

Dar cum talentații artiști au purtat și poartă numele județului Sălaj nu numai în România, ci și în lume, ei au inclus în repertoriul lor folclor autentic din întreaga țară - cântece, dansuri, costume populare, specifice Maramureșului, Olteniei, Banatului, Moldovei, Transilvaniei etc.

Într-un cuvânt - VALOARE! Iată ce caracterizează Ansamblul Artistic Profesionist "Porolissum" dar mai ales

orchestra condusă de admirabilul om de scenă și profesionist desăvârșit prof. Grigore Grigoruț care prin repertoriul său încearcă să acopere marile zone specifice folclorului românesc.

Formația de dansuri are un repertoriu deosebit:

1. Suită de dansuri de pe Valea Agrișului (învârtita rară, feciorescul, scuturatul);
2. "Dansul Socăcicelor" (Muierasca) din Meseșenii de Sus;
3. Suită de dansuri de sub Codru;
4. Suită de dansuri de pe Valea Barcăului;
5. Suită de dansuri de pe Valea Someșului;
6. Fecioresc și Suită de dansuri din Câmpia Transilvaniei;
7. Suită de dansuri din Maramureș;
8. Suită de dansuri din Făgăraș;
9. Crihalma fetelor și Dăișoara.

Soliștii vocali ai Ansamblului Artistic "Porolissum":

Ileana Domuța Mastan, Vasile Coca, Rodica Pop Seling, Aurora Moga Popovici.

Ambasadori ai României pentru frumos

Prezent în sute de spectacole pe scenele din țară, ansamblul "Porolissum" nu a lipsit nici din emisiunile de folclor ale televiziunilor cu rezonanță:

Trebuie remarcat faptul că, după "momentul Canada 1997", Ansamblul Porolissum a fost restructurat din temelii de o echipă temerară alcătuită din prof. Pamfil Vlaiu, Dinu Iancu Sălăjanu, Marin Hossu, prof. Grigore Grigoruț și Gabriela Hossu, promovând în Ansamblul Porolissum tineri din pepiniera proprie Columna. De altfel în componența actuală a formației de dansuri Porolissum se regăsesc nouă dansatori din primele generații ale Columnei.

Dansurile și melodiile reprezentative alese pentru fiecare zonă și subzonă folclorică, aranjamentele orchestrale, armoniile folosite și sensibilitatea interpretării scot în evidență varietatea inepuizabilului tezaur al spiritualității poporului român.

Redăm mai jos spusele marelui George Enescu:

"Poporul român poartă muzica în sine. În siguranță în munții și plaiurile ei îi este tovarășă; ea înfrânge temerile care-l cuprind, îl ajută să-și redea dorul, aceea nostalgie inexprimabilă care-i mistuie sufletul".

Izvorâtă din sufletul poporului român hărțuit de asupritori, muzica sa e dureroasă și nobilă chiar și în ritmurile jucăușe ale vioaielor dansuri.

Așa cum e această muzică, ea este una din comorile cu care România se poate mândri.

Prof. Pamfil VLAICU

Directorul Ansamblului Artistic Profesionist
POROLISSUM

"Tezaur Folcloric" - realizat de D-na Marioara Murărescu;
"O vedetă populară", "Medalion de interpret", "O dată-n viață".

A participat la mari festivaluri naționale de folclor (Mamaia, Jidvei, "Cerbul de Aur" Brașov) și a reprezentat România, cu minunata ei zestre folclorică, la adevărate olimpiade de folclor la mari manifestări internaționale:

Iugoslavia (1971), Olanda (1972, 1993), Austria (1973), Cehoslovacia (1974), Germania și Danemarca (1977), Grecia (1979), Franța (1981, 1990, 1992, 1995, 2007), Spania (1992), Republica Moldova (1993), Italia (1995), Canada (iulie 1997), Irak (sept. 2000).

În anul 2001, Orchestra Ansamblului Artistic Profesionist "Porolissum" în parteneriat cu ansamblul "Columna" au cucerit "Colierul de Aur" de la Dijon - Franța.

Ansamblul Folcloric de Copii și Tineret "COLUMNA" Zalău

Ansamblul Folcloric de Copii și Tineret "COLUMNA" a luat ființă în toamna anului 1995 în cadrul Casei Municipale de Cultură Zalău din nevoia firească de a culege, păstra și valorifica tradițiile populare ale neamului românesc din acest colț de țară. Ansamblul Folcloric de Copii și Tineret "COLUMNA" este constituit pe **patru generații** și cuprinde peste **170 de copii și tineri** cu vârsta cuprinsă între 6 și 20 de ani. Cu pasiune, dăruire și mult suflet, munca acestor copii și tineri se ridică la cote de profesionalism dintre cele mai înalte. În **cincisprezece ani de activitate** palmaresul Ansamblului Folcloric "COLUMNA" este impresionant:

- A susținut un număr de **838** spectacole pe cele mai mari scene din țară și străinătate;
- A obținut peste **52** diplome, trofee și distincții la diverse manifestări culturale de amploare;
- A realizat înregistrări pe casete audio și CD;
- Are la activ **46** apariții pe Postul Național de Televiziune în emisiunea **"Tezaur Folcloric"** (filmări din spectacole de succes ale TVR 1 care au avut loc la: Sala Palatului, Teatrul Național, Festivalul Național de Folclor "Mamaia" 2001, 2002, 2003; Festivalul Național de Folclor de la Jidvei, Festivalul Internațional Cerbul de Aur 2008, Concertul de Paști - Cântec de primăvară 2008) precum și în emisiunile **"O vedetă ... populară"**, **"Medalion de interpret"**, **"Stele de cinci stele"**.
- În anul 2000, alături de Primăria Municipiului Zalău, Consiliul Județean Sălaj și Societatea Română de Televiziune - Ansamblul "COLUMNA" a realizat emisiunea televizată **"Tezaur Folcloric - MOȘTENITORII"**.

Ansamblul Folcloric "COLUMNA" a reprezentat România, municipiul Zalău și județul Sălaj la mari Festivaluri Internaționale de Folclor:

- 1997 - 1998 - Festivalul Internațional de Folclor "Eurocult" - Olanda;
- 1999 - Festivalul Internațional de Folclor "Culorile Lumii" - Franța;

- 1999 - "Zilele Culturii Străine" Ingolstadt - Germania;
- 2000 - Serbările "September fest" Carrara - Italia;
- **2001 - A câștigat Colierul de Aur - la Festivalul Internațional de Folclor "Fetes de Vigne" - Dijon - Franța 2001.**
- 2002 - A participat la complexul de manifestări culturale din sudul Norvegiei.
- 2003 - A participat la Festivalurile Internaționale de Folclor de la Ronda și Zaragoza - Spania.
- 2004 - 2005 - A participat la Festivalul Internațional de Folclor din Mezokovesd, Ungaria.
- 2006 - A participat la manifestările culturale "Zilele Culturii Românești" în Knittelfeld - Austria.
- 2006 - A participat la Festivalurile Internaționale de Folclor de la Felletin, Cugand și Montoire - din Franța.
- 2007 - A participat la Festivalul Internațional de Folclor din Marsilia, Franța.
- 2008 - A participat La Festivalul Mondial de Folclor de la Plozevet - Franța.

În repertoriul Ansamblului Folcloric "COLUMNA" sunt valorificate cu preponderență obiceiurile, cântecele, dansurile și frumusețea inegalabilă a

costumelor populare din zonele și subzonele folclorice ale județului Sălaj, dar și folclor autentic din marile zone etno-folclorice ale țării.

Repertoriul Ansamblului Folcloric "Columna" cuprinde:

1. Obicei de nuntă din Sălaj - "Cântecul găinii" din satul Răstolțu Deșert;
2. Dansul socăcițelor - "Muierasca" din satul Meseșenii de Sus;
3. Suită de dansuri de pe Valea Agrijului: (feciorescul, rarul, desul, scuturatul);
4. Suită de dansuri de Sub Codru;
5. Suită de dansuri de pe Valea Barcăului;
6. Suită de dansuri de pe Valea Someșului;
7. Suită de dansuri din Maramureș;
8. Suită de dansuri din Zarand;
9. Suită de dansuri din Banat;
10. Suită de dansuri din Chioar;
11. Suită de dansuri din Mureș și Câmpie;
12. Suită de dansuri din Moldova
13. Suită de dansuri din Mărginime.

Activitatea Ansamblului Folcloric de copii și tineret "Columna" al Casei Municipale de Cultură Zalău s-a înscris pe o linie ascendentă fiind posibilă și ca urmare a sprijinului Primăriei

Serie nouă, Anul VI, Nr. 7 (66), iulie 2010

Municipiului Zalău și Consiliului Local al Municipiului Zalău.

Impresii despre evoluțiile Ansamblului "Columna":

• **Marioara Murărescu** - Realizatoarea emisiunilor "Tezaur Folcloric" la TVR 1: "Admirându-i pe copiii și tinerii din COLUMNA trebuie să zicem, ferice de părinții care i-au crescut, ferice de dascălii care i-au îndrumat și nu în ultimul rând ferice de cei care și-au pus tot sufletul atât în

organizarea cât și în instruirea și creșterea acestor copii. Este într-adevăr nu numai foarte important, cred că este singura noastră șansă să ne creștem copiii în dragoste pentru tot ceea ce este românesc. Copiii Columnei sunt mândria și speranța noastră".

• **Puiu Vasilescu** - maestru emerit - coregraf: "Apariția «Columnei» în peisajul folclorului național a adus un suflu nou, mult talent și frumusețe, dar mai ales un profesionalism demn de invidiat de cele mai mari ansambluri profesionale din țară. Spectacolele «Columnei» sunt un vis superb."

• **Sava Negrean Brudașcu** - solista

vocală - profesionistă: "Copiii «Columnei» de la Casa Municipală de Cultură Zalău prin naturalețea, gingășia și farmecul lor inconfundabil, reușesc să creeze în sălile de spectacole stări emoționale aparte, înălțând până la revelație sufletul spectatorilor."

• **Dominique Galland** - Președintele festivalului de la Dijon - Franța: "Prin participarea excepțională a Ansamblului Folcloric «COLUMNA» la cea de-a 55-a ediție a Folcloriadei Internaționale din Dijon - Franța, manifestările anului 2001 au cunoscut un succes triumfător. Această reușită se datorează, în cea mai mare parte, strălucitelor prestații ale «Columnei» din Zalău, care și-au permis să primească o recompensă pe deplin meritată, «Colierul de Aur», trofeul festivalului nostru."

• **Jean - Francois Proux** - Vicepreședintele C.I.O.F.F., Președintele Festivalului Internațional de la Montoire - Franța: "Ansamblul Folcloric «COLUMNA» a dat dovadă de un înalt profesionalism și a impresionat prin ținuta spectacolelor prezentate fiind **cel mai bun grup prezent la ediția 2006 a Festivalului nostru.**"

Coregrafia: Gabriela și Marin HOSSU

Conducerea muzicală: Grigore GRIGORUȚ

Director: Gabriela HOSSU

Biblioteca Județeană "I.S. Bădescu" Sălaj

În anul 1950, autoritățile locale determină înființarea și în Zalău a unei biblioteci populare, numită Biblioteca 23 August. În anul 1952 instituția primește numele de *Biblioteca Raională*, având și sarcini de îndrumare a bibliotecilor comunale. Începând din 1957, biblioteca zălăuană va primi numele cărturarului sălăjean Ioniță Scipione Bădescu. Din 1971 devine Biblioteca Județeană, având și rol de coordonare profesională și metodologică pentru bibliotecile publice din județ. Anul 2000 schimbă imaginea instituției, aceasta se ridică la rangul de bibliotecă modernă, automatizată și informatizată, iar din 2005 se face trecerea la împrumutul automatizat în toate secțiile de relații cu publicul, precum și la utilizarea catalogului online. Biblioteca Județeană I.S. Bădescu Sălaj, având și rolul de bibliotecă municipală, nu s-a bucurat de sediu propriu care să cuprindă toate secțiile, serviciile, birourile și să corespundă standardelor necesare funcționării unei instituții de cultură la nivel județean.

Pe lângă instituție funcționează, începând cu anul 2002, Asociația PRIETENII BIBLIOTECII.

Din anul 2005 Biblioteca Județeană Sălaj editează revista proprie *I.D.E.I.* (informare, documentare, educație, implicare), precum și lucrări biobibliografice de interes pentru județ.

Începând cu anul 2004 clădirile în care funcționa instituția au intrat, pe rând, în renovare, consolidare și modernizare. Începutul anului 2010 a marcat reorganizarea unor servicii, secții și birouri într-o clădire renovată, modernă.

S-a înțeles și acceptat de către CONSILIUL JUDEȚEAN SĂLAJ nevoia construirii unui SEDIU PROPRIU destinat Bibliotecii Județene,

fiind aprobată și HOTĂRÂREA în acest sens. Finalizarea construcției va permite instituției să funcționeze la nivelul cerințelor actuale.

Ca și coordonatoare a activității rețelei de biblioteci publice din județ (3 biblioteci orașenești și 58 de biblioteci comunale), interesul managementului instituției este și acela de a moderniza fiecare bibliotecă în parte. Astfel, prin buna colaborare cu autoritățile județene și locale, au fost informatizate (prin proiecte) majoritatea bibliotecilor salăjene, iar bibliotecarii sunt instruiți în permanență pentru a răspunde nevoilor de informare, cunoaștere, educație și cultură a utilizatorilor reali sau potențiali.

Prin implicarea în multe proiecte instituționale, locale, județene, naționale, colaborări internaționale, prin parteneriate, activități culturale de mare amploare, profesionalism în toate secțiile și serviciile, prin colecțiile de documente completate permanent în funcție de solicitările și nevoile comunității BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ SĂLAJ se

bucură de aprecieri deosebite la toate nivelurile, îndeplinind cu succes misiunea de instituție de cultură cu rol strategic pentru comunitate.

SECȚII ȘI FILIALE

Secția împrumut pentru adulți

(B-dul Mihai Viteazul, nr. 51, Et.III, 0360 566911, bibadulti@yahoo.com)

Secția pentru copii și Ludoteca

(Str. Unirii, nr. 7, Et. 1, Camerele 5-8, 0360 566937, bibcopii@yahoo.com)

Secția Media (P-ța. Iuliu Maniu, nr.

13, 0360 566919, media_bjs@yahoo.com)

Sala de lectură (P-ța. Iuliu Maniu,

nr. 13, 0360 566919, bibliosala@yahoo.com)

Secția Periodice, Centrul Internet,

Secția pentru nevăzători (P-ța. Iuliu Maniu, nr. 3-4, 0360 566913, bibpresa@yahoo.com)

Clubul Pensionarilor -

funcționează din ianuarie 2005 (B-dul Mihai Viteazul, nr. 17, 0260 611030, clubul.pensionarilor@yahoo.com)

Filiala SPITAL - funcționează din octombrie 2008 (Cart. Simion Bărnuțiu, nr. 67)

Filiala ACASĂ - funcționează din septembrie 2008 (Centrul pentru Îngrijire și Recuperare ACASĂ, str. Gheorghe Doja, nr. 161, 0260 661384)

SEDIU CENTRAL - ZALĂU, P-ța Iuliu Maniu, nr.13, cod. 450016, jud. Sălaj, 0260 632007
www.bjs.ro

Amintirile unui nostalgic

Serviciul de inginer într-o întreprindere industrială era unul dintre cele mai ingrate. Cred că un agricultor are multe de făcut, un inginer nu avea nimic de făcut, cel puțin în primul an de stagiatură. Facultatea este una, fabrica este alta. Muncitorii se uitau la noi, stagiarii ca la niște paraziți, ceea ce și eram.. Vorbeam între noi, fumam, citeam cărți. Șeful de producție m-a luat la ochi și m-a acuzat că dorm noaptea, ceea ce iar era adevărat. Dar dormeam cu capul sprijinit de perete și cu fața la ușa dispeceratului, când intra un muncitor, maistru, deschideam ochii și răspundeam la orice chestiune. Acuzația șefului m-a supărat în așa hal, că am dat cu pumnul în sticla ce acoperea masa dispecerului. Sticla s-a transformat într-o lucrare de artă, ceva, un păianjen cu picioare lungi pe toată suprafața sticlei. Șeful a tăcut, iar a doua zi am fost mutat la cercetare. Toată cercetarea era condusă de marea savantă, mamă iubitoare, numită ADI (academician, doctor, inginer). NU aveam s-o văd decât într-un jeep, la Zalău. Dar îi cunoșteam colaboratoarele, care îi erau și prietene (de nevoie). Femei pricepute în meserie, îi scriau toate articolele, mai erau și niște flăcăi, unii foarte capabili, unul dintre ei a înnebunit brusc, după o vizită la Moscova. Probabil, ciripise ceva. La cercetare se făceau deplasări destul de frecvente în străinătate, în Occident, în Asia. Numai subsemnatul nu mergea nicăieri, deși scriam articole pe care le semna directorul și cu mine. Evident, directorul, un om "de casă" al "cucoanei", așa îi spuneam noi "tovarăși", habar nu avea ce scriu eu, dar mă pupa la orice ocazie și mai dădea ceva prime. L-am întrebat pe secretarul de partid, căruia îi făcusem o parte din lucrarea de diplomă, de inginer, de ce nu merg și eu "pe afară". Mi-a spus, surprinzător de sincer, reproducând cuvintele directorului - "Măi, zicea, tu nu știi că evreii pot pleca oriunde, ce să-l trimit eu pe jidanul ăsta, mai bine pleacă ai noștri". Asta era prin anii 70, nu exista Vadim, doar Barbu, antisemitismul era discret, dar eficient. Chestia m-a supărat mult, m-am gândit să plec în Israel, dar, un văr al meu stătea de cinci ani pe schimburi, după ce depusese actele, pentru că lucrase la

biroul de invenții și inovații. Alt văr a fost chemat la Secu, i s-a propus să colaboreze, în schimbul vizei, omul s-a internat la Spitalul nr. 9, apoi a primit rapid viză. În 1977, după cutremur, viața în București mi se părea nesigură, aveam și familie, un băiat de unsprezece ani, hai în Israel, îi spun soțici. Ea nu și nu, că URSS nu are relații cu Israel, cum își mai vede ea părinții? Iarăși, relațiile interstatale interveneau în destinul meu. La Zalău se clădea o fabrică din banii BIRD (Banca Internațională de Investiții), am plecat ca director tehnic. Între timp un unchi al meu, fost ilegalist, plecase în Israel, dezamăgit de faptul că a fost marginalizat. Mai aveam un unchi, fost ministru în guvernul lui Ben Gurion, apoi Eșkol, așa că dosarul meu atârna cam ca o balanță, tata murise în 1960, fusese incinerat de Partid, că la Partid vechii ilegaliști nu se îngropau decât cu aprobare specială. Numirea mea ca director tehnic a fost pregătită cam opt luni, dosarul a fost studiat de zeci de ochi atenți și minți limpezi. În fine, negăsindu-se niciun inginer specialist în domeniu, iar județul Sălaj era cel mai înapoiat din patria noastră, alături de Tulcea, am primit decizia de numire. La Zalău am înțeles cum se conduce o țară. Nu eu, ci Partidul. Primul secretar al județului primea zilnic telefon de la însuși "TOVARĂȘUL" (se spunea în șoaptă, cum se ferec evreii habotnici să spună IAHVE), care făcea telefonconferință și îi înjura la rând pe fiecare secretar din fiecare județ, în auzul tuturor. Pui de cățea, să vă ia dracul, dhracul, mai exact, acesta era repertoriul, tovarășul era greu de mulțumit. Securității rânjeau. Unui director de la Centrală i-au spus să-și ia pijamaua și să se mute la Zalău ca să pună în funcțiune fabrica, la care alt securist a șuierat - Ar fi bun să stea în pijama. Am simțit o oarecare adiere rece pe spinare. A venit în vizită și TOVARĂȘUL. Abia își trăgea cizmele, pe șantier era noroi, "Cucoana" a rămas cu dobermanii în mașină, m-am uitat de la vreo doi metri la Elena cea savantă. M-a privit cu ochi reci, de culoare cenușie, obosiți și și-a mutat privirea, fără nicio expresie. Ceaușescu a dat o mână "de lemn" cu conducerea fabricii,

a zămbit muncitorilor, toți, tineri, o fată s-a grăbit să-i dea flori, nici o pupătură, omul s-a preumblat greoi prin uzină, arăta destul de bolnav. Apoi m-am uitat la TV cum vorbea, extrem de hotărât, energic în piața centrală a orașului. Ori la uzină, ori la meeting a fost o sosie a lui NC, semănau și nu erau acciași. Dar, din cauza lui NC, am luat un vot de blam și era să fiu exclus din partid. Revenit la București, după o manevră reușită a unui pitic de secretar economic (pitic, la propriu), care voia musai un localnic pe post de director tehnic, poate și din motive de "dosar", am revenit în cadrul Centralei Industriale. Directorul m-a rugat să scriu un articol omagial pentru TOVARĂȘA care împlinea nu se spunea câți ani. M-am distrat și am folosit cel mai lemnos limbaj, articolul a fost tipărit urgent în presa centrală, cu semnătura directorului. La un miting pentru pace, cu NU VREM BOMBE NUCLEARE (adică vrem alte bombe), eram în PARCUL TINERETULUI, citeam o revistă, megafonul reproducea un miting mai mare, din fața CC al PCR, vine la mine un tip solid și-mi smulge revista, vrea să mă legitimeze, eu mă opun, cheamă un milițian răsărit din pământ, mi se ia buletinul, iar individul spune că voi fi dat afară din partid, din uzină, am vrut să întreb dacă nu și din casă. Cineva mi-a spus că este secretarul doi de la sector. La fabrică s-a organizat o adunare fulger, după numai trei zile, unde s-a discutat "cazul". Secretarul a cerut excluderea din partid, ceea ce nu mă durea prea mult, neavând funcții, dar aveam o teamă - să nu fiu trimis în schimburi, aveam deja peste 40 de ani, nu mai mergea. Cineva, mai moderat a propus vot de blam cu avertisment, eu m-am bucurat, s-a pus la vot, dar votul nu ieșea, s-a numărat de vreo trei ori. După ședință, o colegă mi-a spus că doar o treime au ridicat mâna, restul nici nu au votat. Nimeni nu înțelegea ce făcusem. Nici eu. Dar votul m-a costat o deplasare în Coreea de Nord, care mă interesa. Eu vorberam rusește, iar coreenii, fără a mai fi aliații URSS, știau rusa. Revoluția sau revoluția, cum bine i se spune, am privit-o la TV, însă m-a apucat o Zonă Zoster, poate din cauza stresului. Am mers cu mașina, soția conducea, la Fundeni. Pe

drum se auzeau împușcături. La spital l-am întrebat pe un medic-șef, sunt teroriști în Spital? Sunt, a zis el. Este singura mărturie, n-am mai auzit ceva atât de autentic, după aceea. Era vorba de palestinieni, libanezi.

Din 1990, uzina în care lucram a intrat într-o curbă descendentă, treptat fiind preluată de un individ care fusese înainte de 89, responsabil cu deșeurile. A devenit unul dintre acționarii de frunte, avea printre angajați și un viitor sau fost prim-ministru. Președintele sindicatului era un fost ospătar de la Athenee Palace, adică un fost informator sau gradat. S-a mers până la desființarea uzinei. Cine a câștigat? Cineva. Acum s-au construit acolo vile. În anul 2009, tot ascultându-l pe Dinescu care sporovăia de toate despre dosare, îi "demascase" pe Amedeo Lăzărescu, Doinaș, alți intelectuali de elită pe care eu îi stimam, m-am dus la CNSAS să-mi cer dosarul de urmărire. Un prieten m-a întrebat, dar pe următorul nu-l vrei? Simpatice. În 1968, fiind la armată, am fost chemat urgent la Contrainformații, unde mă aștepta un ofițer de Secu, acesta mi-a aranjat o învoire la București, unde sosise unchiul meu din Israel, în calitate de ministru, pentru tratative. L-am vizitat la hotel. Unchiul mi-a propus să plec cu soția și copilul în Israel. Evident, mama dorea mult acest lucru, ar fi plecat cu mine. Evident, soția s-a opus. Aceeași chestie cu raporturile dintre URSS și Israel. Securistul m-a descusut ce am vorbit, i-am povestit de propunere și, atunci, el mi-a spus că mă ajută. M-am îngrozit. Luni de zile m-a pisat prin telefon să primesc propunerea. Am scăpat cu greu de el. Avea apartamente unde mă invita, nu a făcut presiuni, dar nici nu s-a bucurat. În schimb ce am găsit la CNSAS m-a umplut de uimire. Mi s-au adus cinci dosare de câte o sută de file fiecare, cu declarații și rezoluții. Tema

era - a se urmări dacă nu subminează economia națională pentru sovietici. Deci era vorba de Zalău. Acum mi-am explicat de ce mă vizita zilnic ofițerul din uzină, la Zalău, mă întreba ce fac, ce face soția, copilul, eram toți trei sub urmărire, deși băiatul meu avea doar 14 ani. Am găsit declarații despre ai mei, despre cumnata venită din Kiev, despre opiniile mele, ale soției cu privire la alimentație, la prieteni, nimic important, cinci sute de pagini de fleacuri, după care dosarul s-a închis, eu revenind la București. Dar două întâmplări nu le voi uita. Prima - moartea translatorului de limba franceză, un băiat care nu putea să se sinucidă, nici nu era bețiv, al cărui trup a fost găsit într-o groapă de pe șantier, plină cu apă. Adică omul s-ar fi înecat, noaptea, pe întuneric. Cu totul neplauzibil. Nicio anchetă. Omul fusese ucis, nu se știe de ce. Am fost și eu chestionat, doar o declarație, nu știam nimic. A doua întâmplare - la unul dintre utilaje, un tânăr a fost strivit, în urma unei manevre greșite a colegului, ei curățând utilajul. Când am sosit la fața locului, utilajul fusese pus în funcțiune. Am întrebat cine a îndrăznit să pornească un utilaj, unde avusese loc un accident mortal. Pe pardosea se mai vedeau pete mari de sânge. Mi s-a răspuns, păi, tovarășul director, adică directorul plin. Am oprit imediat lucrul, a apărut procurorul, știa că utilajul fusese repornit, dar spunea că fără aprobare, așa știa el. M-a chemat să dau multe declarații, am fost și la proces, ca martor, maistrul a primit doi ani cu suspendare. Treaba s-a potolit, familia a primit o sumă de bani. O ultimă întâmplare la Zalău. Începuseră să lipsească produse, în special carne și ouă. Cozi mari, prin 1982, deci mult înainte de revoluție. Trece secretarul cel mititel, care avea să mă gonească din Zalău. Coboară din mașină, vrea să spună ceva oamenilor de la coadă, unul

se apropie de el și îi strigă - Dumneata ai fost la noi, la uzină, ne-ai spus să muncim, să punem fabrica în funcțiune, de ce nu este carne? Exact ca în anecdotă, muncitorul a dispărut, ca și carnea. Încă o impresie, de după 1989. Pe cine văd printre deputații care se preumblă pe coridoarele Casei Poporului, actualmente Palatul Parlamentului? Pe un fost director, fost membru PSM, fost mare chiulău la fabrică, fost angajat la firma șmecherului îmbogățit peste noapte, etc. Era membru al PNL. Era patron la nu știu ce firmă. Apoi a intrat într-o anchetă, a dispărut, s-a dat la fund. Am cunoscut un liberal care mi-a inspirat respect - Dan Amedeo Lăzărescu, tocmai cel pe care Dinescu și colericul de CT Popescu îl făceau fărâme în fața telespectatorilor, pe postul REALITATEA. Dar omul era de un calm dumnezeiesc. L-am admirat din nou. Acuzat de a fi turnat cu sâng la Secu, fost deținut politic, omul îmi inspira încă un respect irepresibil. Cea mai urâtă impresie din ultimii 20 de ani mi-au lăsat-o falșii mineri care se plimbau prin centrul Capitalei, cu bâte lungi și lăcuite, rotunde la capete, pregătite, parcă de ani și ani, oamenii erau nedormiți sau beți, aveau ochii roșii, gata să sară cu bâta pe oricine ar fi fluierat ușor, parcă erau turbați. Iar tovarășul Iliescu i-a felicitat, același Iliescu care în 1963, la adunarea studenților români din străinătate, din aula Facultății de Drept mă propunea ca membru în Comitetul Unional UTM, așa era numit organismul de conducere al tinerilor ce studiau în URSS. Nu mă cunoștea, dar vorbea din notițe, voios, simpatice, negricios. Cu alt prilej voi mai povesti, dragi cititori, care mai rezistați la aceste rememorări. Fără sânge și tortură. Eu nu am fost printre torturați.

Boris MARIAN

Apelul de seară

Kelemen Hunor

Tangoul vântului dansat de clovn

(după o traducere de Ildiko Gaboș și Șerban Foarță)
(din Caiete Silvane, nr. 65/2010)

de aproape un an vă spun povești despre
cultură
și patrimoniu național,
povești cu clovni și culturnici buni de gură
ce pot și fac cultură până și călare pe cal -
pot și dansează tangouri și în furtună,
de bucurie, de câte ori mai moare
câte o editură sau câte o revistă bună -

din când în când, e drept, mai rar, mi se pare
că acești clovni fac și ceva bun:
agită spiritele cu dansul lor,
nu lasă oamenii niciun
minut să doarmă și au spor
mai ales când incertitudinile ne-nconjoară
și când ziua de mâine
e grea ca o roată de moară -
clovnul dansează pentru pâine,
s-ar părea, dar în aceste vremuri de criză,
în care și din dans se taie un pic,
el nu mai dansează în vânt, ci într-o briză
și nu mai primește-o pâine, ci doar un covrig!

Lucian PERȚA

Beție trohaică

(în "dulce stil" popular)

Se apleacă umilit
cerul sub genele sale
de-a lacrimilor greutate
pe-ale crinului petale

ochii săi la gâtul nopții
salbă de mărgele-albastre
așezate-n joc măiestru
pe-ai obrazilor ei glastre

capul - salcie pletoasă
de miresme pieptănată -
înspre mine își întoarce
zâmbetu-i de altădată

în privirea-mi însetată
trupu-i zvelt, candoare pură,
se dizolvă-acoperit cu
giulgi de zori în ceață sură

un măr copt îi este gura,
din sărut îi fac statuia,
cum Pygmalion odată
a creat pe Galatea

având ca model artistul
din mitologia greacă
îmi întrușez iubita
peste care anii treacă!

Catren final

pe brațul ei, fragilă creangă,
îmi așez capul nins de brumă,
nins cu vreme-năcrunțită
ca un strat de crudă humă.

HARI László

Poeme de Luciana Medve

Mor cimitirile
Îngropate-n ciment

Păpădii
Lumină ciugulită

Someșul și peștii cei mulți
Care curgeau ca arginții
Din năvoadele tatălui meu
Când se-nfierbântau ploile cele mari de vară
Atunci treiera tata apa și zbenșuiala
peștilor
Pești mulți cât adâncul răzbătător în
afară
Pești fericiți sulitând până astăzi
Pânza freatică de pe fața tatălui meu

Aș scrie și eu un cuvânt mai bun
Pentru cât de amară e fierberea lumii
Dar nu știu unde sunt
Feștila fumegândă el nu o va stinge
Lămpi aprinse sunt toți prietenii mei

Sunt încă la arinii de la Valea
Cheudului

și nu știu ce să fac
De ceva vreme stau lângă ei
Îmi subțiez privirea și-mi înalț capul
Aproape că i-am pierdut
Ascult de departe lovituri de baros
E tata scoțând cu icurile rădăcini de

demult

Pe umerii lui zefirul asudă
Iar Coasta pământ bulbucată alături de
Vale

Își trece cu abur pădurea prin muguri
Ascult și-mi privesc îndelung neputința
Apoi mă aplec și ridic din nou
orizontul pe brațe

Pe ulița Medvenilor înfloresc salcâmi
Iar sacii hohotesc năruți sub miresme
Cu vara încuibată în călcăie
Bunicul șandru abate laolaltă micii
stelelor

Calea iernilor aținând bunicul Ion
Trecând prin toamne ca un împărat
Pe ulița Medvenilor a pornit colinda
și când porneam noi
Se auzea de la un capăt la altul al satului
și nu e un sat mic
Auziți
Au pornit Medvenii

Cei mai bătrâni pruni din lume
Au căzut
Ca de vânt și bătrânețe
Dar cu știu că i-a luat tata

Eu zic să vă mestecați bine poezii
De șaptezeci de ori câte șapte
Cu vreme sau fără de vreme

(Din volumul "Lumina din iunie",
Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2007)

Cercuri pe apă

Nici să suferi cu demnitate
nu se mai poate...

Ca răul să triumfe este suficient ca oamenii buni să nu facă nimic - spunea cineva. Este îngrijorător faptul că tot mai mulți oameni ... buni nu fac nimic. Stau deoparte, își văd de-ale lor, se pustnicesc, iar răul triumfă. Mai mult, tot mai mulți oameni și-au pierdut demnitatea - autoritatea morală, prestigiul, atitudinea demnă, comportarea demnă etc. - , sub invazia nonvalorilor care ne păcălesc, care ne mint, care vor să ne convingă că laptele-i negru și noi fericiți și mulțumiți în vremurile "democratice" pe care le trăim... Doar suntem liberi, nu? Liberi de a ne trăi ... umilința cotidiană. Umiliți că am munci și nu avem unde, umiliți că muncim pe bani puțini, care nu ajung nici pentru limita de jos a unui trai decent, umiliți că nu ne putem programa îmbolnăvirile, iar dacă obținem, totuși, un concediu medical prin urgență, ne sună la ușă "controlul" tocmai când am

coborât după medicamente sau după pâine... Suntem umiliți că trecem din masterate în șomaj, că suntem spălători de blide cu diplome universitare prin restaurantele lumii, că nu ne permitem un concediu de odihnă, că nu mai zăbovim nici măcar în fața vitrinelor luxoaselor magazine, că ne numărăm mărunțișul în magazinele alimentare, pregătiți să renunțăm la "răsfățul" unor citrice. Umiliți că ni se pune, în fiecare zi, impozit pe suflet. Umiliți și închiși. În chingile unei societăți nedrepte și în noi. *Umlința este cel mai teribil atentat la adresa libertății* - afirmă contemporanul nostru Gabriel Liiceanu. Cine ne umilește? Cine atentează la libertatea noastră?! Și mai ales cât mai merită să suportăm această umilitoare stare?!

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

APĂRAREA

Supraviețuitorii

În filme și prin mass media, pușcăriile sunt prezentate drept lăcașuri ale hoților și criminalilor, colcăind de indivizi și caractere aparținând răului, diavolului. Nu este așa. Dincolo de micul comerț cu alimente, țigări și haine, în celulele pușcăriilor, se cristalizează o comunitate atât de bine sudată încât a-ți ajuta colegul de suferință este o datorie de onoare. Eu însumi am rămas deseori surprins de faptul că atunci când vreunul rămânea fără țigări sau cafea, era protejat de ceilalți, care se îngrijeau să nu-i lipsească măcar aceste lucruri cu care ei sunt obișnuiți.

Între zidurile celulelor se petrece zilnic un miracol iar autoritățile, orbite de avantajul (?) de-a închide oameni după gratii, nu văd și nici nu vor vedea de-acum înainte. De la țigara fumată în doi, de la împărțirea unui plic de ness în trei sau patru și până la a dărui tuturor din ceea ce unii primesc în zilele "de vizită" ori din pachete - totul conduce spre o grabnică schimbare de mentalitate.

E inutil să spun că în afara pușcăriei, în nebunia și viteza orașelor, e mai multă mizerie morală decât acolo unde orele trec, uneori, ca veacurile de greu. Se spune că atunci când ieși din închisoare ești altul. Fals. Hoții rămân hoți iar criminalii - criminali. "Reeducarea" de acest tip e un eșec al sistemului. Nu așa trebuie readus omul la linia de plutire - închizându-l. Omenirea a greșit dar e prea târziu, nu se mai poate da înapoi. E prea târziu și pentru metodele unora de-a readuce OMUL în trupurile secătuite ale celor închiși. Iar apoi mai e și societatea "de-afară", din "libertate", indivizi aproape striviți de grozăvia zidurilor unei alte închisori, mult mai mârșavă.

Ceea ce vedem în filme e posibil să se producă în realitate foarte curând: **mai marii noștri nu mai au soluții pentru nimic.**

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Malaxorul cu apariții editoriale și premii

■ Am primit recent antologia **"Ulmeni: cuvânt zidit în vitralii"**.

Antologia, apărută la Editura "Dacia XXI" din Cluj Napoca, îi cuprinde pe **Florica Bud, Petre Dulfu, Vasile Morar, Vianu Mureșan, Viorel Mureșan, Milian Oros și Radu Ulmeanu**, toți născuți în zona Ulmeniului, astăzi oraș în județul Maramureș. Ion Vădan notează că "Ulmeni, prin această antologie, poate fi numit fără putință de tăgadă un oraș al literaturii române, un reper sigur într-o viitoare geografie culturală națională. Mărturie stau biografiile exemplare ale celor născuți sau trăitori aici, preluând aceea stare creatoare hărăzită să slujească limba română prin opere validate odată cu trecerea timpului". **Petre Dulfu** s-a născut în 10 martie 1856 în Tohat, pe atunci în Comitatul Sălaj (astăzi este un cartier al orașului Ulmeni). A fost autor de basme, poet, profesor, traducător și doctor în filosofie. A primit premii ale Academiei Române pentru "Isprăvile lui Păcală" și pentru traducerea din Euripide ("Ifigenia în Aulida - Ifigenia în Taurida"), considerate cele mai bune traduceri ale pieselor lui Euripide existente la vremea respectivă. Petre Dulfu (Biblioteca Județeană Maramureș îi poartă numele) a murit la București la 31 octombrie 1953. Un alt sălăjean prezent în antologia menționată este poetul **Viorel Mureșan**, stabilit la Surduc, profesor de limba și literatura română la Jibou de zeci de ani. Viorel Mureșan s-a născut la 1 aprilie 1953 în Vica, parte a orașului (comunei, în trecut) Ulmeni. Cărți publicate: poezie - "Scrisori din muzeul pendulelor" (1982); "Biblioteca de os" (1991); "Pietrele nimicului" (1995); "Ramele nordului" (1998); "Lumina absentă" (2000); "Cereemonia ruinelor" (2003); "Sâmbăta lucrurilor" (2006); critică literară - "Leonid Dimov - monografie" (în colaborare cu Traian Ștef), 2000. Viorel Mureșan are în pregătire două noi cărți de poezie.

■ Scriitorul sălăjean **Flavius Lucăcel** a fost premiat recent de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor cu premiul "Cartea anului" la categoria teatru pentru volumul "Ceai de fluturi", apărut anul trecut la Editura "Limes". Juriul Premiilor Filialei Cluj aUSR pentru cărți apărute în 2009 a fost format din Petru Poantă, Ioan Pavel-Azap, Gheorghe Glodeanu, Karacsony Zsolt și David Gyula. Dintre scriitorii premiați îi mai amintim, dintr-o listă destul de lungă, pe Nicolae Mocanu (poezie); Dan Damaschin (critică, istorie literară și eseu) și Gaal György (Minorități).

Flavius Lucăcel s-a născut la 26 august 1968 la Cehu Silvaniei, județul Sălaj. Între anii 1990 - 1992 a activat în Cenaclul literar "Dedalus" din Baia Mare. A debutat cu teatru în revista "Thalia" din Cluj Napoca (1993). Piese de teatru semnate de F. Lucăcel au apărut și în revista "Caiete Silvane" (2007, 2008, 2009). Cărți publicate: 2006 - "Trilogia spațiului închis", Editura Eikon, Cluj-Napoca; "Marțianul Telemah", Editura Eikon, 2008, Piesa Anului 2008 la Clubul Dramaturgilor București; "Ceai de fluturi/ Butterfly Tea",

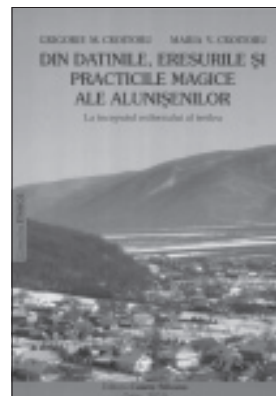

Editura Limes 2009, Cluj Napoca. Are în pregătire o nouă carte de teatru, "Tutungeria".

■ La Editura "Caiete Silvane" a Centrului Culturii Tradiționale (CCT) Sălaj a apărut o nouă carte semnată de soții **Grigorie și Maria Croitoru**, **"Din datinile, eresurile și practicile magice ale alunișenilor la începutul mileniului al treilea"**, cu sprijinul președintelui Consiliului Județean Sălaj, Tiberiu Marc, directorului CCT Sălaj, Cristian Contraș, redactorului-șef al editurii menționate, Daniel Hoblea și, după cum mai notează autorii, al "tuturor țăranilor din Aluniș care, în condiții de cruntă asuprire națională și socială timp de aproape 700 de ani, și-au păstrat cu sfințenie limba, portul, credința, obiceiurile tradiționale..." și celelalte cinci cărți despre satul Aluniș scrise de soții Croitoru au apărut la Editura "Caiete Silvane": "Pe unde umblă doru - folclor literar din Aluniș" (2004); "Nume de oameni, nume de animale, nume de locuri în satul Aluniș" (2005); "Obiceiul de a chiu și chiuirile din satul Aluniș" (2007); "Meșteșug și artă populară în satul Aluniș" (2008); "Din folclorul copiilor și al tinerilor din satul Aluniș" (2008).

■ Tot la Editura "Caiete Silvane" a apărut de curând o nouă carte semnată de **Grigorie Croitoru**: **"Copil Aflat și țărâmul fericirii"** (basm pentru mici și mari), ilustrațiile și coperta fiind realizate de Dumitru Ristea, carte ce încheie trilogia care mai cuprinde "Copil Aflat (Basm pentru mici și mari...și ceva mai mult)" și "Copil Aflat și Frumoasa Frumoaselor (Basm pentru mici și mari)", ambele apărute la aceeași editură în acest an. În "Addenda", la "Copil Aflat și țărâmul fericirii", autorul se explică: "Sursa mea de inspirație este o proză culeasă din sat, cu mult timp în urmă, și este mult mai bogată în probe de prostie omenească. Una dintre ele mi se pare că le întrece pe toate: un țăran se căznește un an de zile să-și îmbrace gacile. Pentru aceasta, se suie în podul casei și de acolo sare, sperând să nimerească cu picioarele în cracii gacilor. În zadar, însă. Și cât era de simplu!..."

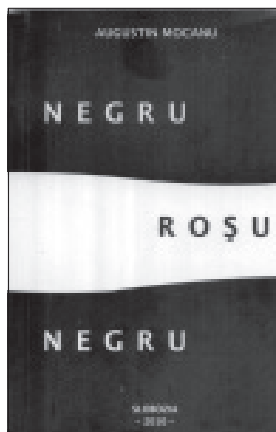
■ Am primit recent o nouă carte a etnologului **Augustin Mocanu**, **"Negru Roșu Negru"**, carte apărută la Editura "Helis" din Slobozia, 2010. Volumul, surprinzător, conține proze "din lumea satului de altădată", cu "subiecte folclorice" și "alte proze", reportaje (cel despre Strâmtoarea Benesat - Țicău a apărut și în numărul trecut al revistei "Caiete Silvane") și versuri. Augustin Mocanu s-a născut la 12 septembrie 1932 în satul Boju, comuna Cojocna, județul Cluj. A lucrat 40 de ani (1957- 1999) ca profesor de limba și literatura română în orașul Cehu Silvaniei, actualmente fiind

stabilit la Slobozia. A. Mocanu a cercetat diferite aspecte ale culturii populare tradiționale despre care a scris și publicat mai multe cărți, dintre care amintim: "Pe cel deal cu dorurile" - folclor poetic din județele Maramureș și Sălaj" - Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2001; "Folclor din Țara Silvaniei"; Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2004; "Floare de rai" - antologie de poezie populară - Zalău, 2004; "Colinda «Fata de maior»", Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2006; editia a II-a, Slobozia, 2007; "Folclor poetic. Antologie din aria Codru-Valea Sălajului, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2007; "Epica populară în versuri din zonele Codrului și Sălajului" (în colaborare cu Pamfil Bîlțiu), Baia Mare, 2007; "Nadiș - 620 de ani. File dintr-o monografie", Baia Mare, 2007; "Colindele mioritice din zonele Codrului și Sălajului", Baia Mare, 2008; "Cultură populară tradițională. Studii și articole", Caiete Silvane. 2009.

■ Un eveniment interesant (nu numai din perspectivă culturală) a avut loc în 24 iunie a.c.: directorul Bibliotecii Județene Sălaj, Florica Pop, a propus ca instituția să-și schimbe patronul spiritual (după cum se știe, actualmente biblioteca stă sub numele lui Ioniță Scipione Bădescu), luând numele lui **Vasile Avram**, unul dintre cei mai mari oameni de cultură pe care i-a dat Sălajul. Florica Pop a făcut această propunere de începere a demersurilor pentru schimbarea patronului spiritual - acceptată de soția regretatului scriitor, Felicia Avram, prezentă la eveniment și care a fost onorată și cu diploma "Oameni de seamă ai Sălajului" - în sala de lectură a Bibliotecii Județene Sălaj, unde a avut loc, lansarea cărții "**Terra Mirabilis**" autor Vasile Avram, carte apărută la Editura Ethnologica din Baia Mare anul acesta, cu o postfață de Augustin Cozmuța, editor fiind Centrul pentru Cercetarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș. Cartea - de peste 600 de pagini, în format mare - cuprinde o selecție din publicistica autorului, grupată în teme ca "Mișcarea literară", "Arta și omul în cetate", "Clipa cea repede" ori "Terra Mirabilis", care dă și titlul întregului.

Ni se pare oportun să reamintim că Vasile Avram s-a născut la 17 iunie 1940 în satul Lemniu, comuna Letca, județul Sălaj. S-a stins din viață pe 12 decembrie 2002 la Sfânta Mănăstire Nicula, unde este și înmormântat. A urmat cursurile Liceului Clasic din Cluj, iar în perioada 1962-1967 a urmat Facultatea de Filologie de la Universitatea din Timișoara (având ca profesor de folclor pe Ovidiu Bârlea) și Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj (frecventând în paralel și cursuri de filosofie ale profesorilor D.D. Roșca, Liviu Rusu și alții). Activitate publicistică la: "Informația Harghitei", "Transilvania", "Memoria ethnologica", "Porolissum", "Tribuna Sibiului", "Anuarul Institutului de Cercetări Socio -

Umane Sibiu", "Opinia publică", "Dimineața", "Continent", "21 Radical", "Renașterea", "Curierul de Transilvania", "Casa", "Cetatea literară - revista scriitorilor români de pretutindeni" ș.a. Din 1994 până la sfârșitul vieții a fost cadru didactic la Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu. În 1998 a obținut doctoratul în filologie (specializarea etnologie) la Universitatea din București, cu "teza Mit și religie în tradiția românească". Volume: "Spirala", Ed. Cartea Românească, București, 1987 (ed. a II-a necenzurată: "Legat la ochi", Ed. Ecclesia, Nicula, 2007); "Zeul din labirint" - Sibiu, Decembrie 1989, Sibiu, 1992; "Constelația magicului - o viziune românească asupra misterului" existențial, UCN, Năsăud, 1994; "Cărțile Eptimahice" (poezii, cu grafica autorului), Sibiu, 1996; "Anima dr. Telea - Timp și destin la Noul Român", Sibiu, 1996 (ed. a II-a, Ed. Ecclesia, 2006); "Creștinismul cosmic - o paradigmă pierdută? Mit și ortodoxie în tradiția românească", Ed. Săculum, Sibiu, 1999; "Călătoria de sâmbătă. Poezii", Ed. Ecclesia, 2004; "Elegiile Orhidei. Poem transcendent", Ed. Ecclesia, 2004; "Interviu transfiniț. Mircea Ivănescu răspunde la 286 de întrebări ale lui Vasile Avram", Ed. Ecclesia, 2004; "Fiul apocrif" - roman, Ed. Ecclesia, 2005; "Chipurile divinității. O hermeneutică a modelelor teofanice în spațiul sud-est european (ortodox)", Ed. Ethnologica, Baia Mare, 2006; Rainer Maria Rilke, "Elegiile din Duino", Ed. Ecclesia (ca supliment al revistei Nord literar), 2007 (traducere).

■ În colecția "Etnos" a Editurii "Caiete Silvane" a Centrului Culturii Tradiționale Sălaj a apărut o nouă carte: **Irimia Borca, Mărioara Borca, "Nunta tradițională românească din Țara Silvaniei și Țara Codrului"**. Redactorul cărții: Daniel Hoblea. Apariția volumului a fost posibilă datorită sponsorizării făcute de Agrofam Holding SRL Fetești, o societate deținută de Ștefan Poenaru, om de afaceri originar din Poiana Cehului, județul Sălaj. Conform autorilor, "culegerea de față se vrea o invitație la lectură instructivă a unor vechi obiceiuri de nuntă tradițională locală de pe aproape întreg județul Sălaj și Zona De sub Codru, pentru a le descifra corect mesajul, a ne cunoaște mai bine rădăcinile în plină perioadă de globalizare". Irimia Borca, astăzi pensionar, a fost foarte mulți ani profesor la Cehu Silvaniei. Crezul său profund este că ascultătorul sau cititorul unei creații populare autentice trebuie să se regăsească în ea, ca într-o oglindă, cu felul său propriu de a fi, a gândi și a trăi. Cea care l-a ajutat pe prof. Borca la realizarea acestei cărți este soția lui, Mărioara Borca, bibliotecară la Grupul școlar "Gheorghe Pop de Băsești" din orașul Cehu Silvaniei.

■ La invitația colegilor de la Baia Mare, un grup de scriitori de la revista "Caiete Silvane" - subsemnatul, Viorel Mureșan, Viorel Tăutan și Daniel Hoblea - au participat în 25-26 iunie a.c. la **ediția a V-a a Zilelor revistei "Nord Literar"** și la **ediția a IX-a a Colocviilor de Literatură**, evenimente organizate de redacția revistei menționate, Asociația Scriitorilor Baia Mare și Consiliul Județean Maramureș. Ediții "de criză", având în vedere

sprijinul financiar mai redus de care beneficiază "Nordul literar". Totuși, ca de obicei, în Maramureș, atmosfera a fost generoasă pentru cultură, pentru dezbateri și polemici (cordiale). Premiile revistei "Nord Literar", acordate cu acest prilej: Premiul "Opera Omnia" a revenit criticului și istoricului literar Constantin Cubleșan din Cluj; premiul pentru proză a fost acordat lui Ștefan Mitroi din București și lui Olimpiu Nușfelean din Bistrița, iar premiul pentru istorie literară prof. Aurel Sasu din Cluj; premiul pentru poezie a fost înmănat scriitoarei Florica Bud din Baia Mare și lui Dumitru Păcurar din Satu Mare. Premiile au constat și în lucrări de artă realizate de artiștii plastici Aurel Dan, Mircea Bochiș, Ioan Marchiș și Traian Moldovan.

Scriitori la Zilele revistei "Nord Literar" 2010

■ Am primit la redacție, de la "Biblioteca Revistei Familia", colecție coordonată de Ioan Moldovan, cartea de versuri al lui **Alexandru Balog**, "**Viața ca un pseudonim**", ilustrațiile fiind realizate de Holló Cs. Kinga. În opinia lui Traian Ștef, autorul este "un orădean mare și blând, cam cărunt, unul care a făcut școala de filologie în anii șaptezeci, iar după aceea multe meserii, ca apoi să se retragă într-o bibliotecă școlară. În anii studenției era un poet în plină afirmare. A revenit abia acum, cu nostalgia unui interval în care metamorfozele biografiei lui a păstrat poezia într-un fundal interior sceptic".

■ **Ilie Sălceanu**, "**Gelin. Mireasa din Ada Kaleh**", Ed. Dacia XXI, Cluj, 2010. Alexandru Zotta, în prefață, notează, printre altele: "Deși autorul avertizează că **Gelin**. **Mireasa din Ada Kaleh** este o altă carte despre insula dispărută sub apele Dunării, aspectele de continuitate cu volumul **Ada Kaleh. Roman de dragoste** (Editura Dacia, 2008) sunt destul de numeroase și de substanțiale, ceea ce este întrutotul de așteptat pentru două cărți ale unei proiectate trilogii", "continuitate prezentă mai cu seamă (în) principalul lor fir narativ a cărui intrigă, realmente erotică, instituită de încercările uciderii lui Meriem, iubita lui Ali Kadri și exprimată la începutul primului volum al trilogiei, își găsește deznodământul în cel de al doilea" (pp. 5-6).

Meriem, iubita lui Ali Kadri și exprimată la începutul primului volum al trilogiei, își găsește deznodământul în cel de al doilea" (pp. 5-6).

■ **Dan Bistricean**, "**Amiaza omului cu felinar**", prefață de A.G. Secară, Ed. Opinia, Brăila, 2010. A.G. Secară: "(...) textele/cărțile lui Dan Bistricean m-au trimis cu gândul la romanul **The Road** al lui Cormac McCarthy, în care, într-o lume postapocaliptică, un tată și fiul său rătăcesc printre canibali, în căutarea aceleiași Mări dătătoare de speranță sau de certitudini sumbre..."

Daniel SĂUCA

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4,
Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com; ww.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul Culturii
Tradiționale Sălaj, sub egida Consiliului Județean Sălaj, a
Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul VI, Nr. 7 (66), iulie 2010.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Cristian Contraș - manager Centrul Culturii Tradiționale Sălaj
Daniel Săuca - redactor șef
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Ileana Petrean-Păușan, Elena Musca, Marin Pop - redactori
**Viorel Mureșan, Györfi-Deák György, Viorel Tăutan, Marcel
Lucaciu, Imelda Chința** - colaboratori permanenți;
Marius Soare - tehnoredactor

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat
între: Consiliul Județean Sălaj; Prefectura Sălaj; Primăria Zalău;
Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural
Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca
Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar
Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar
"Silvania"; Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor
publicate revine în întregime autorilor.
Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic,
cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a Asociației Publicațiilor
Literare și Editurilor din România (APLER) și a
Asociației Revistelor și Publicațiilor din Europa (ARPE).

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

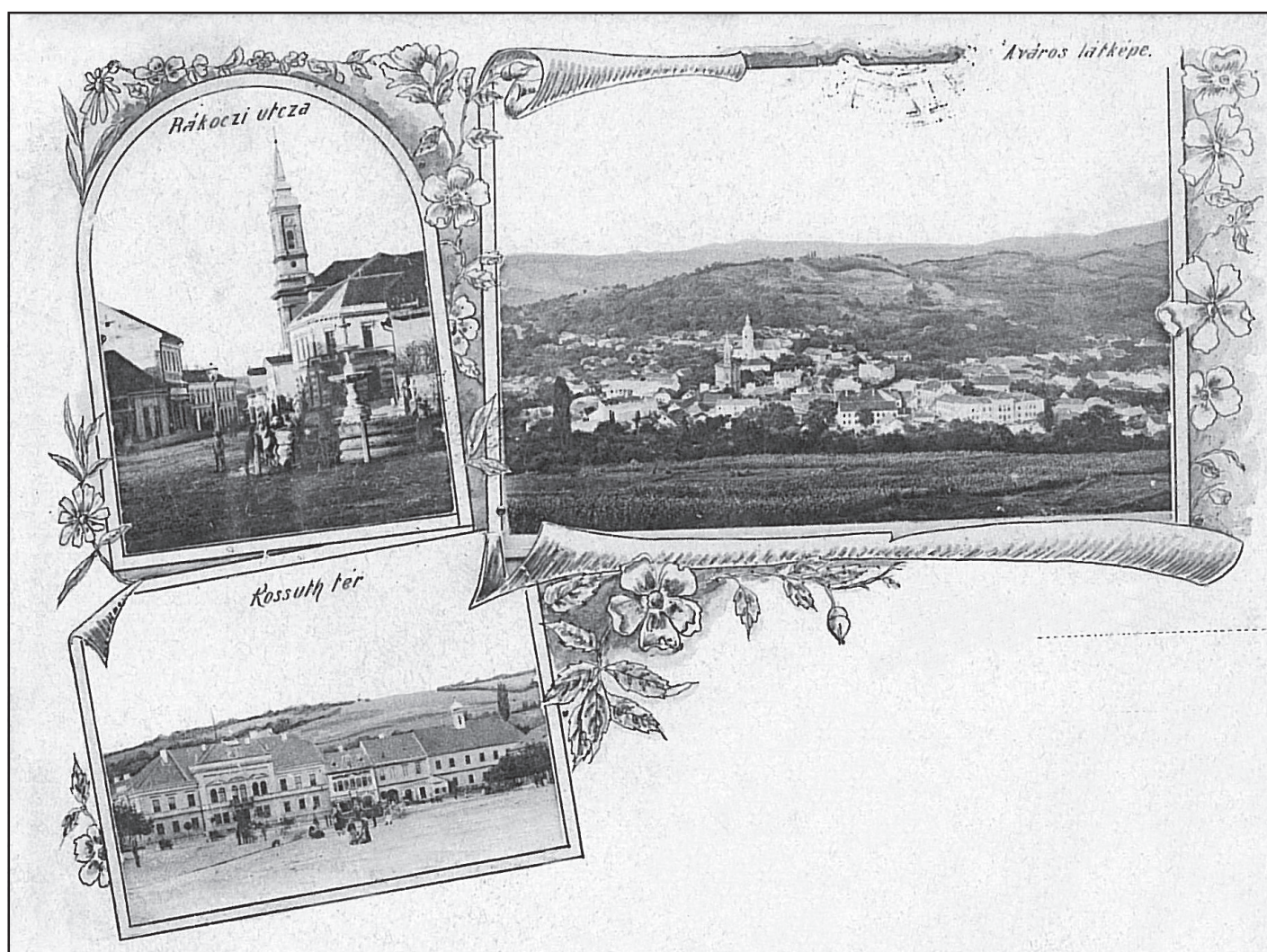
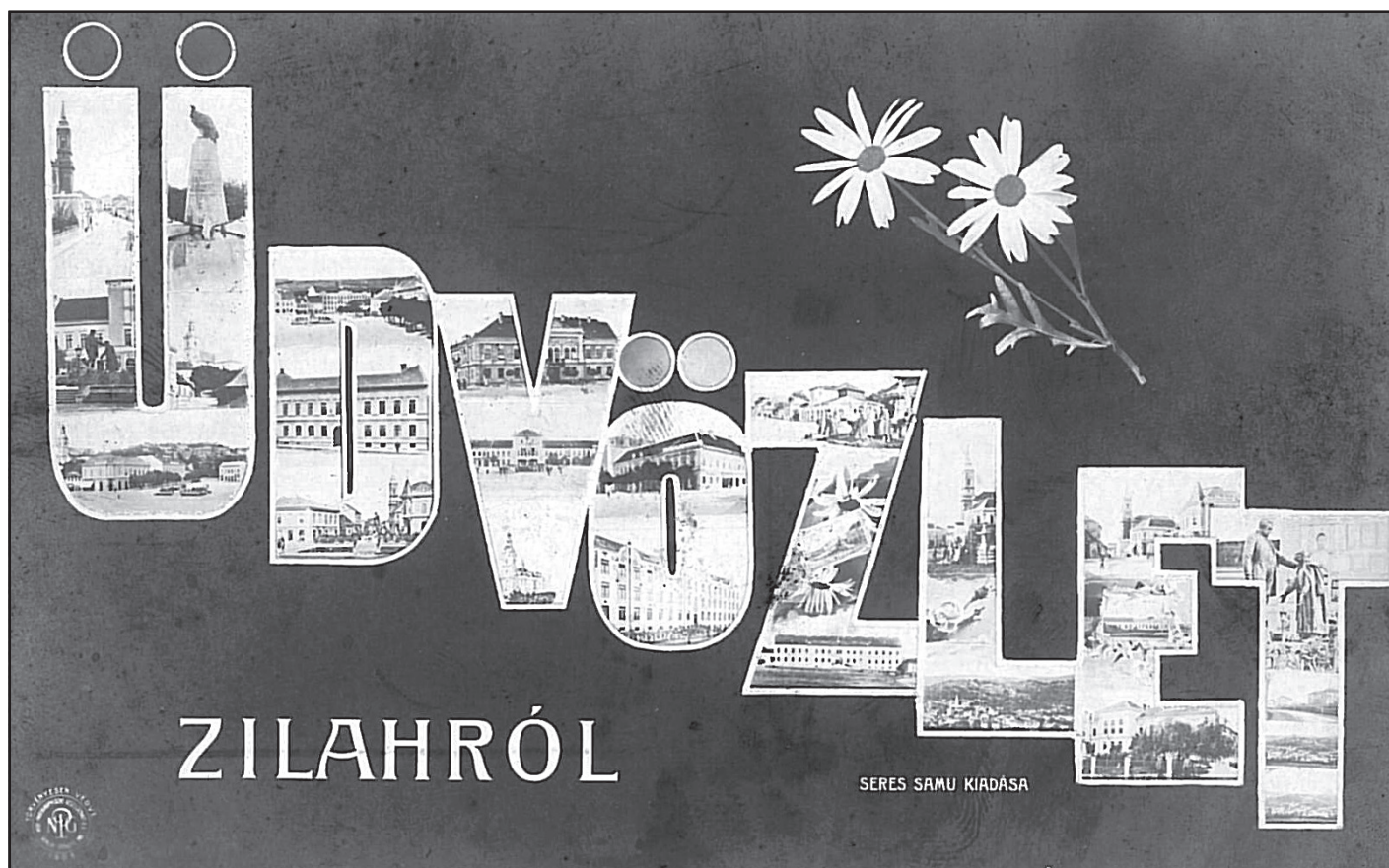
Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(achitând suma de bani aferentă abonamentului
dorit în contul Centrului Culturii Tradiționale Sălaj:
RO25TREZ5615010XXX002262
deschis la Trezoreria Zalău,
la care se adaugă taxele poștale de expediere).
Prețul unui abonament pe o lună este de 2 lei. Pentru
orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne
contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi
achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul
Literaturii Române din București.

SUMAR

- Mesajul primarului municipiului Zalău,
Radu Căpîlășiu p. 1
Viorel Tăutan, Zalău vs. Zalău p. 2
Viorel Mureșan, Poem pentru "Caiete Silvane" p. 3
Ioan Bejinariu, Sanda Băcuet - Crișan, Zalău.
Dovezi ale locuirii umane din preistorie p. 4
Horea Pop, Daci și celti pe teritoriul municipiului Zalău pp. 5-6
Dan Băcuet - Crișan, Despre așezările medievale timpurii
din sec. VII-IX descoperite pe teritoriul orașului Zalău p. 7
Emanoil Pripion, Tezaure monetare descoperite în Zalău pp. 8-9
Elena Musca, Zalăul istoric - economie și organizare pp. 10-17
Marin Pop, Orașul Zalău în primul deceniu după
Marea Unire (1919 - 1929) pp. 18 - 22
Marin Pop, Camelia Zaha, Coriolan Codreanu (1914 - 2003) -
Cetățean de onoare al municipiului Zalău pp. 23-24
Alexandru Jurcan, Implicat în criza fluturilor p.25
Carmen Ardelean, Singură printre poezi -
Primăvara poeziei pp. 26-28
Daniel Hoblea, Concurs de creație pentru liceeni -
ediția a XV-a p. 29
Versuri și proze de **Alexandra Maria Cristea, Paula Veronica
Cotoi, Maria - Patricia Birtocan și Lavinia Teodora Sabou**
pp. 29 - 31
Marcel Lucaciu, Remember Valentin Meseșan
(14 august 1949 - 15 februarie 2002) p. 32
Ștefan Goanță, Meditația (VII) p. 33
Györfi - Deák György, Sălajul pentru întotdeauna p. 34
Marcel Lucaciu, Portret de dascăl p. 35
Pamfil Vlaicu, Ansamblul Artistic Profesionist "Porolissum"
pp. 36 - 37
Gabriela Hossu, Ansamblul Folcloric de Copii
și Tineret "Columna" Zalău pp. 38 - 39
Biblioteca Județeană "I.S. Bădescu" Sălaj p. 40
Boris Marian, Amintirile unui nostalgic pp. 41 - 42
Lucian Perța, Apelul de seară p. 43
Poeme de **Luciana Medve și Hari László** p. 43
Ileana Petrean - Păușan, Nici să suferi cu demnitate
nu se mai poate... p. 44
Ștefan Doru Dăncuș, Supraviețuitorii p. 44
Daniel Săuca, Malaxorul cu apariții editoriale și premii pp. 45 - 47

Acest număr a fost realizat cu sprijinul Primăriei și Consiliului
Local al municipiului Zalău, cu ocazia ediției a XIII-a a Zilelor
municipiului Zalău și a ediției a VI-a a Festivalului "Zilele
Romane". Coordonarea numărului: **Daniel Săuca**. Mulțumim
conducerii Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău pentru
materialele puse la dispoziție de cercetători și muzeografi ai
instituției. În interiorul revistei au fost inserate imagini cu Zalăul
vechi (din perioada interbelică și înainte de 1918) din surse
publice. Coperțile I - IV sunt ilustrate cu fotografii din colecția
particulară **Daniel Mureșan**. Le mulțumim tuturor celor care au
contribuit la realizarea acestui număr.

Serie nouă, Anul VI, Nr. 7 (66), iulie 2010

Din colecția particulară Daniel Mureșan

Zălau - Zilah.

Üdvözlet Zilahról.

Honvéd laktanya.

Din colecția particulară Daniel Mureșan